

SZAKDOLGOZAT

Jankovics Eszter

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

**MAGYAR TÖRTÉNETI KERTEK ALAPRAJZI
ÁBRÁZOLÁSAI A XVIII - XIX. SZÁZADIG**

Belső konzulens: Dr. Sárospataki Máté
tanszékvezető, egyetemi docens

Belső konzulens

intézete/tanszéke: Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék,
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Külső konzulens: Név
beosztás

Készítette: Jankovics Eszter

Budapest

2025

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	3
1.1. A témaválasztás indoklása	3
1.2. Célkitűzéseim.....	4
2. Irodalmi áttekintés.....	5
3. Módszertan.....	8
4. Az ábrázolások történeti áttekintése a reneszánszig – előzmények	9
4.1. Antikvitás – ókor.....	9
4.2. Középkor.....	11
4.3. Perzsia és arab világ.....	12
4.4. Reneszánsz.....	12
5. Ábrázolások részletes elemzése	14
5.1. Fogalomtisztázás.....	14
5.2. Részletes módszertani leírás és az elemzés alapja.....	15
5.2.1. Forráskutatás	15
5.2.2. Vizsgálati szempontok, adatfeldolgozás	17
5.2.3. Rajzi minőség és lépték kapcsolatának szempontrendszere	18
5.3. XVIII-XIX. század alaprajzi kertábrázolásainak elemzése a levéltári és irodalmi források alapján.....	19
5.3.1. Társadalmi és kulturális háttér, általános megállapítások.....	19
5.3.2. A vizsgált adatok bemutatása és kiértékelése	21
5.3.2.1. Technikai jellemzők, kidolgozottság és megjelenítés.....	21
5.3.2.2. Rajzi minőség és lépték kapcsolatának vizsgálata és eredménye.....	26
5.4. Esettanulmány	28
5.4.1. Csáky-kastély kert tervrajz	29
5.4.2. Apponyi pihenőkert tervrajzai	30

5.4.3. Pesti Tudományegyetem fűvészkertjének tervrajza.....	33
6. Következtetések	34
7. Összefoglalás.....	36
8. Jegyzékek	38
8.1. Irodalom- és forrásjegyzék.....	38
8.2. Ábrajegyzék	40
8.3. Mellékletek jegyzéke	41

1. BEVEZETÉS

1.1. A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Szakedolgozatom témája a 18-19. századi kétdimenziós felülnézeti kertábrázolás a kert- és tájépítészetben.

A kertábrázolás a tájépítészet és a művészettörténet metszéspontjában helyezkedik el, így egyszerre műszaki és esztétikai kérdéseket is érint. A 18. és 19. századi kert-alaprajzok vizsgálata izgalmas lehetőséget kínál arra, hogy megvizsgáljam miként változtak az ábrázolási technikák és a vizuális megjelenítés eszközei ebben az időszakban, mik voltak az elsődleges eszközök, megjelenítési formák. A választott korszak különösen érdekes, hiszen az iparosodás és a társadalmi átalakulások is hatással voltak a kertek tervezésére és azok megjelenítésére.

A magyarországi történeti kertábrázolások ábrázolástechnikai vizsgálata eddig kevés figyelmet kapott. Bár a korszak kertművészetével és egyes jelentősebb történeti kertjeivel kapcsolatban több művészettörténeti és helytörténeti tanulmány készült, ezek általában nem térnek ki részletesen a rajzi megoldások, a technikai eszközök és a grafikai megoldások elemzésére. A fennmaradt forrásanyag és a levéltári dokumentumok azonban alkalmasak arra, hogy a korszak ábrázolási gyakorlatát jobban megvizsgáljuk. Az utóbbi évek digitalizálási törekvéseinek köszönhetően ma már számos terv- és alaprajz vált könnyen hozzáférhetővé kutatók számára. A történeti kerttervek feldolgozása a hazai kutatásban jellemzően kertörökségvédelmi célokat szolgál, illetve a kerttörténet és a kertépítészeti fejlődés vizsgálatának forrásaiként jelenik meg. A legtöbb elemzés ezeknek az ábrázolásoknak a térbeli, szerkezeti vagy funkcionális tartalmára fókuszál, míg az ábrázolástechnikai szempontú vizsgálat, tehát a rajzok megjelenítési módjának, grafikai nyelvének és eszközhasználatának elemzése kevésbé hangsúlyos.

A téma választását személyes érdeklődésem is meghatározta. Nagyszüleim mérnökként dolgoztak, így gyermekkoromban gyakran találkoztam műszaki ábrázolásokkal, rajzeszközökkel és a precíz szerkesztés világával. Ugyanakkor mindig is vonzott a művészettörténet, különösen a rajz és a grafika, amelyekben a vizualitás és a gondolati tartalom kapcsolódik össze. A tájépítész szakma éppen e két terület – a mérnöki precizitás és a művészi érzékenység – metszéspontjában helyezkedik el, ezt a kettősséget jól példázza a történeti kertábrázolások vizsgálata is.

1.2. CÉLKITŰZÉSEIM

Jelen dolgozat célja a 18. és 19. századi kertábrázolások részletes elemzése, mely során a korszakra jellemző grafikai megoldásokat, ábrázolási technikákat és azok változásait vizsgálom. A dolgozat célja, hogy a levéltári források és digitalizált rajzanyagok feldolgozásán keresztül bemutassa, milyen ábrázolástechnikai tendenciák figyelhetők meg a magyarországi kerttervekben a 18. század második felétől a 19. század végéig. A kutatás különösen a grafikai megjelenítés (színezés, árnyékolás, vonalvezetés) és a tartalmi részletezettség (lépték, domborzat, jelmagyarázat, növényi és épített elemek) vizsgálatára fókuszál.

A kutatás alapját a levéltári gyűjtés során azonosított 72 darab alaprajzi ábrázolás képezi, amelyek adatainak egy összehasonlítható adatbázisban dolgozom fel. Az ábrázolásokat több szempont alapján értékelem: technikai kivitel, színhasználat, növényi színezettség, jelmagyarázat megléte, valamint a grafikai és tartalmi minőség. Az így létrehozott adatbázis lehetővé teszi, hogy a különböző korszakok és léptékek rajzai között összehasonlító elemzést végezzek, amelyből az ábrázolási gyakorlatok közös mintázatai és eltérései is kirajzolódnak. A kutatás során korabeli kertterveket vetek össze, összehasonlítom a különböző ábrázolási módokat, és bemutatom azokat a technikai és művészeti megoldásokat, amelyekkel a tervezők a térbeliséget és a különböző kertépítészeti elemeket érzékeltették.

A dolgozat módszertana több egymásra épülő lépésből áll, a felépítése a következőképpen alakul: először rövid áttekintést adok a kertművészet történeti fejlődéséről elsősorban az ábrázolási módok szemszögéből. Ehhez különböző szakirodalmi forrásokat, egykori dokumentumokat és művészeti elemzéseket veszek alapul, amelyek segítenek feltárni az ábrázolási konvenciók változásait és a kerttervek készítésének céljait. A forráselemzés és dokumentumelemzés során történeti kertterveket, alaprajzokat, helyszínrajzokat és térképeket vizsgálok. Tanulmányozom a grafikai eszközök – például a toll, tus, ceruza és színezés – használatát, valamint azt, hogy a tervezők milyen módon jelenítették meg a növényzetet, az építészeti elemeket, a vízfelületeket és a domborzatot. A tanulmány végén esettanulmányokat is alkalmazok, amelyek keretében konkrét kertábrázolások részletes tanulmányozását végzem el. Ezek segítségével bemutatom, hogyan épül fel egyes alaprajzi ábrázolások vizsgálata és elemzése.

Végül a kutatás eredményeit összegzem és következtetéseket vonok le az ábrázolási technikák módjairól és változásairól. Elemzem, hogy milyen tényezők befolyásolták a kerttervek vizuális megjelenését és milyen változások figyelhetők meg a korszak során.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A 18–19. századi kertábrázolások vizsgálata a hazai kutatásban eddig elsősorban művészettörténeti, történeti és kerttörténeti megközelítésben történt, ugyanakkor az ábrázolástechnikai és grafikai szempontú elemzések háttérbe szorultak.

A tanulmány Történeti áttekintés c. fejezetéhez gazdag irodalmi háttér áll rendelkezésünkre. Általános művészi megoldások és különböző korok ábrázolási módjainak megértéséhez kiváló alapot nyújt az 1975-ös E. H. Gombrich: *A művészet története* c. munkája, valamint Alpatov (1963), továbbá Sebestyén Gyula és munkarásai (1906) megegyező című kötete. Ezek a művek a művészettörténeti változások irányait tárgyalják. Magyarország kertművészeti történetéről ugyancsak nagy mennyiségű írott forrásunk van. Ormos Imre: *A kerttervezés története és gyakorlata* c. 1967-es művében elsősorban a 20. századra koncentrálnak és a jelenkori kertművészethez ad elméleti és gyakorlati támpontot, de a történeti előzményekről, a társadalom és a kertművészet kapcsolatáról is részletesen értekeznek. Szintén ebben a témakörben készült a Szikra Éva által szerkesztett *Kertörökségünk - Történeti kertek Magyarországon* c. gyűjtés, valamint Rapaics Rajmund „*Magyar kertek*” c. átfogó munkája. Nagy segítség volt számomra a történeti áttekintés kutatásában Szügyi Edit doktori disszertációja, amely első része a kertépítészeti sík vetületi és perspektivikus/térbeli ábrázolásokat vizsgálja az őskortól a XX. századig, nemzetközi és európai példákkal alátámasztva. Szót ejt az egyes korszakok vizsgálatában arról, hogy kik készítették a kertábrázolásokat, valamint milyen médiumokon – például rajzokon, metszeteken vagy festményeken – maradtak fenn ezek a források. Bár Szügyi kutatásának középpontjában nem kizárólag az alaprajzi ábrázolás áll és azon belül sem magyarországi vonatkozásban, ugyanakkor munkája fontos kiindulópontot jelentett a jelen tanulmány számára, különösen a történeti előzmények és az ábrázolástechnikai sajátosságok megértésében. Korábbi kerttörténeti források, mint Marie Luise Gothein: *History of garden art* (1928) vagy a 18. század egyik legjelentősebb francia ábrázolásgyűjteménye George Louis Le Rouge: *Détail des nouveaux jardins à la mode* (1776) az Internet Archive weboldalon érhetőek el.

A 18. és a 19. századi magyar kertábrázolásról számos képi forrás áll rendelkezésre, de a feldolgozottságuk és kutatásuk erősen hiányos. Elsődlegesen ilyen forrás a Budapest Főváros Levéltárának, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának az elektronikus levéltára: www.hungaricana.hu. A kutatás során ez a felület adta a legnagyobb merítést, elsősorban innen kerültek ki a végső lista elemei és az alapvető megjelenítéssel kapcsolatos adatok – pl. méretarány, készítés dátuma, vagy szerző neve – is ezen a honlapon található meg. Az

ábrázolások pontos beazonosításához és technikai adatainak kiegészítéséhez (mint például a méretarány, anyaghasználat, és az eredeti dokumentum forrása) Fatsar Kristóf 2008-ban készült, *Magyarországi barokk kertművészet* c. monográfiáját használtam fel. Ez a munka különösen azoknál a terveknél volt fontos kiegészítés, melyek esetében a gyűjteményi adatbázisok (pl. Hungaricana) hiányosak voltak.

Az irodalmi forrásokban való gazdagság erre az időszakra viszont már nem mondható el. A magyarországi alaprajzi kertábrázolásokkal foglalkozó további publikációk döntő többsége egyes kertek vagy tájegységek történetére koncentrál, és csak érintőlegesen tárgyalja az ábrázolás technikai kérdéseit. Kevesen kutatták a korszak ábrázolástechnikáját, ha vannak is kutatások e téren, azok inkább egyes tervek különálló elemzései, mintsem egy átfogó vizsgálat a századok ábrázolástechnikai sajátosságairól. Ezek a tanulmányok értékes kontextust adnak a történeti háttérhez, de nem képeznek egységes módszertani alapot az ábrázolástechnikai vizsgálathoz. A fennmaradt forrásanyag jellemzően esettanulmányokban, monográfiákban és helytörténeti munkákban jelenik meg, ahol az alaprajzok esztétikai vagy ikonográfiai szempontból kerülnek elemzésre, nem pedig technikai részleteik szerint. Galavics Géza (2000) Eszterháza 18. századi ábrázolásait művészettörténeti forrásként értelmezi, bemutatva, hogyan tükrözik a képek a kor reprezentációs igényeit. Sisa József (2023) és Fatsar Kristóf (2013) tanulmányai a csákvári és magyarbéli kastélykertek történetét és térszerkezeti fejlődését dolgozzák fel, részben korabeli tervrajzok alapján, Jámbor Imre (2016) pedig a Városliget korai terveit vizsgálja részben levéltári forrásokon keresztül. Csepely-Knorr Luca pedig a 2016-os *Budapest közparképítészetének története a kiegyezéstől az első világháborúig* c. művében részletes áttekintést nyújt a 19. század végi Budapesti kertek alakulásáról, számos elemzését a tervrajzokon keresztül szemléltetve. Ezen kutatások fontos történeti kontextust nyújtanak, ugyanakkor a rajzi kivitel és az ábrázolástechnikai jellemzők rendszerezett összehasonlítása a magyar szakirodalomban jelenleg is hiányos; a kutatás előkészítése során sem volt azonosítható olyan munka, amely kifejezetten e szempontokat vizsgálta volna.

Nemzetközi kontextusban a 19. századi építészeti reprezentációs ábrázolások kutatása szolgál összehasonlítási alapként. Az amerikai és nyugat-európai tanulmányok e korszakban már figyelmet szenteltek a rajz, mint kommunikációs eszköz és tervezési médium vizsgálatának. Hays (2017) elemzése szerint a 18–19. század fordulóján a térképészet és a kerttervezés közötti határvonal fokozatosan elmosódott, ami újfajta térszemléletet és ábrázolásmódot eredményezett. A kerttervek topográfiai pontossága és esztétikai törekvései így összekapcsolódtak, és a rajz egyre inkább a táj leképezésének, illetve az emberi beavatkozás eszközeként tekinthető. Ez a kettősség – a műszaki pontosság és a vizuális érzékenység egyidejű

jelenléte – a magyarországi ábrázolásokban is megfigyelhető, még ha azok nem is közvetlenül kapcsolódtak a nemzetközi elméleti diskurzushoz.

Virginia Tuttle Clayton az 1990-es washingtoni National Art Gallery kiállításához készült *Gardens on paper* c. munkájában, a nyugati művészet történetében megjelenő, kerteket ábrázoló műveket vizsgálta, kizárólag a papíron készült munkákra (nyomatok, rajzok, illusztrált könyvek) fókuszálva. Ez a katalógus a szimbólumok, témák és stílusok evolúcióját vizsgálja a kertek művészi ábrázolásában. Bár a kerttervezés története gyakran megjelenik a felmérésben szereplő művek értelmezésében, kevés az elsődlegesen grafikai műalkotás, nem pedig az általa ábrázolt kertészeti műalkotás szemszögéből tanulmányozó munka. Clayton munkája ezt a területet hivatott bemutatni nemzetközi kontextusban, ami a jelen tanulmány szempontjából a művészettörténeti háttér kutatásához szolgált segítségül.

Összességében tehát megállapítható, hogy a 18–19. századi magyar alaprajzi kertábrázolások ábrázolástechnikai szempontból a mai napig keveset kutatott, a jelen dolgozat eme hiányterület vizsgálatát célozta. A következő fejezetekben a levéltári források vizsgálatán és az adatok feldolgozásán keresztül kerülnek bemutatásra, a 18–19. századi magyar kerttervek grafikai megoldásai és tartalmi elemei.

3. MÓDSZERTAN

A kutatás alapját elsősorban levéltári források képezték, amelyek a Budapest Főváros Levéltárában, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Magyar Nemzeti Digitális Archívumban, valamint a Hungaricana elektronikus adatbázisában érhetők el. Minthogy a kutatás során talákoztam egyéb értékes térképekkel, alaprajzi ábrázolásokkal, amelyek kifejezetten jó minőségben megtalálhatóak, illetve személyesen is meg tudtam tekinteni őket, belefűztem a kutatásba. A következő intézményekből kerültek további rajzok a válogatásba: Georgikon Majormúzeum, BTM Kiscelli Múzeum, Eisenstadt kastély – festménygyűjteménye és Kuny Domokos Múzeum levéltára.

A gyűjtés során a 18. század közepétől a 19. század végéig terjedő időszakból származó, alaprajzi kertábrázolásokat választottam ki. A vizsgálat kizárólag alaprajzi vetületű rajzokra korlátozódott, így nem képezte részét a perspektivikus vagy axonometrikus ábrázolásmód. A felkutatott tervlapokat digitális formában rendszereztem, majd egy adatbázisban rögzítettem az alapvető adataikat: készítő, keletkezési idő, lépték, anyag, eszköz, színezés és feltételezett funkció. Fontos megjegyezni, hogy ezek a fennmaradt példák nem feltétlenül tükrözik a korszak teljes rajzi gyakorlatát, mivel a díszesebb, színesebb vagy esztétikai célú lapok nagyobb arányban maradhettek fenn.

Ezt követően a rajzokat önállóan, majd egymással összevetve is elemeztem. A rögzített adatok alapján három fő táblázat készült. Az első a technikai jellemzőket és az alap adatokat (dátum, hely, megnevezés) tartalmazza, a megjelenítést rögzíti, míg a harmadik a grafikai és tartalmi értékeléshez használt csoportosításokat foglalja össze. A vizsgálat során a grafikai és tartalmi szempontokat külön kategóriákba soroltam (árnyékolás, növényi szintek, épített elemek, domborzat, feliratok, jelmagyarázat szerint), amelyek alapján az ábrázolások részletességét, technikai és tartalmi kidolgozottságát hasonlítottam össze. A módszertani megközelítés elsősorban kvalitatív alapon vizsgálja az egyes ábrázolások rajzi sajátosságait, ugyanakkor a mennyiségi adatfeldolgozás lehetőséget ad a vizuális és tartalmi mintázatok objektívebb összehasonlítására is. Az elemzés leíró és összehasonlító módszeren alapult: az adatokat százalékos megoszlások és vizuális diagramok segítségével értékeltem, hogy kimutathatók legyenek az egyes korszakokra, léptékekre és technikai megoldásokra jellemző tendenciák. A módszertan így nem hipotézisvizsgálatot, hanem rendszerező, tipologizáló megközelítést alkalmaz, amely a korabeli kerttervek ábrázolásmódját és annak változásait vizsgálja történeti kontextusban. A részletes módszertani leírás, az alkalmazott elemzési szempontok, valamint az adatfeldolgozás részletes bemutatása a dolgozat későbbi fejezeteiben olvasható.

4. AZ ÁBRÁZOLÁSOK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE A RENESZÁNSZIG – ELŐZMÉNYEK

A fejezet kontextusba helyezi a szakdolgozat témáját és összehasonlítási alapot nyújt a későbbi elemzéshez. Ennek tükrében vizsgálom meg, hogyan változtak a különböző alaprajzi ábrázolási módok, miként alkalmazkodtak az adott kor gyakorlati igényeihez. A kertábrázolás fokozatosan elmozdult a szimbolikus és vallási motívumok felől a tudományos és esztétikai szempontok szerinti, tervezési célokat szolgáló ábrázolások felé, amely változás meghatározta a későbbi kertépítészeti tervábrázolás alapjait. A vizsgált képi anyag egy része a barokk korba sorolható, így a társadalmi és kulturális kontextust, valamint a jellemző kertépítészeti vonatkozású ábrázolásmódokat erről a korszakról (barokk) bővebben a későbbiekben, az *Ábrázolások részletes elemzése* c. fejezetben taglalom.

4.1. ANTIKVITÁS – ÓKOR

Az ókori civilizációkban, különösen Egyiptomban, a művészeti és kulturális szabályok rendkívül szigorúak és tartósak voltak. E szabályok alapját a geometriai és formai tudás adta, míg a vizuális benyomások és a látás által érzékelt valóság csak másodlagos szerepet töltött be. Ezzel szemben az európai kultúra fejlődése során a látvány és a tapasztalati élmény jelentősége idővel egyre inkább előtérbe került (Szügyi, 1981). Miként Gombrich (1975) tárgyalja, a tudományok és művészetek ágai kezdetben elsősorban a vallási eszmék szolgálatában álltak. Ekkoriban még kevés tudásuk volt a világról alkotott átfogó összefüggésekről, inkább csak tényeket vagy feltételezéseket fogalmaztak meg.

1. ábra

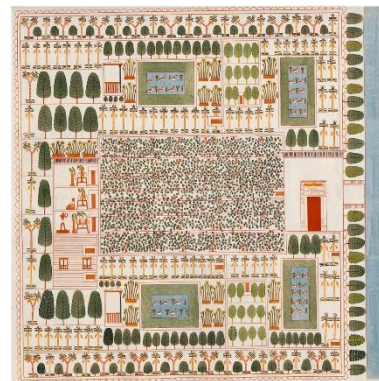
*Sennacherib függőkertjeit ábrázoló dombormű Sennacherib unokájának, Assurbanipálnak (i. e. 668-627) a palotájából származó, Ninivében (Ó-Babilon) található bazaltrelief szobor
(forrás: https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1856-0909-36_1)*

A fennmaradt ábrázolások freskók és lapos domborművek formájában léteznek (1. ábra) (Szügyi, 1981). Az ókori kertábrázolások nem illeszkednek sem az alaprajzi, sem a perspektivikus ábrázolásmód kategóriájába. Az egyes formák és részletek a legjellemzőbb nézetük alapján jelennek meg, hiszen az érthetőség szempontjából a részletek fontosabbak voltak, mint a teljes összkép egységes bemutatása. Az ábrázolásokban az elemek síkban jelennek meg, és céljuk nem a kivitelezés elősegítése, hanem a felismerhetőség biztosítása. Ennélfogva nem tulajdonítottak különösebb fontosságot a méretarányosság és a pontos elhelyezkedés következetes ábrázolásának (Gombrich, 1975). Az alkalmazott színeket előírás szerinti, tiszta alapszínekkel festették meg. (Sebestyén, et al., 1906).

Az egyiptomi ábrázolások geometrikus rendben ültetett növényeket, lugasokat – ahol az árnyék különösen fontos –, valamint szabályos alakú vízfelületeket mutatnak, összefüggő gyepfelületek és utak nélkül. Az "alaprajzok" felülnézetét és oldalnézetét egyesítik, a térbe emelkedő formákat pedig a központi motívum körül sugárirányban elhelyezik (Alpatov, 1963). A közép felé haladva alacsonyabb növények láthatók, ami téralakításra utal. A fák ábrái koncentrikusan jelennek meg a központ körül (2. ábra).

2. ábra: Nebamun sírkamrája freskó, Egyiptom, Théba, Kr.e. 1380 k.
(forrás: *The Trustees of the British Museum*, EA37983)

3. ábra: Szennufer tisztviselő kertje, sírkamra, Egyiptom, Kr.e. 1400 (forrás: *The Architectural Review*, <https://www.architectural-review.com/essays/folio/folio-sennefers-garden>)

Jellemző, hogy a növényfajtákat koronájuk formája szerint különböztetik meg. Az ábrák a hajlékonyság jelzésével élő növényeket ábrázolnak. A növényrajzok olyan méretűek, hogy a fajtájuk tulajdonságai leolvashatók (3. ábra). Az alapsíkba forgatás többnyire egy nézetnek megfelelően történik (Gombrich, 1975). Az ábrák alkotói elsősorban a papság köréből kerültek ki, míg a tényleges megvalósítók, a rajzolókat gyakran alacsonyabb társadalmi rétegek tagjai, olykor rabszolgák voltak (Szügyi, 1981).

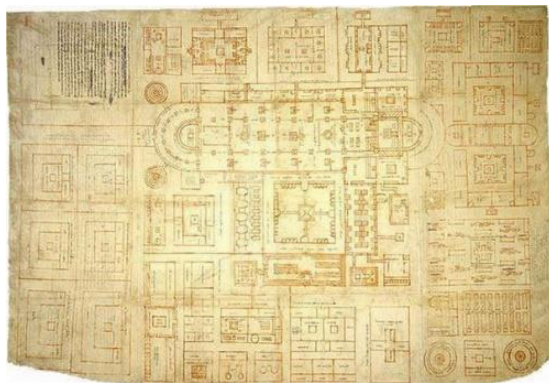
4.2. KÖZÉPKOR

A középkorból alig maradtak fenn valódi alaprajzi kertábrázolások, ebben az időszakban a kertek dokumentálása inkább vallási és jelképes célokat szolgált, mintsem gyakorlatiakat. Az alaprajzi ábrázolás hiánya valószínűleg annak is köszönhető, hogy a középkorban a kertépítés elsősorban zárt kolostori és várkertekre korlátozódott és a tervezés során nem az alaprajz volt az elsődleges dokumentációs forma. A középkori kerttípusok a következőket jelentették: kolostorkertek, hortus conclusus, jel.: „körülkerített, idegenektől elzárt, bensőségesebb hatású kis kert (Diós & Viczián, 2000)”, várkertek – kerti elemek városi kertek.

A kertek ábrázolása a középkori művészetben jellemzően szimbolikus volt, elvont eszméket tükrözött, a spirituálisra koncentrálna az élő kertek helyett (Clayton, 1990).

A gyakori népvándorlások, háborúk és az általános társadalmi bizonytalanság ellenére a művészi kifejezés mégis kibontakozóban volt, különösen a kolostorokban, amelyek a művészetek központjaiként működtek. Ezek az ábrázolások egyfajta idealizált, szimbolikus képet adtak a kertekről, és nem törekedtek a pontos méretarányosságra vagy építési célú pontosságra (Szügyi, 1981).

A korszak valószínűleg legismertebb példája (4. ábra) a 800-as évekből származó ábrázolás, amely a svájci Szent Gallen monostor könyvtárából maradt fenn (Jámbor, 2009).

4. ábra: Szent Gallen kolostor ideálterve, Reichenau, 9. század eleje (kb. 820-830)
(forrás: <https://www.stiftsbezirk.ch/en/current-exhibitions/exhibition-space>)

Elsősorban miniatúrákat festettek, képszerkesztésük axonometrikus vagy gyakran több nézőpontos volt. Általában naptárak, bibliák és vallási könyvillusztrációk formájában maradtak fenn, amelyek gyakran nem alaprajzi, hanem festett képi formát öltöttek. A kódexeket és ábrákat többnyire egyházi személyek készítették, ugyanis a papság, tehát a püspökök, az apátok és a szerzetesek voltak a művészetek legfőbb támogatói. A kerteket gyakran paradicsomkertként vagy szerelmi kertként ábrázolták, ami tükrözte a korabeli értékrendet. Az ábrázolásokon a kert jellemző motívumait emlékezetből (hasonlóan az egyiptomi

ábrázolástechnikához), méretarányosítást nélkülözve jelenítették meg. A kertek műszaki elemei többnyire egyszerűek voltak, nem igényeltek részletes szakmai ábrázolást (Szügyi, 1981).

4.3. PERZSIA ÉS ARAB VILÁG

Az ókori perzsa és arab birodalmakban a matematika, geometria és csillagászat transzcendens jelentőséggel bírt, ami a kertművészetben is visszaköszönt. A kertek elrendezése szabályos geometriai formákra és négyes felosztásra épült, a fákat pedig egyenesen sorokban ültették. Ezt a négyes felosztást és az egyes területeket elválasztó csatornákat a perzsa szőnyegek mintázatában is felfedezhetjük (5. ábra). A szőnyegek valójában stilizált kertábrázolások, melyeket medencék, csatornák, virágok és madarak díszítenek. A növényábrázolás inkább szimbolikus, mintsem botanikailag pontos. A szőnyeg nem a kivitelezést szolgálta, hanem a Paradicsom földi másának szimbolikus hordozója volt. Ebből adódóan az ábrázolás az ideális állapotot mutatja, nem pedig egy valóságos kertet (Jámbor, 2009).

5. ábra: Safavid chahar bagh szőnyeg, Kerman, Dél-Perzsia, 16. század vége vagy 17. század eleje
(forrás: <https://hali.com/articles/the-jaipur-garden-carpet/>)

4.4. RENESZÁNSZ

A 14. század végéig a középkor szellemi életét az egyház határozta meg, amely a földi létet csupán a túlvilági életre való felkészülésnek tekintette. Ám gazdasági növekedés és a közbiztonság megerősödése következtében virágzó kereskedelem a polgárság gazdasági és politikai befolyását is jelentősen megnövelte. A reneszánsz kor polgársága megerősödött társadalmilag és kulturálisan, és felismerte, hogy az értelem uralhatja az ismeretlent, egyre inkább függetlenedett az egyházi hatalomtól, az egyház hierarchikus és spirituális világképével szemben új szemléletet képviselt (Ormos, 1967). A világ iránti tudásvágy új korszakot hozott a tudományos kutatás és kísérletezés terén, a megismerés eszközüvé a megfigyelés, a rendszerező tudományos gondolkodás és a racionalitás vált, amely az ábrázolásban is megmutatkozott. A valószínű ábrázolás igénye a térhatás megjelenítésére és a látszati elváltozások vizsgálatára ösztönözte a művészeket (Jámbor, 2009).

A reneszánsz kor kert- és tájábrázolásait festményekről, rézkarcokról, tervrajzokról és térképekről ismerjük. Az ábrázolásokban az épület és a kert alaprajzi kapcsolatát egy egységként mutatták be és céljuk a térbeliség érzékeltetése volt. A geometrikus szerkesztésmód nagy népszerűségnek örvendett, és a rajz pontosságára helyezte a hangsúlyt. A szín a képszerkesztésben másodlagos szerepet kapott, mivel úgy vélték, hogy a szín a tárgyra eső fény tulajdonsága, amely változó és bizonytalan. Az alaprajzi és perspektivikus ábrázolások részben tervdokumentációként szolgáltak, részben pedig a meglévő kertek gazdagságának dicséretére készültek. Az ábrázolások elsődleges célja a kert összes elemének és egészének bemutatása volt. A kerti elemek térformáit ábrázolták, egymáshoz viszonyított helyzetüket hangsúlyozva. A korabeli földrajzkönyvek és hadimérnöki rajzok nem adtak hiteles építészeti és táji információt, gyakran elbeszélés alapján készültek. A térképek sematikus jelekkel ábrázolták a hegyeket, vizeket, várakat és utakat. A kertek tervezését általában univerzális építészek végezték, de a mintakönyvek szerint a kertészeknek is érteniük kellett a kert alaprajzi elrendezéséhez és kerti elemek készítéséhez. Az egyházi épületekkel és kertekkel szerzetes építészek és kertészek foglalkoztak (Szügyi, 1981).

5. ÁBRÁZOLÁSOK RÉSZLETES ELEMZÉSE

5.1. FOGALOMTISZTÁZÁS

Az alaprajz etimológiai gyökere az újkori latin *planum* ('tervrajz') szóból ered. A mérnökök és építészek a térbeli elemek két dimenzióba (síkba) való vetítését nevezték *planumnak*, azaz a tárgy (épület, kert) ortogonális vetületi rajzát (vö. GMM Keszthely Fáskert-ábrázolása: „plánuma”). A kifejezés a klasszikus latin *planus* ('sík, lapos') távolabbi származéka (*INT-01*).

A kertépítészetben több rajzi forma használatos, amelyek különböző nézőpontokból mutatják be a tervezett tér sajátosságait. Ezek közül tanulmányomban kizárólag az alaprajzi ábrázolások jelennek meg és a vizsgálat csak erre korlátozódik. Ez az alaprajzokat, a helyszínrajzokat, a tervdrajzokat és a térképi ábrázolásokat jelenti.

Az **alaprjz** egy tágabb jelentéssel bíró meghatározás, mely magában foglalja a fent említett további három ábrázolásmódot. Vízszintes vetületű ábrázolás, amely a tervezett kert, illetve tájrészlet elemeit jeleníti meg felülnézetből.

A **tervdrajz** egy gyűjtőfogalom, amely a teljes tervezési folyamatot lefedi és olyan állapotot mutat be, amely még nem valósult meg, egyfajta ideális elképzelés a tervezett térről. A tervdrajz meghatározásban az alaprajzon kívül olyan rajzi elemek is megjelenhetnek, mint a metszetek, a látványtervek és az egyéb részlettervek, azonban ezek nem képezik tárgyát a szakdolgozatnak.

A **helyszínrajz** egy adott terület, földrészlet jelenlegi állapotát mutató alaprajza. A legtöbb esetben a kapcsolódó területekkel együtt ábrázolják a vizsgált helyszínt.

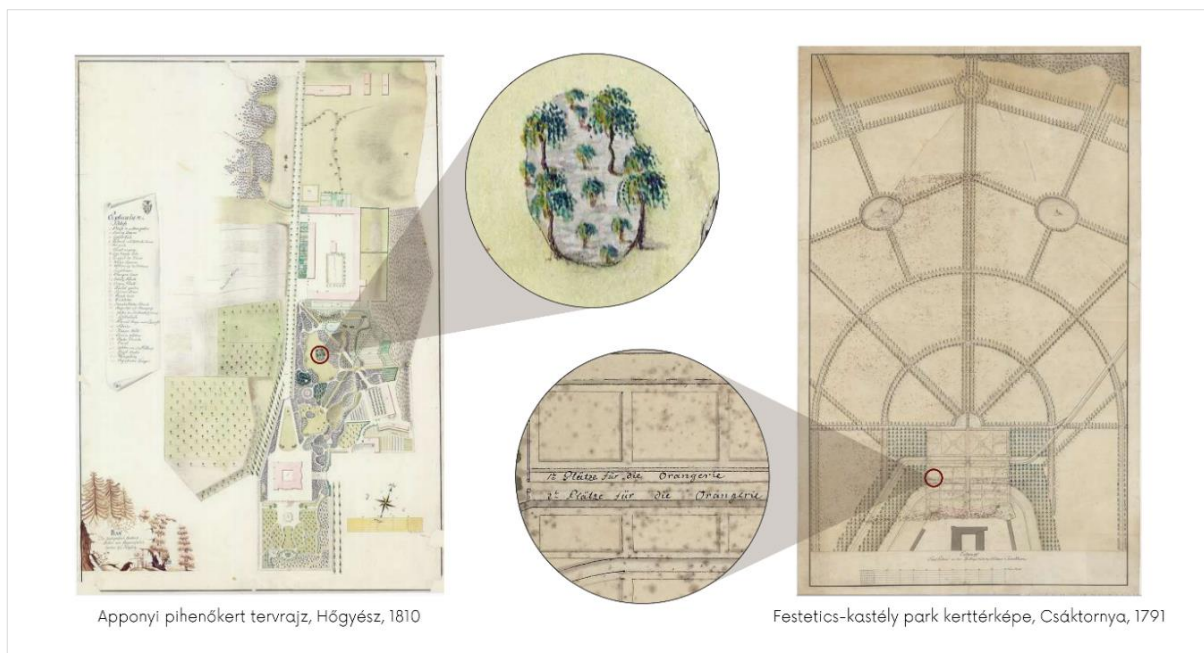
A **térkép** a legnagyobb léptékű ábrázolási forma, amely a kert, illetve terület földrajzi és környezeti elhelyezkedésére is utal. Míg a tervdrajz és a helyszínrajz általában a kert részletes elemeire fókuszál, a térkép tágabb kontextust ad, és gyakran városi vagy regionális léptékben jeleníti meg a területet.

A különböző rajzi formák tehát eltérő léptékben és nézőpontból mutatják be a kertet és annak környezetét. Ez a tulajdonság alapvetően befolyásolja a megjelenítés kidolgozottságát és részletességét is, illetve, hogy a tartalmi közvetítés mennyire lesz erős. Az elemzett ábrázolások feltételezett funkció besorolást kaptak (alaprjz – A, tervdrajz – T, helyszínrajz – H és térkép – TÉ). A rajzok 95%-nál egyértelműen meghatározott a típus, miután adott a forrás megnevezésében – elsősorban ezeket lehet elemezni – kettő ábrázolásnál pedig a léptékből és a szerző foglalkozásából lehetett következtetni. A továbbiakban összefoglalóan alaprajzként, illetve alaprajzi ábrázolásként hivatkozom a vizsgált forrásanyag elemeire.

5.2. RÉSZLETES MÓDSZERTANI LEÍRÁS ÉS AZ ELEMZÉS ALAPJA

5.2.1. FORRÁSKUTATÁS

A kutatás alapjául elsődlegesen Budapest Főváros Levéltárának, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának és az Országos Széchényi Könyvtár – a Hungaricana, illetve az Elektronikus Levéltári portál adatbázisán keresztül elérhető – tervanyagai, valamint a Magyar Nemzeti Digitális Archívum anyagai szolgáltak. Ez azért kulcsfontosságú, mert az itt fellelhető dokumentumok kiváló minőségben digitalizáltak, így alkalmasak a részletes elemzésre és értékelésre. Ennek illusztrálására készítettem a 6. ábrát.

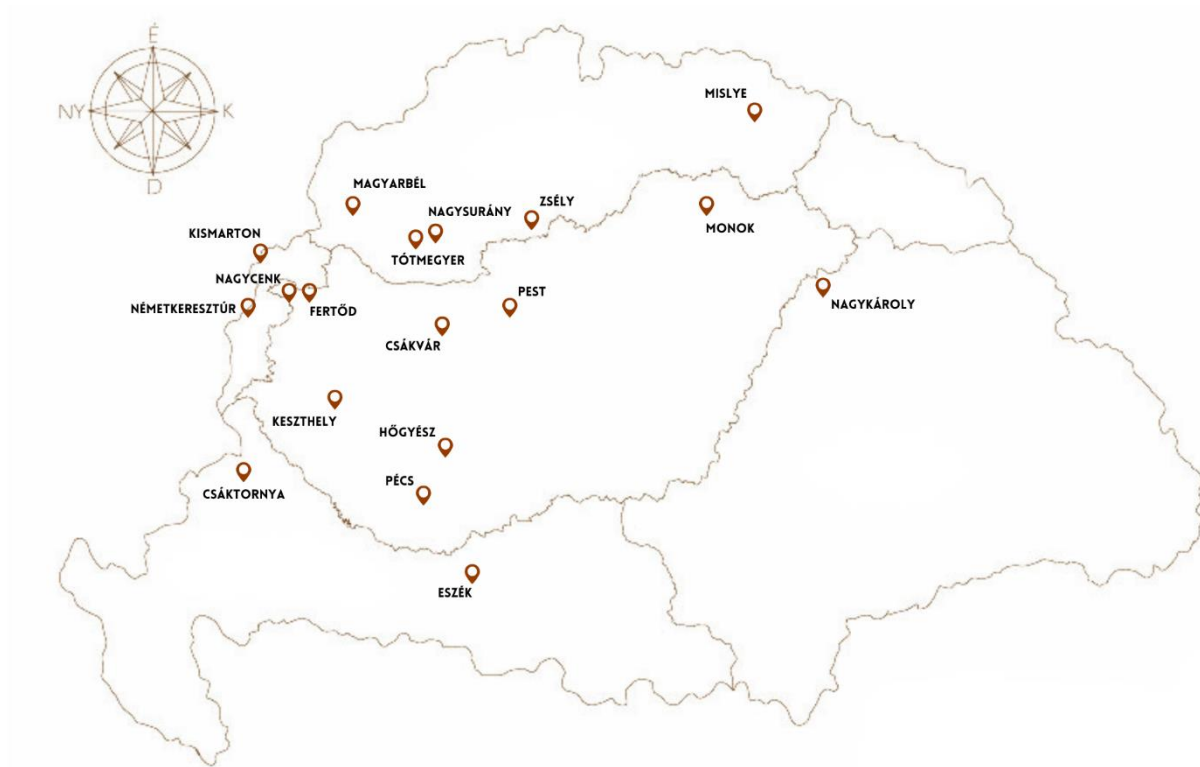
6. ábra: Elemzéshez alkalmas, magas felbontású digitalizált képi források
(alaprajzok forrása: maps.hungaricana.hu, szerkesztés (kinagyítás): szerző)

Szakedolgozatomban olyan történeti szempontból is jelentős kertek és parkok kerültek elemzésre, amelyek a történelmi Magyarország területéről származnak és a 18 – 19. század során készültek. A kutatás folyamán valamennyi magyar kerthez kerestem hozzá tartozó alaprajzi ábrázolást, ugyanakkor a kritériumok miatt - mely szerint jó minőségű dokumentum szükséges a kellő minőségű elemzéshez – számos, egyébként történeti kerttel rendelkező település kikerült a vizsgálandók közül.

Egy helyszínről több ábrázolás is származhat különböző időpontokból, ezeket számát a felsorolásban a helynév mögött tüntettem fel. A szakdolgozat gyűjtése tartalmaz helyszínrajzokat, térképeket, alaprajzokat és tervrajzokat. A 19 helyszínről (beleértve az azonosítatlan helyszín besorolást is) összesen 72 darab ábrázolást elemeztem.

Vizsgált kertábrázolások településeinek listája: (7. ábra)

1) Csáktornya (1)	8) Magyarbél (1)	15) Pécs (2)
2) Csákvár (7)	9) Mislye (1)	16) Pest/Budapest (20)
3) Eszék (1)	10) Monok (2)	17) Tótmegyer (1)
4) Fertőd (2)	11) Nagycenk (2)	18) Zsély (1)
5) Hőgyész (6)	12) Nagykároly (1)	19) Azonosítatlan
6) Keszthely (10)	13) Nagysurány (1)	helyszín (7)
7) Kismarton (5)	14) Németkeresztúr (1)	

7. ábra: Vizsgált ábrázolások térbeli eloszlása
(forrás: saját ábra)

A kutatáshoz Dr. Sárospataki Máté Dendrológiai kertek a 19. századi magyarországi kertépítészetben c. doktori disszertációjából az M.16., M.18. és az M.19. mellékletekben felsorolt listákat vettem alapul, melyek magukban foglalnak valamennyi magyarországi és határon túli magyar történeti kertet.

5.2.2. VIZSGÁLATI SZEMPONTOK, ADATFELDOLGOZÁS

A kertábrázolások elemzéséhez felállítottam egy szempontrendszert, amely segítségével először mindegyiket külön-külön megvizsgáltam és elemeztem (lásd M.2. és M.3. mellékletek).

A szempontok a következők:

- a. lépték \longrightarrow kidolgozottság
- b. színes vagy fekete-fehér
- c. használt anyag és eszköz: rézmetszet / papír / vászon / vászonra vont papír / pausz, illetve tus / toll / ceruza / akvarell / tempera
- d. árnyékolás: önárnyék / vetett árnyék
- e. növény típusok \longrightarrow növényi szintezettség: lombkorona, cserje, gyep, virágágy, erdő, egyéb
- f. fa nézet: elölnézet (lapra fektetett) / felülnézet és fa formák
- g. épített elemek: épület, vízarchitektúra, pavilon, pad, egyéb
- h. van-e jelmagyarázat, van-e aránymérték
- i. térkompozíciós megjelenítés / domborzat

Azoknál az rajzoknál, ahol bécsi ölben (klafter) volt adott a lépték mértéke, egyszerű átváltással meghatároztam a metrikus megfelelőjét.

$$1 \text{ bécsi öl} = 6 \text{ bécsi láb} = 1,89648 \text{ m (Láng, 1997)}$$

Egy példán (1813-as pesti Városliget helyszínrajzi térképe) megjelent a forradalom előtti Franciaországban kialakult mértékegység, a toise, mely 1812-től 1840-ig pontosan 2 métert jelentett a „*Mesures usuelles*” francia mértékrendszer szerint.

$$1 \text{ francia toise} = 2 \text{ m}$$

A forrásokból számos esetben nem volt ismert az ábrázolás léptéke, viszont tudható a dokumentum mérete. Ezeknél a következő módszerrel állapítottam meg azt:

Google Maps segítségével egy ismert objektum pl. kastély / épület méretének lemérése \rightarrow ennek ismeretében AutoCad programba a kérdéses levéltári alaprajz behívása és méretre igazítása \rightarrow a papírtéren térkép méretű egyedi papírméret, majd a papírt teljesen kitöltő terv létrehozása \rightarrow végül az így kapott méretarányt leolvasni a tulajdonságokból.

5.2.3. RAJZI MINŐSÉG ÉS LÉPTÉK KAPCSOLATÁNAK SZEMPONTRENDSZERE

Grafikai ábrázolás terén az a legfontosabb, hogy milyen léptékben ábrázolom, ahhoz képest választom meg a kidolgozottságot. Ebből kiindulva a hasonló léptékű ábrázolásokat egymással összehasonlítható csoportokba rendeztem. Négy fő csoportot állítottam fel:

- 1. kategória: 1:100 – 1:499
- 2. kategória: 1:500 – 1:999
- 3. kategória: 1:1000 – 1:1999
- 4. kategória: 1:2000 és kisebb léptékek.

A kidolgozottság szintjét először egy 1–5-ig terjedő skálán határoztam meg, amely az első vizuális benyomás alapján a rajz részletezettségét és ábrázolástechnikai gazdagságát írja le. Az értékek jelentése:

- (1) Homogén felület, az elemek egyetlen összefüggő színfoltként jelennek meg, részletek nélkül.
- (2) Elkülönülő foltok: az elemek már különálló egységekként láthatók, de az ábrázolásuk még egyszerű, nem tartalmaz finomabb részleteket.
- (3) Általános részletezettség: a növények formái már megjelennek, például egyszerű kontúrok vagy alapvető sziluettek, de még nem finom részletek.
- (4) Részletesebb ábrázolás: a növények és egyéb elemek textúrái és kontúrjai finomabb kidolgozottsággal jelennek meg, a különböző növényfajták eltérő megjelenítést kapnak.
- (5) Levelek érzékeltetése: a lehető legnagyobb részletesség, a növények valóságghű megjelenítésével.

A következő grafikai és tartalmi minőséget megállapító pontozás értékei a növények és egyéb elemek ábrázolásának részletezettségéből a léptékhez mérten lettek meghatározva.

Grafikai minőség/mélység:

- I. Összetett megjelenítés – legcizelláltabb megjelenítés, magas részletességű ábrázolások, ahol a rajzi technika és a térhatás kiemelkedő, levelek és apró struktúrák is kivehetők
- II. Közepes szintű megjelenítés – közepes részletezettség
- III. Egyszerű megjelenítés – egyszerű, inkább sematikus ábrázolások, ahol a kompozíció elsődlegesen funkcionális.

A tartalmi minőség értékelésénél figyelembe vettem a szöveges feliratok pl.: magasságra vonatkozó jelölés (rézsű, szintvonal, magasság) meglétét, az egynyári v. évelő, kisarchitektúrák, kerti építmények megjelenítését.

Tartalmi minőség/mélység:

1. Erős tartalmi közlés – a rajz rajzi és szöveges elemeket egyaránt tartalmaz; megjelenik a méretarány, a növényzet részletes feltüntetése, valamint esetenként magyarázó felirat vagy jelmagyarázat
2. Közepes szintű tartalmi közlés – tartalmaz néhány kiegészítő információt (pl. részleges feliratozás, egyszerű növényjelölés), de nem teljes körű
3. Egyszerű tartalmi közlés – alapvető elemeket mutat (fő kompozíció, úthálózat, növényzet általános jelölése, hiányos növényi szint), műszaki vagy szöveges kiegészítések nélkül

A rajzok kielemezésére a következő fejezeten belül a Rajzi minőség és lépték kapcsolatának eredményei c. alfejezetben kerül sor.

5.3. XVIII-XIX. SZÁZAD ALAPRAJZI KERTÁBRÁZOLÁSAINAK ELEMZÉSE A LEVÉLTÁRI ÉS IRODALMI FORRÁSOK ALAPJÁN

5.3.1. TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS HÁTTÉR, ÁLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSOK

A legkorábbi ábrázolás, amelyet elemeztem, 1740-ben készült, a legkésőbbi 1898-ban. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált időszakba beletartozik még a barokk kor vége és a tájképi kerttörténeti korszak, mely stílus a felvilágosodás eszméivel együtt, a 18. század utolsó negyedében kezdett elterjedni Magyarországon.

A barokkban növekedett az igény a művészi alkotások iránt, ami a megrendelői kör (udvar, arisztokrácia, főpapság) gazdasági erejének és reprezentációs szükségleteinek volt köszönhető. Az abszolutizmus uralkodó társadalmi rétegeinek művészete erőteljesen presztízorientált volt, melyben a látványosság dominált. A humanista ideálokkal, arányérzékkel szemben a hatalom nyílt demonstrációjára helyeződött a hangsúly, a kert elsődlegesen a kastéllyal egyetemben a reprezentációs feladatot látott el (Szikra, 2011).

A megrendelői igények, mint a birtoklás és új térszemlélet határozták meg, hogy a kertábrázolásoknak az épület és a táj harmonikus viszonyát kell bemutatniuk. Ehhez alaprajzokat vagy magas (szinte elérhetetlen) nézőpontú képeket használtak, amelyek tökéletesen megfeleltek a kor ízlésének és az illúziókeltés céljának (Szügyi, 1981)

A tájképi kertek magyarországi megjelenésének pontos időpontja nem ismert. A hazai fejlődés üteme lassabb volt, amit a kor sajátos társadalmi és gazdasági viszonyai is befolyásoltak. Ennek következtében a 18. század végén és a 19. század elején egy ideig párhuzamosan volt jelen a késő barokk és a tájképi kertstílus. A 18. század második felétől a 19. század végéig tartó

időszak a magyar kertművészet egyik leggazdagabb kora volt. Történeti kertjeink és parkjaink jelentős része ebben az időben jött létre (Szikra, 2011). A művészet iránti általános érdeklődés által eddig elősegített fejlődésre most két másik erős hatás is hatással volt: a tudomány és a demokrácia, amelyek a 19. században formálták, irányították a civilizált életet, és jelentősen befolyásolták a kertépítészeti művészetét (Gothein, 1928).

A kapitalizmus terjedése, az iparosodás és azzal párhuzamosan a természettudományok és társadalomtudományok gyors fejlődése, valamint a különböző szellemi mozgalmak és forradalmak hatására, az életstílus és gondolkodásmód is átalakult, új kifejezési formákat és stílusokat magukkal hozva, állapította meg Szügyi (1981).

A társadalom hozzáállása a kertekhez és parkokhoz tovább változott, ahogy az ipari forradalom és az urbanizáció hatására a középosztály is egyre nagyobb szerephez jutott. A gazdasági fejlődés is, különösen az ipari forradalom, jelentős hatással volt a kertépítészetre (Sipos, 2011). A 19. század közepéig fennmaradt az a barokk felfogás, mely szerint a művészet feladata a valóság idealizálása. Ez azt jelentette, hogy az általános, örök emberi értékek ábrázolása volt a cél, szemben az egyedi jellemzők kiemelésével. Azonban a felvilágosodás és a romantika hatására ez az idealizáló szemléletmód kezdett háttérbe szorulni, és a figyelem egyre inkább a természet felé fordult. Míg a barokk művészek új térszemléletet hoztak létre az épületek környezetének tágításával, addig a 18. és 19. századi alkotók térszemléletét a rendezetlen, folyamatosan változó természet formálta (Szügyi, 1981).

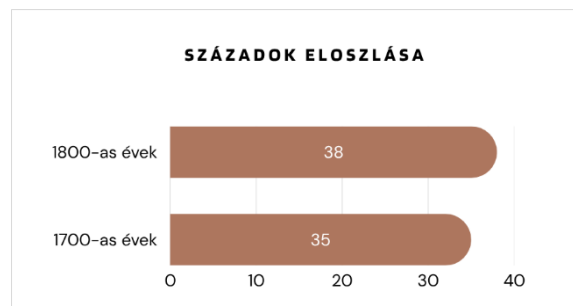
A 18. század elején a magyar kerttervezésre erőteljesen hatottak a francia és olasz barokk, majd a század közepétől az angol tájkertészeti stílus elemei is. A geometriai pontosság (barokk), majd a térképészeti precizitás (tájképi) megjelenése is az európai mérnöki tudományok fejlődésével volt szinkronban. A század második felében a kerttervek vizuális és funkcionális nyelve egyre inkább a térképészeti plan nézet eszköztárát vette át. Ahogyan azt David L. Hays 2017-es tanulmányában szemlélteti, a térképek természet másolataként, és így a kerttervezés logikus modelljeként értelmezhetők. A térképek és reprezentációs rajzok összemosódása Le Rouge példáján keresztül is szemléltethető, aki sikeres földmérő és térképkiadóként tevékenykedett a 18. századi Franciaországban és aki fontos szerepet játszott az új kerttervezési mozgalomban, a térképészet és az új kertésztétika közötti kapcsolat megerősítésével, terjesztésével. Le Rouge *Détail des nouveaux jardins à la mode* című munkájában – a korabeli technikai és koncepcionális átfedésekkel összhangban – elmosta a topográfia tudományos ábrázolásának és a kialakulóban lévő picturesque kertek tervezésének határait (L. Hays, 2017).

5.3.2. A VIZSGÁLT ADATOK BEMUTATÁSA ÉS KIÉRTÉKELÉSE

A dolgozat gerincét és a primer kutatás alapját forrásokból elkészített táblázatok adják. A módszertanban meghatározott vizsgálati szempontrendszer (pl. anyaghasználat, lépték, faábrázolás módja, növényi szintezettség, árnyékolás) segítségével elemeztem a forrásanyag technikai és tartalmi jellemzőit. A feldolgozás során százalékos eloszlást mutatok be, amelyet grafikonokon szemléltetek, ezzel a vizsgált jellemzők gyors, vizuális összehasonlítását és az arányok megértését segítve. Egyes diagramokat megjelenítő ábrák a mellékletbe kerültek nagy számuk miatt.

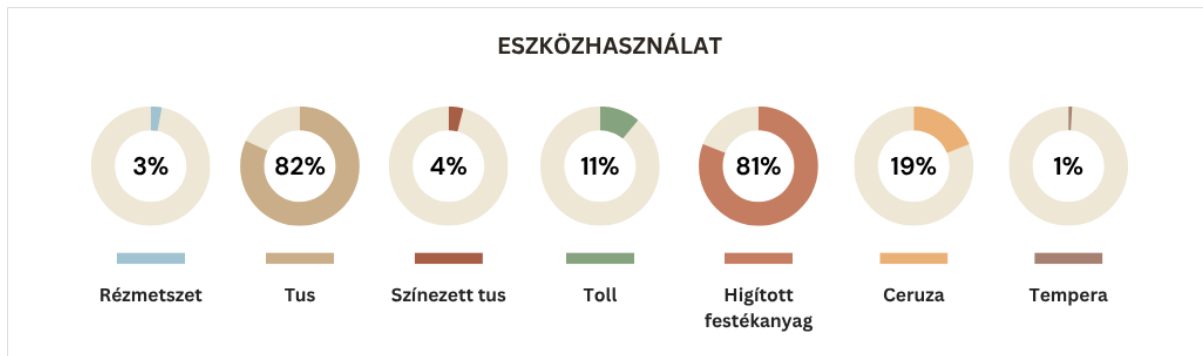
5.3.2.1. TECHNIKAI JELLEMZŐK, KIDOLGOZOTTSÁG ÉS MEGJELENÍTÉS

A források kigyűjtését követően három fő táblázatot készítettem el. Az elsőben (lásd. M.1. melléklet) összegyűjtöttem mindegyikhez a hozzá tartozó szükséges adatokat: dátum, készítő, szerző foglalkozása, színes / fekete-fehér, eszköz, anyag, méretarány, feltételezett funkció. A 8. ábra szemlélteti, hogy az alaprajzi ábrázolások hogyan oszlanak meg a két vizsgált században. A forrásanyag közel azonos arányban tartalmaz 18. és 19. századi kertábrázolásokat, a vizsgált anyag a két korszakot közel azonos súllyal reprezentálja, ami összehasonlításra is alkalmassá teszi.

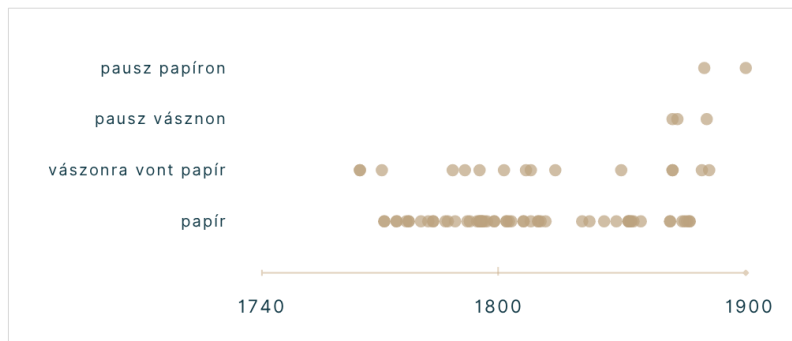
8. ábra: Vizsgált ábrázolások darabszáma a vizsgált két században
(forrás: saját ábra)

A 72 alaprajzról mindösszesen kettőről nem áll rendelkezésünkre levéltári adatok alapján információ arról - és a rajzról nem leolvasható kellő pontossággal -, hogy milyen eszközökkel dolgoztak az alkotók. Ugyanakkor a további ábrák elemzéséből egy általános kép olvasható ki: az anyaghasználatot a tus dominanciája jellemzi, ez volt a korszak elsődleges alkotóeszköze (9. ábra). A tusrajz precíz, mérnöki pontosságú vonalvezetést tett lehetővé, ami megfelelt a barokk szerkesztési igényeknek. A rajzok 81%-án a rajzok tónusos színezése hígított festékanyag – feltehetően lavírozott tus vagy akvarell – használatára utal. A rajztechnika meghatározása az anyagok vizuális jellemzői alapján történt: a kontúrok típusa és a színezés áttetszősége alapján.

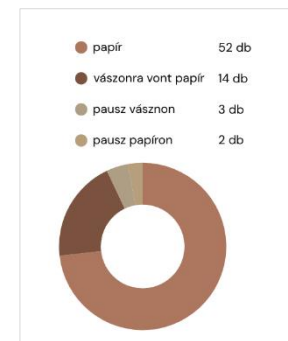

9. ábra: Eszközhasználat eloszlása százalékosan
(forrás: saját ábra)

Pontosan nem megállapítható az adatok hiányában, de feltételezhető a korabeli technikák ismeretében, hogy tus hígításával és elmosásával, más szóval lavírozással vagy akvarellfesték használatával kiviteleztek a tónusos színezést. A ceruza használata jellemzően az előrajzolás jelentette, de nem korlátozódott a későbbi időszakra, már a 18. század végi ábrázolásokon is megfigyelhető ez a technika. Az ábrázolások 19%-án fedezhető fel ceruzával készült előrajzolás. A tempera használata csak sokkal később, a 19. század végén jelent meg. A vizsgált tervrajzok közül mindösszesen egyről tudható, hogy temperát alkalmaztak a színezésnél.

10. ábra: Hordozófelület típusának időbeli eloszlása
(forrás: saját ábra)

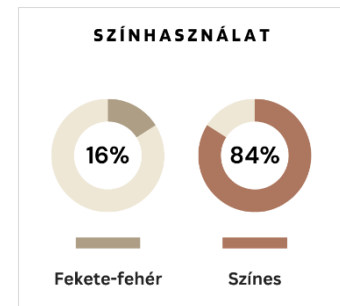

11. ábra: Hordozófelület típusának darabszámának eloszlása
(forrás: saját ábra)

A hordozófelület anyaghasználatát tekintve a papír a teljes időszakot végig kísérte, már a 18. század elejétől megjelent, és a 19. század második feléig domináns maradt (10. és 11. ábra). Könnyen hozzáférhető, viszonylag olcsó és sokoldalú anyag volt. A papír mellett szintén a korszak teljes intervallumában jelen volt a vászonra vont papír, majd a technológia fejlődésével megjelent és részben áttértek a másolást és precíz munkát segítő pauszra. A vászonra vont papír stabilabb alapot tudott biztosítani a nagyobb főúri projektek reprezentációjához, és időállóságát is megnövelte. A pausz vásznon és a pausz papíron hordozók csak a 19. század második felében jelentek meg, és számuk az évszázad végén növekszik.

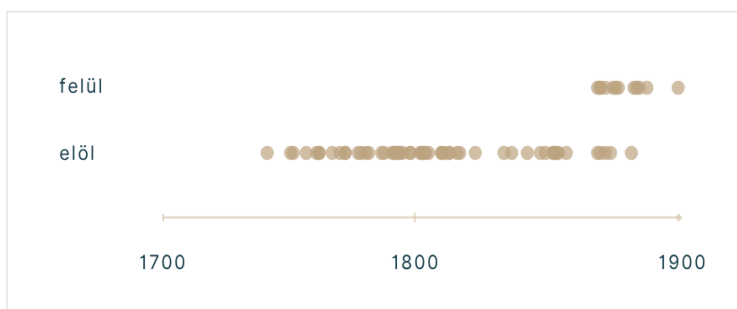
A második táblázat (lásd. M.2.) megjelenítés és kidolgozottság szempontjából rögzíti az egyes alaprajzok azon grafikai és tartalmi tulajdonságait, mely adatok a későbbiekben a lépték szerinti csoportosítás értékelésének alapját adták: árnyékolás, fa nézet, növény típusok, növény szintezettség, épített elemek, domborzat, jelmagyarázat (számozás), lépték, díszítettség. Ezen szempontok segítségével a rajzok részletességét és információtartalmát tudtam számszerűsíteni, vagyis azt, hogy az adott terv milyen mértékben közvetít műszaki, illetve esztétikai információkat.

Az összes terv 84%-a alkalmazott valamilyen színezést (12. ábra), míg a fekete-fehér (vagy monokróm) megoldások aránya mindössze 16%. Az alaprajzi ábrázolások színezése segítette az egyes térbeli elemek – például vízfelületek, növényzet, úthálózat vagy domborzati formák – megkülönböztetését és értelmezését. A színezett rajzok alkalmazása valószínűleg a tervek bemutató vagy reprezentatív jellegével is összefüggött. A fekete-fehér tervek ezzel szemben inkább a munkarajzok vagy műszaki dokumentációk körébe sorolhatók, ahol a szín másodlagos szerepet kapott.

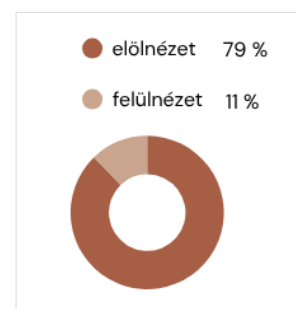

12. ábra: Színes és fekete-fehér rajzok aránya (forrás: saját ábra)

Példaként megemlíthető a Zsélyi kastélyhoz készült növénykiültetési terv, melyhez külön dokumentumban egy növénylistát is csatolt a szerző, valamint Heinrich Nebbien 1816-os, a pesti „Ungarns Folks-Garten”-ről készült tervrajza, melyen a korábbi 1813-as díjnyertes színes tervrajzát dolgozta ki részletesebben fekete-fehér perspektivikus ábrázolási technikával és amelyen a növényegyüttesek összetételét, karakterét plasztikusabban jelenítette meg (Jámbor, 2016).

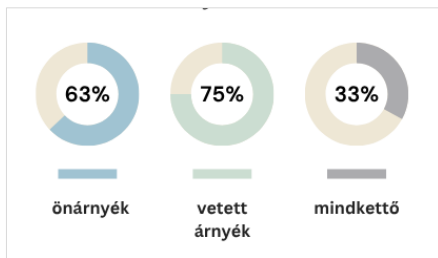

12. ábra: Fa ábrázolásának időbeli eloszlása (forrás: saját ábra)

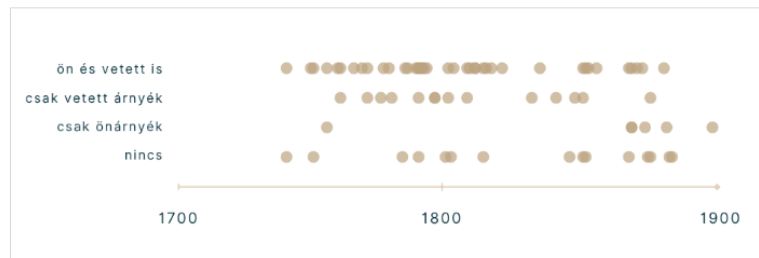

13. ábra: Fa nézete százalékosan (forrás: saját ábra)

Áttérve a növényábrázolásra a 79%-os előlnézeti fa ábrázolás (14. ábra) magas aránya és a felülnézeti megjelenítés 19. századi térnyerése (13. ábra) figyelhető meg. Az előlnézeti/axonometrikus ábrázolás térbeli illúziót és valóságghű benyomást keltett. Hangsúlyozta a fa plasztikáját, magasságát és a tömeg téralkotó szerepét.

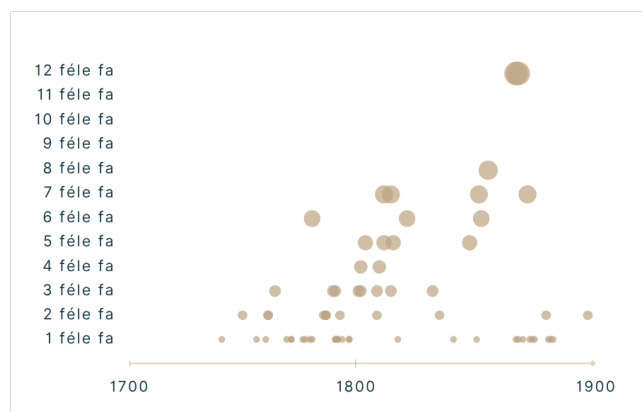
15. ábra: Árnyékolás jelenléte százalékban
(forrás: saját ábra)

16. ábra: Árnyékolás eloszlása időben
(forrás: saját ábra)

A térhatás érzékeltetésére a tervek 63%-ban alkalmaztak önárnyékot, 75%-ban vetett árnyékot, és 33%-ban mindkettőt. (15. ábra) Az árnyékolás ilyen magas aránya a térbeli viszonyok hangsúlyos megjelenítését mutatja. Az önárnyék a formák plasztikusságát, míg a vetett árnyék a térmélység érzékeltetését szolgálta. Az árnyékolás idővonalon való eloszlását megvizsgálva azt kapjuk, hogy nincsen összefüggés az árnyék megjelenítésének azzal, hogy milyen időben készült az alaprajz, tehát nem beszélhetünk újszerű módszerről az árnyékolás kapcsán. (16. ábra)

Külön szempont volt, hogy az egyes alaprajzi ábrázolások hány féle habitussal, illetve formával jelenítették meg a lombhullató és örökzöld faábrázolásokat. (17. ábra) Kettő kiemelkedően részletes növényi megjelenítést mutat a 15. ábra., amelyek 12 féle faformát különítettek el a rajzon, ezzel messze a legrészletesebb mind közül. Jobban megvizsgálva azonban megállapítható, hogy a kettő egyazon szerzőtől származik. Mindkettő alaprajz (pesti állatkert és pesti Népliget terve) Petz Ármin alkotása, emiatt nem következtethetünk általános tendenciákra. Nem egy korszak jellegzetességét, hanem a rajzoló egyéni stílusát, pontosságát, növényismeretét látjuk a korszakban létrejött többi munkához viszonyítva.

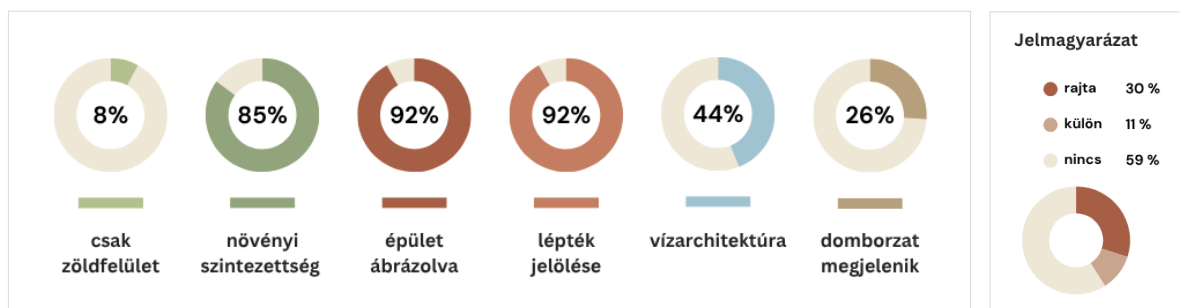

17. ábra: Időbeli eloszlása annak, hogy hány féleképpen ábrázoltak fát az egyes terveken
(forrás: saját ábra)

Ezt a vizsgálatot megnéztem a lépték szerinti kategóriák mentén is (M.4. melléklet), amelyből az olvasható le, hogy a kiemelkedő egyedi esetet leszámítva a 3-as (1:1000 – 1:1999) és a 4-es (1:2000 és kisebb lépték) kategóriákban több a 4-8 féle faábrázolás megkülönböztetése, míg az 1-es (1:100 – 1:499) és a 2-es kategóriákban többségében az 1 féle faábrázolás mutatható ki. A legkevesebb megkülönböztetést az ábrázolásokban a 2-es kategória mutat.

A megjelenítési és kidolgozottsági információkkal szolgáló táblázat (M.2.) vizualizálása során 18. ábrán látható arányokat kapjuk. A tervek 85%-án megjelenik a növényi szintezettség (fák, cserjék, gyepszint elkülönítése), míg mindössze 8%-ban szerepel csak egynemű zöldfelület.

A tervek 92%-án szerepel épületábrázolás, ami a kert és az épület viszonyának fontosságát hangsúlyozza, noha a 19. századra az épület megjelenítése fokozatosan háttérbe szorult, és előtérbe került a kert megjelenítése. A lépték feltüntetése szintén 92%-ban jellemző.

18. ábra: Növényi és épített elemek, valamint domborzat és lépték aránya az ábrázolásokon
(forrás: saját ábra)

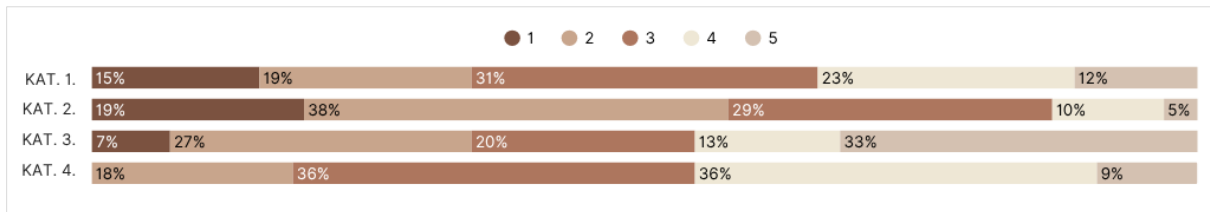
19. ábra: Jelmagyarázat helyzete az ábrázolásokon
(forrás: saját ábra)

A jelmagyarázat az alaprajzok közel 60%-án nem látható, míg 30% az aránya az olyan ábrázolásoknak, ahol a kert rajzon vagy mellette rajta van, és 11%, ahol külön egy másik dokumentumon. (19. ábra)

A domborzat ábrázolása viszonylag ritkán, az ábrázolások egynegyedében (26%) fordul elő, a térbeli viszonyok érzékeltetése nem volt elsődleges szempont. Ha azonban a domborzatábrázolás gyakoriságát összevetjük az ábrázolás rajzi típusával (A/H/T/TÉ) tovább árnyalható a kép. A legnagyobb arányban domborzatot a térképi ábrázolás jelenített meg (85%), ezt követte a tervrajzi ábrázolás, ahol a domborzatot jelölő rajzok aránya a összes harmada (33%). Az alaprajzi és a helyszínrajzi dokumentumokon ez az arány közel megegyező, 17% és 16%. Az így kapott eredmények azt valószínűsítik, hogy a domborzat feltüntetése a történelmi kertépítészeti dokumentumokban nem általános hagyomány volt, hanem a rajz funkcionális céljával (pl. helyzetfeltárás, topográfiai pontosság) szorosan összefüggő szükséglet.

5.3.2.2. RAJZI MINŐSÉG ÉS LÉPTÉK KAPCSOLATÁNAK VIZSGÁLATA ÉS EREDMÉNYE

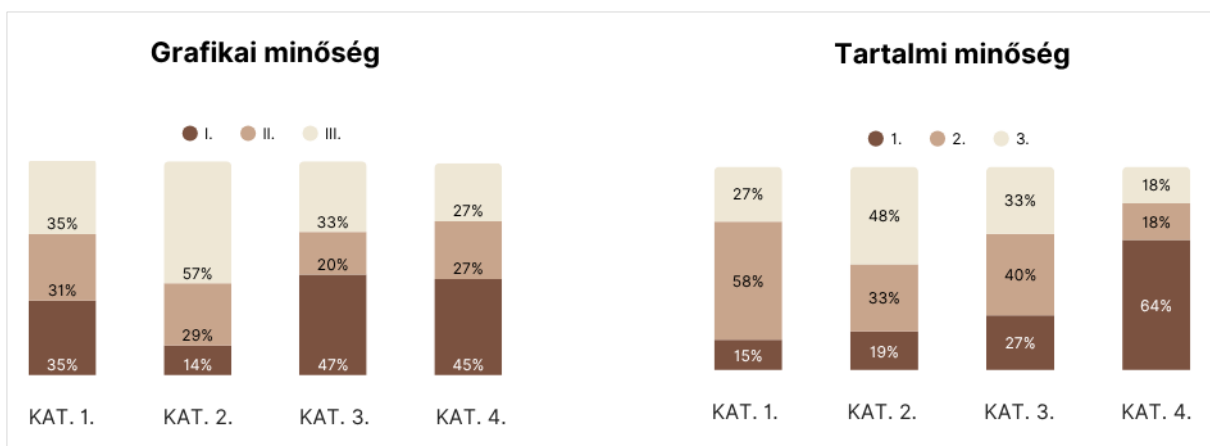
A módszertannál ismertetett szempontrendszer szerint értékelt és osztályozott ábrázolások értékelése több érdekes információra is rámutatott (M.3. melléklet). Az első értékelés szerint a kidolgozottság szintjét először egy 1–5-ig terjedő skálán határoztam meg, amely az első vizuális benyomás alapján a rajz részletezettségét és ábrázolástechnikai gazdagságát írja le (20. ábra).

20. ábra: Első, általános benyomás felőli értékelés 5-ös skálán, ahol az 5-ös a legrészletgazdagabb (forrás: saját ábra)

Kimutatható, hogy az ábrázolások általános benyomása felőli értékelés jobban megfeleltethető a grafikai szempontoknak. A grafikai minőség elemzésének eredménye megegyezik az első módszerrel kapott eredményekkel, ha csoportosítjuk a kapott százalékokat. Például a KAT. 1. 5-ös skálán való osztályozásának 4-es és 5-ös értékelésének aránya (legmagasabb) megegyezik, a grafikai minőség értékelése során kapott 1-es osztályozás arányával (szintén a legmagasabb), valamint az 1-es és a 2-es értékelés aránya a 3-as osztályozás arányával. Ugyanez a megállapítás igaz a grafikai minőség többi lépték szerinti kategóriájára. Ebből arra következtethetünk, hogy a két módszer azonos súlyozást tesz lehetővé és alkalmas a módszer az összehasonlításra.

A másik típusú, részletesebb osztályozás rámutat arra, hogy a tartalmi részek figyelmesebb vizsgálata eltérő értékeléshez vezet, tehát árnyaltabb differenciálás lehetséges.

21. ábra: Grafikai minőség értékelése I-III-ig terjedő skálán, ahol az I-es a legmagasabb érték, valamint tartalmi minőség értékelése 1-3-ig terjedő skálán, ahol az 1-es a legmagasabb érték (forrás: saját ábra)

Ahol az osztályozás szerint a grafikai minőség és a tartalmi minőség azonos szintű, azt lehet mondani, hogy az ábrázolás koherens (21. ábra). Az eredmények azt mutatják, hogy a grafikai

és tartalmi koherencia a legtöbb terv esetében megvalósult: az ábrázolások mintegy 65%-ánál a két érték azonos szintre esett, ami kiegyensúlyozott, egységes rajzi szemléletet jelez. A fennmaradó 35%-ban tapasztalható eltérés valószínűleg a rajz funkciójából, készítőjének szakmai háttéréből vagy az elkészítés céljából adódik – például egyes vázlatosabb tervek funkcionálisak, nem reprezentációs célból készültek. Arra nem találunk példát, hogy az egyik minőség 1-es a másik pedig 3-as osztályozást kapjon.

Érdekes diszparitás figyelhető meg a KAT. 3. és KAT. 4. között a tartalmi minőség terén. Bár grafikailag a két kategória szinte azonos szinten van (47% és 45%), tartalmilag a KAT. 4. sokkal erősebb (64% és 27%). A négyes kategória, vagyis a legkisebb lépték mutatja a legmagasabb koherenciát és minőséget a vizsgált szempontok szerint:

- grafikai minőségben az egyik legjobb (45% I. minőség)
- tartalmi minőségben messze a legjobb (64% 1. minőség)

Az értékelések alapján kimutatható, hogy a második kategóriában jelentősen kevesebb az I. szintű (legmagasabb) grafikai minőség, ez a lépték kiugróan alacsony minőségű a többi kategóriához képest.

- Grafikai minőségben a leggyengébb (57% III. minőség).
- Tartalmi minőségben szintén a leggyengébb (48% 3. minőség).

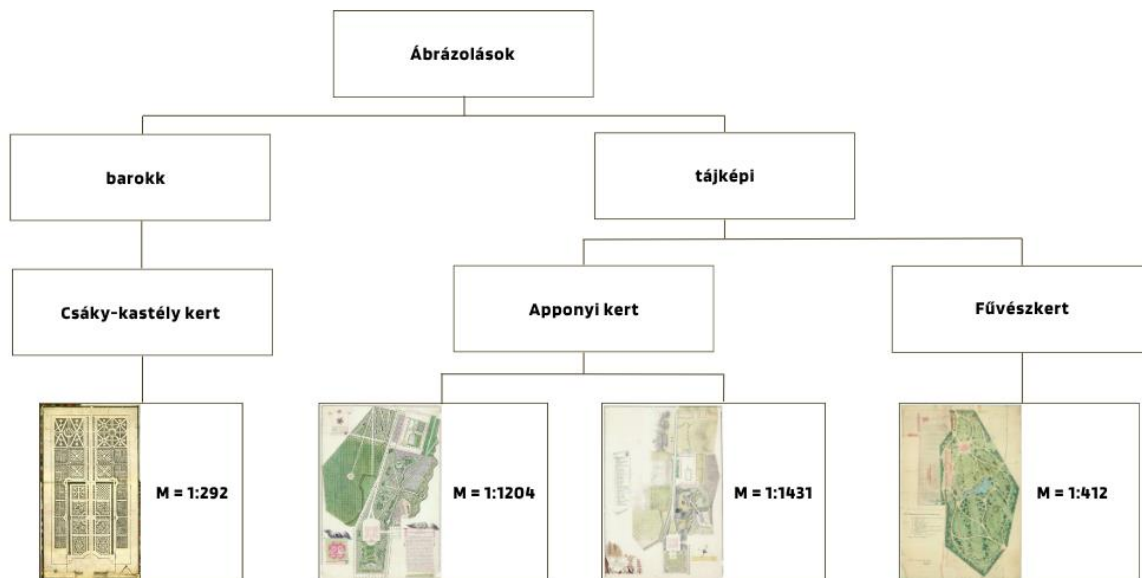
Ezek az eredmények összhangban vannak a fa ábrázolás sokféleségéről készült elemzéssel, amely azt vizsgálta, hány különböző módon (formával, habitussal, esetleg örökzöld megkülönböztetésével) jelenítették meg a fák ábrázolását. Hasonlóan a grafikai és tartalmi elemzés során kapott eredményekhez, faábrázolás számainak vizsgálatánál is a 2. léptéki kategória volt a legkevésbé kidolgozott, míg a 3. és a 4. a legcizelláltabb megjelenítésű.

Nem várt módon, a vizsgált tervek alapján megállapítható, hogy a kis méretarányú tervek részletgazdagabbak, mint a nagyobb méretarányú tervek¹.

¹ Pl. a kis méretarányú (M = 1:1431) 1810-es hőgyészi Apponyi kert tervrajza mind grafikailag mind tartalmilag kiemelkedő, míg például a nagy méretarányú (M = 1:200) zsélyi tervrajz grafikailag gyengébb, tartalmilag közepes megjelenítést mutatott.

5.4. ESETTANULMÁNY

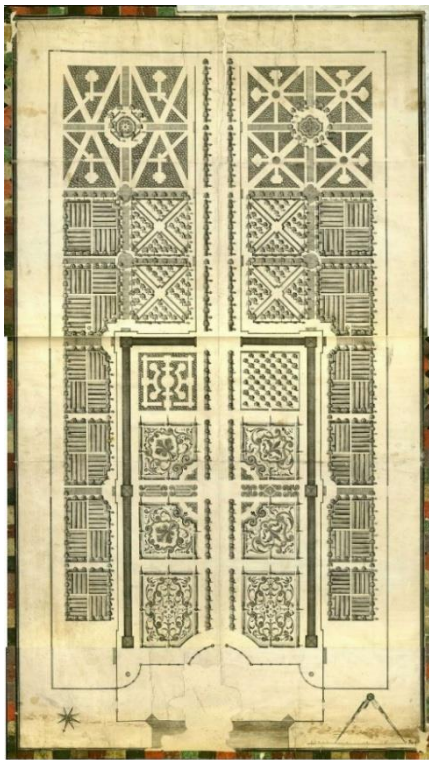
A 18-19. századi ábrázolástechnikai ismeretek megismerése érdekében készítettem el az esettanulmányt, melyben lejegyzem, hogy milyen részletei voltak a tájépítészeti ábrázolásnak egy-egy kiválasztott példa alapján (22. ábra). A nagyobb merítésből kiragadott négy darab kertábrázolás elemzése és értékelése a szövegbe illesztve is megjelenik a mellékleten kívül. Az esettanulmányok célja nem statisztikai bemutatás, hanem az egyes korszakokra jellemző ábrázolási módok szemléltetése. Az elemzett példák ezért „mintaértékű” vagy „atipikus” rajzokként kerültek kiválasztásra, és a statisztikai eredmények illusztrálására szolgálnak, nem azok általánosítására. Ezek olyan alkotások, amelyekről kidolgozottságuk, műszaki és művészi értékük miatt érdemesebb több szót ejteni, mert a legszerteágazóbb tartalmat jelenítik meg. A barokk kori magyarbéli kertterv nagy méretarányú és részletes, a rajz kivitele a magyar emléktanyag egyik legigényesebb darabja, és tartalma alapján is a korszak kiemelkedő tervdokumentumai közé sorolható (Fatsar, 2013). A két kiválasztott hógyszeti ábrázolás kis léptéke ellenére részletesebb és információgazdagabb, azonban két különböző módon. Végül a Pesti Tudományegyetem fűvészkertjének tervrajza épp fordítva, nagy méretarányú ábrázolás, ennek ellenére kevésbé részletezett a különböző elemek kapcsán. A kiválasztott ábrázolások mindegyike a grafikai és tartalmi értékelésnél a legmagasabb besorolást kapta mindkét szempontrendszer szerint.

22. ábra: Elemzésre kiválasztott ábrázolások
(alaprakok forrása: hungaricana.hu, szerkesztés: szerző)

Az esettanulmányhoz illusztrációként és a kutatás könnyebb megértése és átláthatósága érdekében az alaprajzokat beillesztettem a folyószövegbe. Mindegyik ebben a fejezetben feltüntetett ábra és annak részlete a *maps.hungaricana.hu* online levéltárból (INT-02) származik, a továbbiakban erre külön már nem hivatkozom.

5.4.1. CSÁKY-KASTÉLY KERT TERVRAJZ

23. ábra: 1740-es magyarbéli Csáky-kastély kertterve

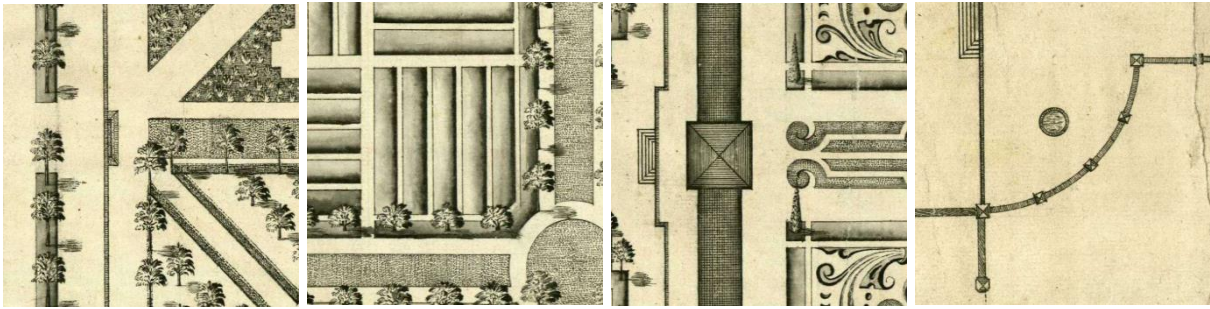
A vonalvezetés egyenletesség és precizitása arra utal, hogy ez az alaprajz valószínűleg a 18. században elterjedt technikával rézmetszéssel papírra készült (23. ábra). A következetes, tiszta vonalak és árnyékolás úgy érték el, hogy a tervet egy fémlemezre metszték, majd papírra nyomtatták. A metszettechnika alkalmazása fokozza a részletek pontosságát, így egy szépen kidolgozott terv készülhet. A továbbiakban részletesen megvizsgált kertterv is ennek megfelelő, az ismert magyarországi barokk tervek egyik legjobb minőségű darabja.

A tervlapon jelző nélkül hagyott „Klafter” megjelölés egyértelműen a korszak szabványos bécsi ölmértékére utal. Ennek alapján a terv léptéke a bécsi ölön alapszik, melynek átszámított méretaránya 1:292. Ez a nagy méretarány és a tervi elemek nagyvonalúsága arra enged következtetni, hogy egy - a korszakban általános megoldásként - idealizáló

kerttervről van szó, mely célja feltehetően a reprezentálás volt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a rajzi minőség alacsony szintű lenne, éppen ellenkezőleg.

Az szerző erősen kontúrozott, fekete tus vonalakkal, színezés nélkül dolgozik. Az objektumokat vékony, határozott vonalak alkotják. A kiemeléseket árnyalással, esetleg finom árnyékolással oldja meg (pl. sötétebb háttérrel vagy erősebb tusvonalakkal). A keresztárnyékolás és tónusozás technikáját használja az árnyékolásra, ami mélységet ad a sövényeknek és az utaknak. Ez gyakori a barokk kerttervezés ábrázolásain, minthogy itt a geometrikus forma és a szimmetria hangsúlyosabb, mint a botanikai pontosság. A lombkoronák egységesek, stilizáltak, nem különülnek el fajok szerint, a sorfák mintázatszerűek. A növényi színezettség viszont egészen rendkívüli részletettségűt mutat: különböző textúrákat alkalmazva (pl. pontozás, homogén szürkeárnyalatos kitöltés, lombos fa mintázat) elkülönül a lombkorona / erdő, cserje, gye,

virágágy, veteményes, lugas és a topiária (24. ábra). A fák árnyékolása egységesen foltszerű, nem részletező, az önárnyék pedig hangsúlyosabbá teszi a térbeliséget. A kerti épített elemek, mint a vízarchitektúra, lépcső vagy lugas felülnézeti, míg az élő/növényi elemek oldalnézeti módon jelennek meg. Az épület nincs kiemelt helyzetben, csupán a kerti homlokzat alaprajzát ábrázolja, ezáltal kertet helyez a középpontba. Domborzat nem jelenik meg a rajzon, az utak és növényi csoportok közti tér textúráját az üres papírlap adja.

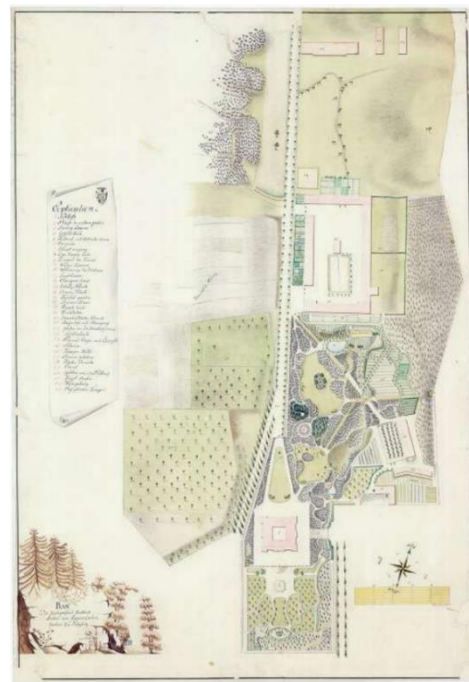

24. ábra: 1740-es rajzból kiemelt fontosabb részletek
Balról jobbra: tipizáló fa ábrázolás, térbeliség növelése árnyékolással, aprólékos és precíz vonalvezetés

5.4.2. APPONYI PIHENŐKERT TERVRAJZAI

25. ábra
Hőgyészi 1789-es ábrázolás

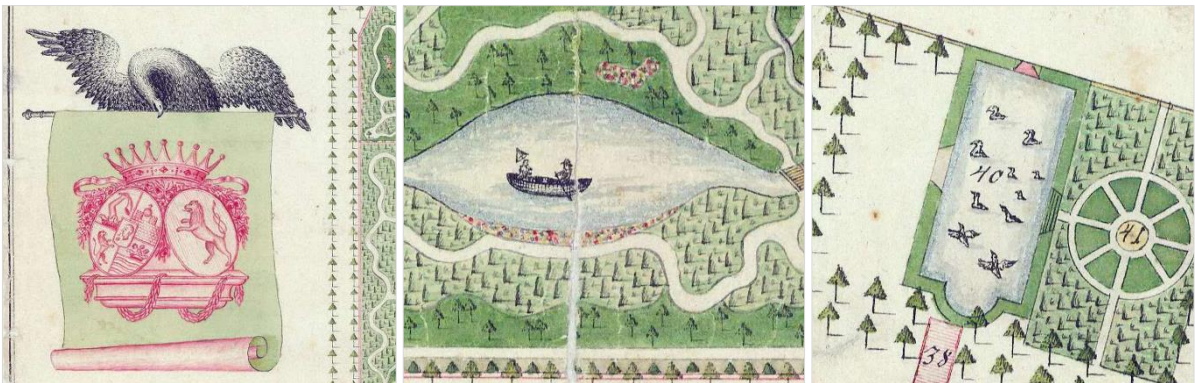
26. ábra
Hőgyészi 1810-es ábrázolás

Az 1789-es ábrázolás (25. ábra) a tartalmi elemek részletes ábrázolása miatt tekinthető a korszak egyik kiemelkedő alaprajzának. A kis méretarány ellenére (M = 1:1204) aprólékos megjelenítés figyelhető meg például a csónakázó tavon feltűnő csónakázó párnál, vagy a lap

jobb felső sarkában található tavak élővilágánál (27. ábra). Ez a fajta 'díszítés' sokkal inkább emlékeztet az ekkorra már meghaladott, egyiptomiaktól vagy perzsáktól ismert kertábrázolásokra, mint a készítés korszakában egyre inkább jellemző műszaki pontosságra és a rajz funkcionális vagy akár reprezentációs jellegére.

A fák ábrázolása tipizált, stilizált módon történik, de jól elkülöníthető kétféle lombos fa és legalább egy örökzöld megjelenítés, előlnézetben. Megfigyelhető a zöldek különböző árnyalatainak használata, amely a különböző növényzinteket különbözteti meg, az erdő, a cserje vagy a veteményes így egyértelműen elkülönül. A növényzet típusát, magasságát vagy sűrűségét jelölik, a sötétebb zöldek általában az erdős részeket, míg a világosabbak a gyepeket vagy a ligetes területeket jelzik. Kidolgozottsága és magas grafikai színvonala mellett a faábrázolások megkülönböztetése kevésbé kapott szerepet, összesen 2 féle lombos fa és 1 féle örökzöld jelenik meg. Ilyen szempontból a barokk ábrázolásmódot követi, azaz nem helyez akkorra hangsúlyt a botanikai sokféleségre. Vékonyabb, szabadabb kézi rajz jellemzi, lágyabb kontúrokkal, kevésbé műszaki jelleggel.

Az két alsó sarokban két, sással díszített kartus helyezkedik el: az egyik a grófi házaspár címereinek kompozícióját jeleníti meg, a másik pedig részletes szöveges magyarázatot fűz az ábrán számozással jelölt 47 elemhez.

27. ábra: 1789-es rajzból kiemelt fontosabb részletek
(Balról jobbra: megrendelő címere, csónakázó tó két alakkal, kerti tó madarakkal)

A hasonlóan kis méretarányban rajzolt (M = 1:1431) 1810-ben készült ábrázolás (26. ábra) más szempontból tűnik ki az alaprajzok közül. Az terven megfigyelhető, hogy a fákat már nem stilizált mintázatok formájában, hanem naturalisztikusan ábrázolták. A rajz kidolgozottsága magas szintű: a növényzetet különböző koronaformákkal és sűrűséggel jelöli, megkülönböztetve a fasorokat, facsoportokat és erdős részeket. A növényzet megjelenítése az egyes habitusok (oszlopos, gömbkoronájú, szabálytalan lombtömegű) alapján történik. A

növényábrázolás olyan részletességet mutat, hogy a szoliter fáknak kirajzolódnak a levelei/ágai. Olyannyira aprólékos a megjelenítés, hogy beazonosíthatóvá vált akár a taxon is és összesen 6 féle lombhullatót, illetve 1 féle örökzöldet különböztet meg (28. ábra). A korábbi 1789-es rajzzal szemben az 1810-es tervrajzon a taxonok elkülönítése is fontos volt, mellyel igazodik a tájképi kor faábrázolási tendenciáihoz. A növényi tömegek tusvonalas kontúrja mellett halvány zöld és szürkés árnyalatokkal érzékeltetik a lombfelület mélységét. A rajz bal oldalán elhelyezett német jelmagyarázat („Explication”) részletesen felsorolja a kert egyes elemeit, számozott hivatkozással. Domborzat érzékeltetése több helyen is megjelenik vonalkázást alkalmazva, a kerten belüli magasságokat rézsűk ábrázolásával érzékelteti.

28. ábra: 1810-es rajzból kiemelt fontosabb részek
Balról jobbra: díszítés a cím körül, kerti tó közepén álló fűzfa, csüngő habitusú facsoport

Az alsó kert a terv idealizált formában, szabályos négyszögű elrendezésként ábrázolja. Bár a rajz kidolgozása igényes és részletgazdag, a felmérés vagy a szerkesztés pontatlansága miatt arányeltérések figyelhetők meg. Ennek következtében a csillag alakú sétányok nem a híd vonalában metszik egymást, és több fontos látványtengely sem esik egybe a valósággal. E hibák korrigálására készült egy pontosított, javított tervváltozat (M.5. melléklet 66. eleme). Későbbi, utolsó tervrajz² a kertről (M.5. melléklet 45. eleme) grafikailag érettebb felfogást tükröz, nagyvonalúbban, szerkesztővonalakat meghagyva ábrázol (Alföldy, 2001). Leírásokból tudjuk, hogy gróf Apponyi György, a kert építtetője szoros kapcsolatban állt osztrák mérnökökkel – szabadkőműves páholyon keresztül – velük készítette el a terveket is (Szikra, 2011).

² Érdemes megjegyezni, hogy volt egy korábbi kertterv is 1787-ből, melyet Ambros Leihn készített, ám ez nem került digitalizálásra az Országos Levéltárban (Alföldy, 2001).

5.4.3. PESTI TUDOMÁNYEGYETEM FÜVÉSZKERTJÉNEK TERVRAJZA

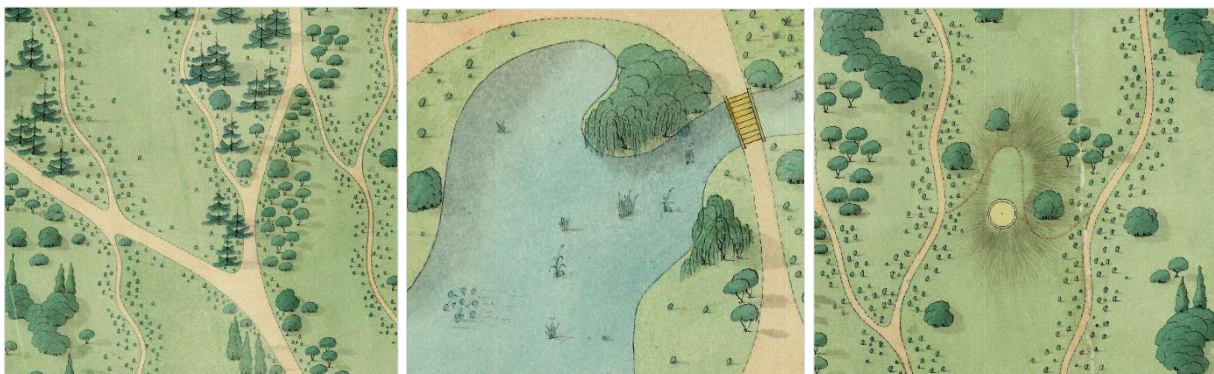
A fűvészkert tervrajza (29. ábra) nagy léptékhez képest kevésbé részletezett, bár a növényfélék, ill. növényi szintek terén világosan különbséget tesz, s látszólag ez a fő cél. A főszerepben a növényi térstruktúra és a térkompozíció áll. Kiemelkedő ábrázolásnak tekinthető, mert ebben az esetben külön ábrázolták a különböző növényzinteknek megfelelő növényeket, jelmagyarázatot is mellékelve hozzá, hogy egyértelműen tudjuk mit ábrázol. Ez valószínűleg betudható annak, hogy funkcióját tekintve a terület egy gyűjteményes kert, ezért fontos, hogy már a terven is megjelenjenek ezek az információk és különbségek. Így a térstruktúrára még inkább utaló jelek figyelhetőek meg. 4 féle lombhullatót és 1 féle örökzöldet különböztet meg.

29. ábra

A pesti fűvészkert 1864-es helyszínrajzi térképe

Az egyes parcellák sorszámozása, feliratozása feltételezhetően megfeleltethető a növénycsoportoknak vagy rendszertani egységeknek – ez funkcionális szerepet is kölcsönöz a grafikus ábrázolásnak. A szerző foglalkozott az árnyékvetéssel, ami feltehetően szintén a gyűjteményes kert funkció, ezáltal a növények elrendezése kapcsán lehet fontos. Az egyetemi háttérből adódóan a rajz tudományos igényű térképként is értelmezhető, a grafikai kivitelezés célja nem pusztán leíró vagy dokumentáló, hanem egyben oktató és tervezési segédanyag is. A megjelenítés stílusa a korszak tudományos precizitásra való törekvését feltételezi. A domborzat ábrázolására finom árnyékolást és vonalkázást (hachure) alkalmaztak (30. ábra).

30. ábra: Az 1864-es rajzból kiemelt fontosabb részletek

Balról jobbra: Örökzöld és lombhullató habitusok, vízi növények sokfélesége, domborzatábrázolás

6. KÖVETKEZTETÉSEK

Bár egységes szabályrendszer a vizsgált korszakban még nem alakult ki, a 19. század során, az idő előrehaladtával fokozatosan megfigyelhető a rajzi nyelv professzionalizálódása, a léptékhez igazított részletesség és a tartalmi pontosság növekedése. A lépték feltüntetése nagyon magas arányban, 92%-ban jellemző a vizsgált két évszázadra, ez pedig a mérnöki pontosság és a mértékarányosság iránti igényt feltételezi. A méretarány megadása biztosította a tervek értelmezhetőségét és mérhetőségét.

A hordozó anyagok változása és a pausz megjelenése valószínűsíthetően szorosan összefügg a korszak technológiai változásaival: a pausz áttetszősége lehetővé tette a másolatok készítését és a tervek pontos egyeztetését.

Az épület szerepe csökkent az alaprajzi kertábrázolások megjelenítésén. A 18. század elejéről még találhatunk axonometrikus ábrázolású, részletesebben megrajzolt épületábrázolásokat, de ez a század végére visszaszorul alaprajzi vetület részletességűre. Axonometrikus megjelenítésű épületábrázolás a vizsgált forrásanyagban (1740-től) nem található. Az épület axonometriájának csökkenése ezzel a kert hangsúlyossá tételét szolgálta, visszaszorulása az ábrázolásokban azt mutatja, hogy a figyelem egyre inkább a kertre és annak növényzetére összpontosul. Az épületek többnyire csak, mint háttér vagy környezet jelennek meg.

A tervezők jellemzően tussal (esetleg kiegészülve tollal) dolgoztak, de a 19. század első felében megjelent a ceruza használata is, noha ezt az eszközt többnyire az előrajzolásához alkalmazták. A színezett tus vélhetően a funkciók elkülönítését segítette és nem a megjelenítést. A vizsgált ábrázolásokon még nem tűnik fel a színes ceruzahasználat, az csak később a 20. század elején kezdett el elterjedni széleskörűen.

Bár a tengerentúli építészeti ábrázolások más célt szolgáltak, mint a magyarországi történeti kertek alaprajzai, az alkalmazott anyagok és rajzi technikák vizsgálata releváns párhuzamokat kínál. Jane E. Sugarman (1987) a 19. századi amerikai építészeti rajzok elemzése során megállapította, hogy a korszakban általános volt a jó minőségű, gyakran akvarellpapírok használata, melyeket a tartósság érdekében sokszor vászon hordozóra feszítettek vagy ragasztottak (kasíroztak). A tervelemzéseim során hasonló következtetésre jutottam, mint Sugarman, a rajzokat jellemzően grafit ceruzával rajzolták alá, majd vízálló fekete vagy barna tussal húzták ki, gyakran vonalzó-toll segítségével. A területek, például a növényzet vagy vízfelületek jelölésére – hasonlóan a kerttervek gyakorlatához – hígított festékanyagot alkalmaztak. Ez a technikai hasonlóság valószínűsíti a 19. századi mérnöki és építészeti ábrázolás nemzetközileg egységes eszköz- és anyaghasználatra épülését. A lavírozás

és az árnyékolás alkalmazása a termélység és a növényzet tömegének kifejezésére szolgált, míg a színezés funkciója sok esetben a szerkezeti elemek és a növényi felületek elkülönítését segítette.

A barokk és a 18. század eleji kertábrázolásokra az idealizált geometria és a reprezentatív szerkesztésmód volt jellemző. A növényzet, különösen a fák megjelenítése előlnézeti, axonometrikus formában történt, amely a szabályos, rendezett térszerkezetet erősítette. A 18–19. századi magyarországi ábrázolásokon ez a technika tovább élt, de tartalmilag a tájképi szemlélethez igazodott. A fák továbbra is előlnézetben jelennek meg, ám már a termélység, az egyedi habitusok és a vetett árnyék érzékeltetése válik hangsúlyossá. A részletesebb kidolgozásnak (pl. fafajok vagy fatípusok – értsd. örökzöld vagy lombhullató) grafikai megkülönböztetése az alaprajzi ábrázolások sugallta téri karakter eléréséhez is támpontot adnak egyes esetekben, ami közel látványtervszerű tulajdonságokkal is felruházta az egyébként vízszintes vetületű rajzokat. Ehhez hasonló módon funkcionál az árnyékvetés is, amely ugyancsak a térérzékeléshez nyújt támpontot túl azon, hogy egyébként látványosabb tervgrafikai megjelenítést eredményez ez a módszer is. Előlnézeti faábrázolásnál az árnyékvetéssel és tónusokkal gazdagított előlnézeti ábrázolás rendkívül munkaigényes is volt, ami lassította a tervezési folyamatot. Feltehetően ez is hozzájárult ahhoz, hogy a 19. század végére, de főként a 20. századra és napjainkra – ahol a tervrajzokon a műszaki és átláthatósági szempontok előtérbe kerültek – fokozatosan felváltotta a felülnézeti ábrázolásmód.

A grafikai és tartalmi osztályozás alapján tehát elmondható, hogy a korszak ábrázolásai között nem alakult ki egységes minőségi minta. A rajzok eltérő részletezettsége és tartalmi gazdagsága arra utal, hogy a vizsgált két évszázadban az ábrázolási gyakorlat sokféle megközelítést és egyéni megoldást foglalt magában. Ez a sokféleség a forrásanyag jellegéből és a különböző készítőik rajzi gyakorlatából is adódhat, ezért a vizsgálat eredményei inkább a korszak rajzi heterogenitását, mintsem egy egységes fejlődési irányt tükröznek.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozat a 18–19. századi magyarországi kertábrázolások alaprajzi megjelenítésének vizuális és tartalmi vizsgálatát tűzte ki célul. A kutatás középpontjában az ábrázolástechnika, az anyaghasználat, a grafikai és tartalmi részletesség, valamint ezek összefüggéseinek elemzése állt. A téma jelentőségét az adja, hogy bár a történeti kertművészet hazai kutatása viszonylag gazdag, az ábrázolások technikai és grafikai sajátosságait eddig keveset vizsgálták rendszerszerűen. A dolgozat így elsősorban leíró és rendszerező jellegű munka, amely a fennmaradt források alapján a korszak rajzi gyakorlatának jellemzőit kívánja bemutatni.

A történeti áttekintés alapján megállapítható, hogy a kertek és parkok ábrázolása hosszú múltra tekint vissza, és a különböző korszakokban eltérő funkcióval és szemlélettel jelent meg. Míg az antik és középkor kertábrázolásait inkább művészeti alkotásoknak tekinthetjük (egyiptomi, perzsa, miniatúra stb.) addig a reneszánsztól, a humanizmustól és a felvilágosodástól kezdve már sokkal inkább egy terület valóságát megközelítő leképezéséről beszélhetünk, ahol jóval inkább megvalósul a tervi méretarány, ami azt jelenti, hogy egy valós dolog kicsinyítése. A felvilágosodás idején a kerttervezés és kertábrázolás elkezdett közeledni a térképészethez, főként azért, hogy a kertet egyfajta „megszerkesztett természeti térként” mutatta be, amelyben a természetet tudományos alaposítással ábrázolták és szervezték meg. A korszak tudományos szemlélete miatt a kertábrázolások egyre gyakrabban műszaki rajz jellegűek mérnöki pontossággal, pontos alaprajzok és mértani szerkezetek alapján készültek. Ez a szemlélet kitartott egészen a 19. század végéig, mikor a tájépítész szakma megszületésével mindinkább professzionalizálódott a tervezés és az ábrázolása is.

A kutatás alapját 72 db, levéltári forrásokból származó, 18–19. századi alaprajzi kertábrázolás képezte. A dokumentumok többsége tus- és valamilyen hígított festékanyaggal készült, különböző hordozóanyagokra, mint a papír vagy vászonra vont papír, egyes esetekben a pausz, eltérő léptékekben. A források feldolgozása során az ábrázolásokat több szempont alapján rendszereztem: az alkotó ismert adatai, a készítés ideje, az anyaghasználat, a színezés módja, a lépték, valamint a rajz funkciójára és tartalmára utaló jellemzők szerint. Az elemzéshez létrehozott adatbázis lehetővé tette az ábrázolások formai és tartalmi tulajdonságainak egységes értékelését és összehasonlítását.

A vizsgálat két fő értékelési dimenziót különített el: a grafikai minőséget és a tartalmi minőséget. A grafikai megjelenítés szintjét egy háromfokozatú skála alapján határoztam meg, amely az ábrázolások részletezettségét és vizuális komplexitását írta le. A tartalmi minőséget szintén három kategóriába soroltam, a rajzokon megjelenő információk – például lépték,

feliratok, jelmagyarázat, növényzeti rétegek vagy épített elemek – teljessége alapján. Az ábrázolásokat ezen felül lépték szerint is csoportosítottam, négy kategóriában: 1:100–1:499; 1:500–1:999; 1:1000–1:1999; valamint 1:2000 és kisebb léptékek. Az adatok értékelése során kiderült, hogy a vizsgált ábrázolások többsége kiegyensúlyozott grafikai és tartalmi kidolgozottságot mutat. A két szempont 65%-ban azonos minőségi szintre esett, vagyis a tartalmi és grafikai részletezettsége közel azonos volt, ami egységes rajzi megközelítésre utal. A meghatározott szempontok figyelembevételével a kutatás célja nem az általános érvényű tendenciák bizonyítása, hanem a fennmaradt forrásanyag vizuális és technikai sajátosságainak vizsgálata és rendszerezése volt. Az eredmények a mintán belüli mintázatokat és kapcsolódásokat mutatják be, amelyek alapot nyújthatnak további, célzott vizsgálatokhoz.

8. JEGYZÉKEK

8.1. IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK

- Alföldy 2001 Alföldy, G. (2001). Apponyi Antal högyészi kastélyparkja. *Művészetörténeti értesítő*, 50, 57-83.
- Alpatov 1963 Alpatov, M. (1963). *A művészet története*. Budapest: Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata.
- Clayton 1990 Clayton, V. (1990). *Gardens on paper, Prints and Drawings, 1200-1900*. Washington: National Gallery of Art.
- Csepely-Knorr 2016 Csepely-Knorr, L. (2016). *Budapest közparképítészetének története a kiegyezéstől az első világháborúig*. Budapest: Budapest Főváros Levéltára.
- Diós 2000 Diós, I., & Viczián, J. (szerk.). (2000). *Magyar Katolikus Lexikon 5*. Budapest: Szent István Társulat.
- Fatsar 2008 Fatsar, K. (2008). *Magyarországi barokk kertművészet*. Budapest: Helikon Kiadó.
- Fatsar 2013 Fatsar, K. (2013). A magyarbéli kastély építéstörténete és kertje a Csákyak birtoklásának idején. In E. Szentesi, K. Mentényi, & A. Simon (szerk.), *Kő kövön. Dávid Ferenc 73. születésnapjára: Stein auf Stein : Festschrift für Ferenc Dávid* (old.: 527-556). Budapest: Vince Kiadó.
- Galavics 2000 Galavics, G. (2000). Eszterháza 18. századi ábrázolásai — a kép mint művészet-történeti forrás. *Ars Hungarica 28. évf. 1.sz.*, 37-72.
- Gombrich 1975 Gombrich, E. (1975). *A művészet története*. Budapest: Gondolat.
- Gothein 1928 Gothein, M. (1928). *History of garden art*. (W. P. Wrigth, Ed.) London & Toronto: LTD. J.m. Dent & Sons Limited London, E.p. Dutton & Co. Ltd. New York.
- Hays 2017 L. Hays, D. (2017). Mapping and “Natural” Garden Design in Late Eighteenth-Century France: The Example of Georges-Louis Le Rouge. *A Journal of Place, Vol. 12, No. 2 (Spring 2017)*, 6-9. Forrás: <https://www.jstor.org/stable/24896574>

- Jámbor 2009 Jámbor, I. (2009). *Bevezetés a kertépítészet történetébe*. Budapest: FVM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet.
- Jámbor 2016 Jámbor, I. (2016). NEBBIEN ÉS A VÁROSLIGET a legújabb levéltári kutatások tükrében. *4D Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóirat*, 18-33.
- Láng 1997 Láng, A. (Szerk.). (1997. július). *Kisokos - általános kislexikon*. Forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://mek.niif.hu/00000/00056/html/184.htm>
- Le Rouge 1776 Le Rouge, G.-L. (1776). *Detail des nouveaux jardins à la mode*. Paris: Chez Le Rouge.
- Ormos 1967 Ormos, I. (1967). *A kerttervezés története és gyakorlata*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.
- Rapaics 1940 Rapaics, R. (1940). *Magyar Kertek*. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
- Sárospataki 2014 Sárospataki, M. (2014). *Dendrológiai kertek a 19. századi magyarországi kertépítészetben - Doktori értekezés*. Budapest.
- Sebestyén et al. 1906 Sebestyén, G., Mahler, E., Láng, N., Zsámboki, G., & Kuzsinszky, B. (1906). *A művészetek története* (I. kötet). Budapest: Lampel R. Könyvkereskedése.
- Sipos 2011 Sipos, A. (2011). *Városaink az ipari forradalom korában*. *Árkádia*. Forrás: <http://www.arkadiafolyoirat.hu/index.php/8-az-ipari-forradalom-kora/98-varosaink-az-ipari-forradalom-koraban>
- Sisa 2023 Sisa, J. (2023). *A csákvári Eszterházy-kastély és parkja*. Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet.
- Sugarman 1986 Sugarman, J. E. (1986). Observations on the Materials and Techniques Used in 19th Century American Architectural Presentation Drawings. *The Book and Paper Group Annual*. Forrás: <https://cool.culturalheritage.org/coolaic/sg/bpg/annual/v05/bp05-05.html>
- Szikra 2011 Szikra, É. (Szerk.). (2011). *Kertörökségünk - Történeti kertek Magyarországon*. Budapest: MNM Nemzeti Örökségvédelmi Központ és a Civertan Bt.
- Szügyi 1981 Szügyi, E. (1981). *A képi ábrázolás a táj- és kertépítészetben - Doktori disszertáció*. Budapest.

INTERNETES FORRÁSOK:

<i>INT-01</i>	Online Etymology Dictionary (OED)	Letöltés dátuma: 2025. 11. 04. forrás: https://www.etymonline.com/word/plan
<i>INT-02</i>	Hungaricana – Térképek és építészeti tervek levéltára	Letöltés dátuma: 2025. 11. 10. forrás: https://maps.hungaricana.hu/hu/

8.2. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Sennacherib függőkertjeit ábrázoló dombormű Sennacherib unokájának, Asszurbanipálnak (i. e. 668-627) a palotájából származó, Ninivében (Ó-Babilon) található bazaltrelief szobor (forrás: https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1856-0909-36_1).....	9
2. ábra: Nebamun sírkamrája freskó, Egyiptom, Théba, Kr.e. 1380 k. (forrás: The Trustees of the British Museum, EA37983)	10
3. ábra: Szennufer tisztviselő kertje, sírkamra, Egyiptom, Kr.e. 1400 (forrás: The Architectural Review, https://www.architectural-review.com/essays/folio/folio-sennefers-garden)	10
4. ábra: Szent Gallen kolostor ideálterve, Reichenau, 9. század eleje (kb. 820-830) (forrás: https://www.stiftsbezirk.ch/en/current-exhibitions/exhibition-space).....	11
5. ábra: Safavid chahar bagh szőnyeg, Kerman, Dél-Perzsia, 16. század vége vagy 17. század eleje (forrás: https://hali.com/articles/the-jaipur-garden-carpet/)	12
6. ábra: Elemzéshez alkalmas, magas felbontású digitalizált képi források (alaprajzok forrása: maps.hungaricana.hu , szerkesztés (kinagyítás): szerző)	15
7. ábra: Vizsgált ábrázolások térbeli eloszlása (forrás: saját ábra)	16
8. ábra: Vizsgált ábrázolások darabszáma a vizsgált két században (forrás: saját ábra)	21
9. ábra: Eszközhasználat eloszlása százalékosan (forrás: saját ábra)	22
10. ábra: Hordozófelület típusának időbeli eloszlása (forrás: saját ábra)	22
11. ábra: Hordozófelület típusának darabszámának eloszlása (forrás: saját ábra)	22
13. ábra: Fa ábrázolásának időbeli eloszlása (forrás: saját ábra).....	23
14. ábra: Fa nézete százalékosan (forrás: saját ábra).....	23
12. ábra: Színes és fekete-fehér rajzok aránya (forrás: saját ábra)	23
15. ábra: Árnyékolás jelenléte százalékosan (forrás: saját ábra).....	24
16. ábra: Árnyékolás eloszlása időben (forrás: saját ábra)	24
17. ábra: Időbeli eloszlása annak, hogy hány féleképpen ábrázoltak fát az egyes terveken (forrás: saját ábra).....	24

18. ábra: Növényi és épített elemek, valamint domborzat és lépték aránya az ábrázolásokon (forrás: saját ábra)	25
19. ábra: Jelmagyarázat helyzete az ábrázolásokon (forrás: saját ábra)	25
20. ábra: Első, általános benyomás felőli értékelés 5-ös skálán, ahol az 5-ös a legrészletgazdagabb (forrás: saját ábra).....	26
21. ábra: Grafikai minőség értékelése I-III-ig terjedő skálán, ahol az I-es a legmagasabb érték, valamint tartalmi minőség értékelése 1-3-ig terjedő skálán, ahol az 1-es a legmagasabb érték (forrás: saját ábra).....	26
22. ábra: Elemzésre kiválasztott ábrázolások (alaprajzok forrása: hungaricana.hu, szerkesztés: szerző)	28
23. ábra: 1740-es magyarbéli Csáky-kastély kertterve.....	29
24. ábra: 1740-es rajzból kiemelt fontosabb részletek Balról jobbra: tipizáló fa ábrázolás, térbeliség növelése árnyékolással, aprólékos és precíz vonalvezetés	30
25. ábra Hőgyészi 1789-es ábrázolás	30
26. ábra Hőgyészi 1810-es ábrázolás	30
27. ábra: 1789-es rajzból kiemelt fontosabb részletek (Balról jobbra: megrendelő címere, csónakázó tó két alakkal, kerti tó madarakkal)	31
28. ábra: 1810-es rajból kiemelt fontosabb részletek Balról jobbra: díszítés a cím körül, kerti tó közepén álló fűzfa, csüngő habitusú facsoport.....	32
29. ábra A pesti fűvészkert 1864-es helyszínrajzi térképe.....	33
30. ábra: Az 1864-es rajzból kiemelt fontosabb részletek Balról jobbra: Örökzöld és lombhullató habitusok, vízi növények sokfélesége, domborzatábrázolás	33

8.3. MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

M.1. melléklet: Ábrázolások technikai és fizikai jellemzőinek vizsgálata

M.2. melléklet: Ábrázolások megjelenítés és kidolgozottság szerinti vizsgálata

M.3. melléklet: Lépték szerinti kategóriákra bontás, majd osztályozás a módszertanban ismertetett szempontok szerint

M.4. melléklet: Fa ábrázolások számának időbeli eloszlása a lépték szerint felállított kategóriákban

M.5. melléklet: Összegyűjtött kertábrázolások táblázatba rendezve lépték szerint, fontosabb adatokkal

M.1. melléklet: Ábrázolások technikai és fizikai jellemzőinek vizsgálata

	Hely / Megnevezés	Dátum	Készítő	Szerző foglalkozása	Színes/Fekete-fehér	Eszköz	Anyag	Méretarány	Rajztípus (funkció)	
								forrás szerint	metrikus	
1.	pécsi pálos kolostor	1740	Wépi Máté	építész-szerzetes	SZ	színezett tus és toll	vászonra vont papír	M = 1:179	M = 1:179	T
2.	Csáky-kastély kertje, Magyarbél	1740	Johann Philipp Brenning	királyfai főkertész	FF	tus	vászonra vont papír	M = 1:292	M = 1:292	T
3.	kismartoni kert partere	1749	Louis Gervis	kertészeti igazgató	SZ	színezett tus, toll	vászonra vont papír	M = 1:321	M = 1:321	A
4.	pécsi pálos kolostor	18. sz. közepe	Mathias Betz	kőművesmester	SZ	színezett tus	papír	M = 1:155	M = 1:155	A
5.	Kiscenki (ma Nagycenk) kastélypark	18.sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus, ceruza	papír	M = 1:271	M = 1:271	T
6.	Csákvári kastélypark tervrajza	18. sz.	Frantz Böhm - mérnök	vízépítő mérnök	SZ	színezett tus	papír	228 mm = 60 bécsi öl	M = 1:500	T
7.	Festetics kastély, Keszthely	1755	Hofstadter Kristóf	építész	FF	részben színezett tus és toll	papír	M = 1:382	M = 1:382	A
8.	Festetics kastély, Keszthely	1759	Hofstadter Kristóf	építész	SZ	színezett tus és toll	papír	M = 1:383	M = 1:383	A
9.	kismartoni kastélykert	1760	I. H.	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:508	M = 1:508	H
10.	jezsuita kollégium és kert	18. sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	kéziratos, részben színezett tus	papír	62 x 96 cm	M = 1:150	T
11.	Fertőd (Eszterháza), Festetics-kastély parkja kertterkép	1760-as évek	ismeretlen	ismeretlen	FF	rézmetset	papír	nincs adat	M = 1:5000	T
12.	Festetics kastély, Keszthely	1768	Hofstadter Kristóf	építész	FF	részben színezett tus	papír	M = 1:600	M = 1:600	A
13.	Festetics kastély, Keszthely	1770	Hofstadter Kristóf	építész	SZ	színezett tus	papír	M = 1:600	M = 1:600	A
14.	Ismeretlen, díszkert, Berzeviczy család kakszlomnici ága	1770-1780	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	60 x 41 cm	M = 1:172	T
15.	pesti Károlyi-kert	1775	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	43x29 cm	M = 1:400	T
16.	kismartoni kastélykert	1776	Pölt Mátvás	hercegi főkertész	SZ	színezett, tus	papír	nincs adat	M = 1:500	H
17.	Csákvári angolkert	1778	Andreas Senfft	mérnök	SZ	színezett, tus	vászonra vont papír	M = 1:400	M = 1:400	A
18.	Csákvári angolkert kialakítása	1779	Ehrenberg János György	mérnök-geometra	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:985	M = 1:985	H
19.	Nagykárolyi kastély és kert	1783	Franz Rosenstingl	építész	SZ	színezett tus, ceruza, toll	vászonra vont papír	50 öl = 133 mm	M = 1:713	A
20.	Fertőd (Eszterháza), Festetics-kastély parkja kertterkép	1784	Nicolaus Jacoby rajza után Marcus Weinman rézmetszete	rézmetsző	FF	rézmetset	papír	48,3x35,9 cm	M = 1:8700	A
21.	Kiscenki (ma Nagycenk) kastélypark	1785-1788	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:950	M = 1:950	TÉ
22.	Csákvári Eszterházy-kert csillagsétánnyal	1788	Stautenrauss Ferenc	kertész	SZ	színezett, tus és toll	papír	M = 1:1414	M = 1:1414	H
23.	Budavári palota-kert	1789	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	42x54,5 cm	M = 1:150	A
24.	pesti Károlyi-kert	1789/91	Janits György	udvarmester	SZ	színezett tus	papír	M = 1:146	M = 1:146	T
25.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1789	Joh. Mathias Gacksch kertész	kertész	SZ	színezett, tus, ceruza	vászonra vont papír	40 öl: 63 mm	M = 1:1204	T
26.	Nagysurányi kastély és kertje	1789	Schneider, Franz - Mauermeister in Komjathi	kőművesmester	SZ	színezett	papír	10 öl : 47 mm	M = 1:406	A
27.	Csákvári Eszterházy-kert belső kertrészei	1790-es évek	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:1340	M = 1:1340	H
28.	Festetics kastély, Keszthely	1700-as évek vége	ismeretlen	építész	SZ	tus, színezett	papír	M = 1:2141	M = 1:2141	A
29.	Ismeretlen, Károlyi-kastély kertje	18.sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett tus	nem adat	30 öl = 124 mm	M = 1:459	T
30.	Csáktornyai vár észak- és délkeleti oldalaihoz tervezett kert	1791 után	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:803	M = 1:803	TÉ
31.	Tótmegyeri Károlyi-kastélyes park	1792	Kopold Imre	uradalmi mérnök	SZ	tus, színezett	papír	45x33 cm	M = 1:526	A
32.	Csákvári Eszterházy-kert konyhakertje	18. század vége	zedlacsek Mátvás	kertész	SZ	részben színezett toll és ceruza	papír	M = 1:813	M = 1:813	H
33.	A Kassa melletti Mislyén a volt jezsuitákhoz tartozó vigadó	1799	Ballintin Mayer	kőművesmester	SZ	tus, színezett	vászonra vont papír	176 mm : 18 öl, 172 mm : 40 öl	M = 1:194	T
34.	Kreuzi kastély és park	18-19.sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	tus, színezett	papír	32x45 cm	M = 1:1666	A
35.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1800	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus, ceruza	papír	200 öl: 170 mm	M = 1:2231	T
36.	Csákvári angolkert	1801	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:1600	M = 1:1600	H
37.	kismartoni kastélykert	1802	Pölt Mátvás	hercegi főkertész	SZ	tus, színezett, ceruza	papír	30x40 cm	M = 1:1639	H
38.	Georgikon fáskertje, Keszthely	1807	Szajdensvartz János	főmérnök	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:500	M = 1:500	A
39.	kismartoni kastélykert	1807/08	Moreau Károly, Jacob Rauschenfels	építész, rajzoló	SZ	tus, színezett	papír	nincs adat	M = 1:1700	H
40.	Festetics Antal kastélyának és kertjének (mai Klinikák, Ludovika és Fűvészkert) részletes helyszínrajza	1808	Johannes Taentzer	ismeretlen	SZ	tus, színezett	vászonra vont papír	M = 1:1800	M = 1:1800	H
41.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1810	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus, ceruza	vászonra vont papír	80 öl: 106 mm	M = 1:1431	T
42.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1810	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	40 öl: 210 mm	M = 1:361	T
43.	A pesti Városliget helyszínrajzi térképe	1813	Peter Joseph Lenné	kertművész/tájépítész	SZ	tus, színezett	nincs adat	147 mm = 150 Toises	M = 1:2035	T
44.	A városligeti tervpályzat díjnyertes terve	1813	Nebbien Henrik	kertész, kertépítő	SZ	tus, színezett	papír	nincs adat	M = 1:2000	T
45.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1814	Le Treboze Archit	ismeretlen	SZ	színezett, tus, ceruza	papír	70 öl: 185 mm	M = 1:909	T
46.	A pesti Városliget rendezési terve	1816	Nebbien Henrik	kertész, kertépítő	FF	tus	papír	nincs adat	M = 1:2000	T
47.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1820	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	vászonra vont papír	80 öl: 167 mm	M = 1:2050	T
48.	Andrássy György gróf kastélya, Monok	1831	Pazár Dániel	földmérő	SZ	tus, akvarell	papír	nincs adat	M = 1:1000	H
49.	Regiments Garten, Eszék	1834	Athanasius Lazarewich	ismeretlen	SZ	tus, színezett	papír	103 mm : 100 bécsi öl	M = 1:1841	H/TÉ
50.	Andrássy György gróf kastélya, Monok	1840	Ybl Miklós, Koch	építész	SZ	tus, akvarell	papír	nincs adat	M = 1:800	H
51.	Festetics kastély előtti tér, Keszthely	19. sz.	ismeretlen	ismeretlen	FF	ceruza	papír	nincs adat	M = 1:600	H
52.	A Pesti Tudományegyetem újonnan tervezett Fűvészkertje	1847	Kozina Lajos - Pesti kir. Egyetemi fűvészkerti főkertész	főkertész	SZ	tus, színezett	vászonra vont papír	230 mm : 50 bécsi öl	M = 1:412	T/H/TÉ
53.	Ismeretlen hely, Festetics park	19.sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	tus, ceruza, színezett	papír	40 x 33 cm	M = 1:1100	TÉ
54.	A Városliget rendezésére benyújtott pályamű terv	19.sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	tus, színezett	papír	185 mm = 200 /öl/	M = 1:2050	H
55.	A városliget térképe	1851	Petzval Ottó	mérnök	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:1440	M = 1:1440	TÉ
56.	Erzsébet tér parkosítási terve	1852	id. Petz Ármin	kertész	SZ	színezett, tus	papír	2 hüvelyk : 10 öl	M = 1:373	T
57.	Ismeretlen hely, Nádasdy park	19.sz.	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	nincs adat	M = 1:320	A
58.	Orczy kert, Budapest	1867	Friwisz Ferenc	mérnök	FF	monokróm	papír	100 öl : 51 mm	M = 1:3600	TÉ
59.	Állatkert, Budapest	1867	Pecz Ármin	kertész	SZ	tus, akvarell	papír	nincs adat	M = 1:250	H
60.	Zsély, tervezett kastély-kert	1868	Radnay F.	levéltárnok és számvevő	FF	tus	pausz vásznon	nincs adat	M = 1:200	T
61.	pesti Népliget	1868	Petz Ármin	kertész	SZ	kéziratos, tus	vászonra vont papír	M = 1:880	M = 1:880	T
62.	Margitszigeti parkterv a sziget középrészén, Földötelep	1868-1872	Ybl Miklós	építész	FF	tus	pausz vásznon	nincs adat	M = 1:500	T
63.	A Szent Margitsziget térképe	1872	Halácsy Sándor	fővárosi szakosztályi mérnök	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:3600	M = 1:3600	TÉ
64.	Orczy kert, Budapest	1873	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett tus	papír	M = 1:720	M = 1:720	T
65.	Erzsébet tér helyszínrajza metszetekkel	1874	Incze György	ismeretlen	SZ	részben színezett, tus	papír	10 öl = 52 mm	M = 1:365	H
66.	Georgikon kertje, Keszthely	1875	Johannes Casp. Müller	ismeretlen	SZ	színezett, tus	papír	M = 1:440	M = 1:440	TÉ
67.	Ismeretlen, neoreneszánsz kastély	1870-es évek	Ybl Miklós	építész	SZ	tempera, akvarell, ceruza, tus	papír	nincs adat	M = 1:600	H
68.	Festetics kastély, Keszthely	1880	ismeretlen	ismeretlen	SZ	kézi színezett, tus	vászonra vont papír	M = 1:1200	M = 1:1200	A
69.	Clarisseum gyermekmenhely, Budapest	1881-1882	Ybl Miklós	építész	SZ	akvarell, tus	pausz papíron	nincs adat	M = 1:450	H
70.	Országház és környéke parkosítás terve, Budapest	1882	Ybl Miklós	építész	FF	ceruza	pausz vásznon	nincs adat	M = 1:800	T
71.	Festetics kastély és park, Keszthely	1883	Lang K.	ismeretlen	SZ	színezett tus	vászonra vont papír	nincs adat	M = 1:500	A
72.	Ismeretlen, Baththyány park	1898	ismeretlen	ismeretlen	SZ	színezett tus, toll	pausz papíron	nincs adat	M = 1:150	T

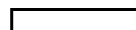

M.2. melléklet: Ábrázolások megjelenítés és kidolgozottság szerinti vizsgálata (Összeállította: szerző)

Hely / Megnevezés	Dátum	Árnyékolás			Fa nézet	Növény típusok	Növény színteztettség							Épített elemek			Extra	Domborzat	Jelmagyarázat (számozás)	Lépték	Díszítettség					
		Igen / Nem	Önárnyék	Vetett árnyék			Igen / Nem	Lombkorona	Erdő	Cserje	Gyep	Virágágy	Egyéb	Megjegyzés	Pavilon / kis ház	Pad / ülőfelület						Megjegyzés				
1. pécsi pálos kolostor	1740	Nem	-	-	-	zöldfelület	Nem								csak zöldfelület	X	X			kút	-	-	van rajta	✓	nem díszített	
2. Csáky-kastély kertje, Magyarbél	1740	Fáknak igen, folt	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X	X	X		lugas, topiária	X	X			kút, lugas	-	-	-	✓	kissé díszített		
3. kismartoni kert partere	1749	Fáknak igen	x	x	elől		Igen	X	X						X	X				+	+	van rajta	✓	díszített		
4. pécsi pálos kolostor	18. sz. közepe	Nem	-	-	-	zöldfelület	Nem								csak zöldfelület	X	X			kút	-	-	-	✓	nem díszített	
5. Kiscenki (ma Nagycenk) kastélypark	18.sz.	Növényeknek igen, vonal	x	x	elől	2 féle fa, 1 féle cserje	Igen	X	X	X	X	X				X	X	X		lugas	-	-	-	✓	nem díszített	
6. Csákvári kastélypark tervrajza	18. sz.	Vízmélység	x	-	-	zöldfelület	Nem								csak zöldfelület	X	X				-	-	van rajta	✓	kissé díszített	
7. Festetics kastély, Keszthely	1755	Fáknak igen	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X						X	X				-	-	-	✓	nem díszített		
8. Festetics kastély, Keszthely	1759	Fáknak igen	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X				X		veteményes	X	X			kút	-	-	van rajta	✓	nem díszített		
9. kismartoni kastélykert	1760	Fáknak igen, folt	x	x	elől	2 féle fa	Igen	X	X		X			szőlő, veteményes	X	X				-	-	-	✓	nem díszített		
10. ismeretlen, jezsuita kollégium és kert	18. sz.	Fáknak igen, vonal	-	x	elől	1 féle fa	Igen	X			X			szőlő	X	X			kút	-	-	van rajta	✓	nem díszített		
11. Fertőd (Eszterháza), Festetics-kastély parkja kertterkép	1763 körül	Igen	x	x	elől	3 féle fa	Igen	X	X	X	X					X	X			szökőkút	-	-	-	⊗	nem díszített	
12. Festetics kastély, Keszthely	1768	Fáknak igen	x	x	elől	1 féle fa, sok méret	Igen	X			X			veteményes, topiária	X	X			kút	-	-	-	✓	nem díszített		
13. Festetics kastély, Keszthely	1770	Fáknak igen, vonal	x	x	elől	2 féle fa (csúcsos, kerekded)	Igen	X	X		X				X	X				-	-	van rajta	✓	nem díszített		
14. Ismeretlen, díszkert, Berzeviczy család kakszomni ága	1770-1780	Fáknak igen, vonal	-	x	elől	1 féle fa	Igen	X		X	X			topiária, veteményes	X				lépcső	-	-	-	✓	nem díszített		
15. pesti Károlyi-kert	1775	Fáknak igen, vonal	-	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X		X	X		lugas, orangerie	X			X		-	-	-	⊗	nem díszített		
16. kismartoni kastélykert	1776	Fáknak igen, folt; lépcsőnek	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X	X	X			X	X				-	-	van rajta	✓	kissé díszített		
17. Csákvári angolkert	1778	Fáknak igen	x	x	elől	2 féle (nagy fa, kis fa)	Igen	X		X	X	X			X	X				-	-	van rajta	✓	díszített		
18. Csákvári angolkert kialakítása	1779	Fáknak igen	-	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X		X				X					-	-	van rajta	✓	díszített		
19. Nagykárolyi kastély és kert	1783	Nem	-	-	-	zöldfelület	Nem								csak zöldfelület	X	X				-	-	-	✓	nem díszített	
20. Fertőd (Eszterháza), Festetics-kastély parkja kertterkép	1784	Fáknak igen	x	x	elől	2 féle lombos fa	Igen	X	X	X	X			mezőgazdasági földek	X	X			szökőkút	-	-	van külön	✓	díszített		
21. Kiscenki (ma Nagycenk) kastélypark	1785-1788	Fáknak igen, vonal	x	x	elől	2 féle fa / 1 fa 1 cserje	Igen	X	X	X	X			veteményes, lugas	X					-	-	+	-	✓	nem díszített	
22. Csákvári Eszterházy-kert csillagsétánnyal	1788	Növényeknek igen	x	x	elől	3 féle lombos fa	Igen	X	X					szőlő	X			X		-	-	van rajta	✓	nem díszített		
23. Budavári palota-kert	1789	Fáknak igen, folt	x	x	elől	1 féle fa	Nem	X							X				lépcső, támfal	-	-	-	✓	nem díszített		
24. pesti Károlyi-kert	1789/91	Fáknak igen, folt	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X	X	X		lugas	X					+	+	-	✓	nem díszített		
25. Hőgyészi Apponyi pihenőkert terve	1789	Növényeknek igen, vonal	-	x	elől	3 féle fa, 1 cserje, szőlő, dézsás, virágágy	Igen	X	X	X	X	X		szőlő, orangerie, veteményes	különböző fajták jelezve	X	X	X	X	híd, üvegház, madárház	tóban madarak, csónakázó emberalakok	-	-	van rajta	✓	díszített
26. Nagysurányi kastély és kertje	1789	Nem	-	-	-	zöldfelület	Nem								csak zöldfelület	X				-	-	van rajta	✓	nem díszített		
27. Csákvári Eszterházy-kert belső kertrészei	1790-es évek	Fáknak minimális	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X			X			szőlő, veteményes			X		templomok	-	-	van rajta	✓	kissé díszített		
28. Festetics kastély, Keszthely	1700-as évek vége	Fáknak igen	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X		X				X					-	-	-	✓	nem díszített		
29. Ismeretlen, Károlyi-kastély kertje	18.sz.	Fáknak igen, vonal	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X	X			topiária	X	X				-	-	-	✓	nem díszített		
30. Csáktornyai vár észak- és délkeleti oldalaihoz tervezett kert	1791 után	Fáknak igen	x	x	elől	2 féle fa szín szerint	Nem	X	X						X					-	-	-	✓	nem díszített		
31. Tótmegyeri Károlyi-kastélyes park	1792	Fáknak igen, vonal	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X	X			erdő nincs külön jelölve	X	X			kút	-	-	-	✓	kissé díszített		
32. Csákvári Eszterházy-kert konyhakertje	18. század vége	Nem	-	x	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X										-	-	-	✓	nem díszített		
33. A Kassa melletti Misyén a volt jezsuitákhoz tartozó vígadó	1799	Nem	-	-	elől	2 féle fa	Igen	X	X		X				X					-	-	-	✓	nem díszített		
34. Kreutzi kastély és park	18-19.sz.	Fáknak igen	x	x	elől	2 féle fa	Igen	X	X	X	X			szőlő	erdő nincs külön jelölve	X				+	+	-	✓	nem díszített		
35. Hőgyészi Apponyi pihenőkert terve	1800	Fáknak igen, vonal és folt is	-	x	elől	3 féle fa, szőlő (nem egyértelmű)	Igen	X	X		X			szőlő, veteményes	X	X			kút, csónakázó, híd, istállók, templom	+	+	van rajta	✓	díszített		
36. Csákvári angolkert	1801	Nem	-	-	elől	1 féle fa	Igen	X	X		X				X				kisebb építmények	-	-	-	✓	nem díszített		
37. kismartoni kastélykert	1802	Igen	x	x	elől	5 féle fa	Igen	X	X	X	X	X		veteményes	X	X		X		-	-	van rajta	✓	kissé díszített		
38. Georgikon fáskertje, Keszthely	1807	Növényeknek igen	-	x	elől	1 féle lombos, 1 féle örökzöld	Igen	X		X	X				X				színház	-	-	van külön	✓	kissé díszített		
39. kismartoni kastélykert	1807/08	Igen	x	x	elől	3 féle fa	Igen	X	X	X	X				X	X				-	-	-	✓	kissé díszített		
40. Festetics Antal kastélyának és kertjének (mai Klinikák, Ludovika és Fűvészkert) részletes helyszínrajza	1808	Fáknak igen	x	x	elől	4 féle fa	Igen	X	X	X	X				X	X			gémeskút	+	+	-	✓	nem díszített		
41. Hőgyészi Apponyi pihenőkert terve	1810	Növényeknek igen, folt	x	x	elől	6 féle fa, szőlő, dézsás	Igen	X	X	X	X	X		szőlő, orangerie, veteményes	arborétum, vízi növények, különböző fajták jelezve	X	X				+	+	van rajta	✓	díszített	
42. Hőgyészi Apponyi pihenőkert terve	1810	Növényeknek igen, folt	x	x	elől	5 féle fa	Igen	X	X	X	X	X		veteményes	X	X				-	-	-	✓	kissé díszített		
43. A pesti Városliget helyszínrajzi térképe	1813	Igen	x	x	elől	4 féle lombos fa 3 féle örökzöld	Igen	X	X	X	X	X			X		X	X	híd	+	+	van külön	✓	nem díszített		
44. A városligeti tervpályzat díjnyertes terve	1813	Nem	-	-	elől	1 féle fa	Igen	X	X	X	X			mező, alacsony lombhullató, magas lombhullató, túlevelű	X				híd	mai gyakorlatban is használatos jelmagyarázat forma	-	-	van külön	✓	nem díszített	
45. Hőgyészi Apponyi pihenőkert terve	1814	Növényeknek igen, folt	x	x	elől	6 féle fa, szőlő	Igen	X	X		X	X			X	X				+	+	van külön	✓	nem díszített		
46. A pesti Városliget rendezési terve	1816	Fáknak igen, folt	x	x	elől	2 féle lombos fa 1 féle örökzöld	Igen	X	X	X	X	X			X	X			híd	-	-	-	✓	nem díszített		

Hely / Megnevezés	Dátum	Árnyékolás			Fa nézet	Növény típusok	Növény színteztettség							Épített elemek				Extra	Domborzat	Jelmagyarázat (számozás)	Lépték	Díszítettség			
		Igen / Nem	Önárnyék	Vetett árnyék			Igen / Nem	Lombkorona	Erdő	Cserje	Gyep	Virágágy	Egyéb	Megjegyzés	Pavilon / kis ház	Pad / ülőfelület	Megjegyzés								
47. Hőgyési Apponyi pihenőkert terve	1820	Növényeknek igen, vonal	x	x	elől	4 féle lombos fa, 2 féle örökzöld	Igen	X	X	X	X	X	szőlő, orangierie, veteményes		X	x			szökőkút		+	van rajta	✓	kissé díszített	
48. Andrássy György gróf kastélya, Monok	1831	Fáknak igen, vonal	-	x	elől	3 féle fa	Igen	X	X	X	X	X	konyha és zöldséges		X				madárház, kertész lakások, kuglizó, szövő ház, kamara, virágok háza, igások lakása		-	van rajta	✓	kissé díszített	
49. Regiments Garten, Eszék	1834	Fáknak igen, folt	x	x	elől	2 féle fa	Igen	X		X	X		szőlő		X					-	-	✓	kissé díszített		
50. Andrássy György gróf kastélya, Monok	1840	Növényeknek igen, folt	-	x	elől	2 féle fa	Igen	X	X	X	X		konyha és zöldséges	erdő nincs külön jelölve	X					+	van rajta	✓	kissé díszített		
51. Festetics kastély előtti tér, Keszthely	19. sz.	Nem	-	-	elől	1 féle fa	Igen	X		X	X				X					-	-	⊖	nem díszített		
52. A Pesti Tudományegyetem újonnan tervezett Fűvészkertje	1847	Fáknak igen, folt	-	x	elől	5 féle fa	Igen	X	X	X	X		vízi növények		X		X			+	van rajta	✓	nem díszített		
53. Ismeretlen hely, Festetics park	19.sz.	Igen	x	x	elől	4 féle lombos fa, 2 féle örökzöld	Igen	X	X	X	x		szőlő		X				hid		+	-	⊖	nem díszített	
54. A Városliget rendezésére benyújtott pályamű terv	19.sz.	Néhány fának igen	-	x	elől	3 féle fa	Igen	X	X	X	X			meglévő és ültetendő erdő	X	X				+	van külön	✓	nem díszített		
55. A városliget térképe	1851	Fáknak igen	x	x	elől	6 féle lombos fa, 1 féle örökzöld	Igen	X	X	X	X				X				tó szigettel, hid, aréna, kocsmá, mulatóka		+	-	✓	díszített	
56. Erzsébet tér parkosítási terve	1852	Fáknak igen, folt	x	x	elől	4 féle lombos fa, 2 féle örökzöld	Igen	X	X	X	X				X	X		X	szökőkút		-	-	✓	nem díszített	
57. Ismeretlen hely, Nádasdy park	19.sz.	Fáknak igen, vonal	x	x	elől	7 féle lombos fa, 1 féle örökzöld	Igen	X	X	X	x	X			X				szobor	fajok egyesével magyarázva	+	van rajta	✓	nem díszített	
58. Orczy kert, Budapest	1867	Nem	-	-	felül	1 féle fa	Igen	X			X				X					-	-	✓	nem díszített		
59. Állatkert, Budapest	1867	Fáknak igen	x	x	elől	9 féle lombos fa, 3 féle örökzöld	Igen	X		X	X		mocsár		X	X			kút, lépcső, műhely, iroda, gazd. ép.		-	-	✓	nem díszített	
60. Zsély, tervezett kastély-kert	1868	Cserjéknek igen, folt	x	-	felül	cserje, virágágy, gyep	Igen			X	X	X								-	van külön	✓	nem díszített		
61. pesti Népliget	1868	Növényeknek igen, folt	x	x	elől	12 féle fa	Igen	X	X	X	X				X			X		+	-	✓	kissé díszített		
62. Margitszigeti parkterv a sziget középrészén, Fürdőtelep	1868-1872	Fáknak igen	x	x	elől	1 féle fa	Igen	X		X					X					-	-	✓	nem díszített		
63. A Szent Margitsziget térképe	1872	Fáknak igen, folt	x	x	elől	5 féle lombos fa, 2 féle örökzöld	Igen	X	X	X	X	X			X					+	van rajta	✓	nem díszített		
64. Orczy kert, Budapest	1873	Fáknak igen	x	-	felül	1 féle fa	Igen	X		X	X	X			X		X			-	-	✓	nem díszített		
65. Erzsébet tér helyszínrajza metszetekkel	1874	Nem	-	-	felül	1 féle fa	Igen	X		X	X			gyep indirekt	X					-	van külön	✓	nem díszített		
66. Georgikon kertje, Keszthely	1875	Vízmélység	-	-	-	zöldfelület	Nem							csak zöldfelület	X	X			hid		+	-	✓	nem díszített	
67. Ismeretlen, neoreneszánsz kastély	1870-es évek	Növényeknek igen	-	x	felül	1 féle fa	Igen	X	X	X	X				X				kápolna, üvegház, konyha, gazdasági épület		-	-	✓	nem díszített	
68. Festetics kastély, Keszthely	1880	Növényeknek igen	x	x	elől	Lombos fa, örökzöld	Igen	X		X	X	X	gruppa		X	X	X		kerítés, kapu		-	-	⊖	nem díszített	
69. Clarisseeum gyermekmenhely, Budapest	1881-1882	Növényeknek igen	x	-	felül	1 féle fa	Igen	X			x				X				út méretek		-	-	✓	nem díszített	
70. Országház és környéke parkosítás terve, Budapest	1882	Nem	-	-	felül	1 féle fa	Igen	X		X	X				X	X			szobor		-	-	⊖	nem díszített	
71. Festetics kastély és park, Keszthely	1883	Nem	-	-	felül	1 féle fa	Igen	X		X	X				X	X					-	-	✓	nem díszített	
72. Ismeretlen, Batthyány park	1898	Fáknak igen	x	-	felül	1 féle lombos cserje, 1 féle örökzöld	Igen			X	X									fél lap hiányzik		-	-	✓	nem díszített

Összesen db: 65 45 48 62 23
Összesen %: 89% 62% 66% 85% 32%

Összesen db: 68 36 6 9
Összesen %: 93% 49% 8% 12%

 barokk
 tájképi

M.3. melléklet: Lépték szerinti kategóriákra bontás, majd osztályozás a módszertanban ismertetett szempontok szerint

	Hely / Megnevezés	Dátum	Méretarány	Grafikai minőség/mélység			Tartalmi minőség/mélység			Első benyomás értékelése
				I.	II.	III.	1.	2.	3.	
KAT. 1 M = 1:100 - M = 1:499										
1.	pesti Károlyi-kert 2.	1789/91	M = 1:146		*			*		3
2.	jezsuita kollégium és kert	18. sz.	M = 1:150			*		*		2
3.	Ismeretlen, Batthyány park	1898	M = 1:150		*			*		3
4.	pécsi pálos kolostor	18. sz. közepe	M = 1:155			*			*	1
5.	Ismeretlen, díszkert, Berzeviczy család kakszlomnici ága	1770-1780	M = 1:172	*				*		4
6.	pécsi pálos kolostor	1740	M = 1:179			*		*		1
7.	A Kassa melletti Mislén a volt jezsuitákhoz tartozó vígadó	1799	M = 1:194		*			*		3
8.	Zsély, tervezett kastély-kert	1868	M = 1:200			*		*		2
9.	Budavári palota-kert	1789	M = 1:200		*				*	3
10.	Állatkert, Budapest	1867	M = 1:250	*				*		4
11.	Kiskenki (ma Nagycenk) kastélypark	18.sz.	M = 1:271	*				*		4
12.	Csáky-kastély kertje, Magyarbél	1740	M = 1:292	*			*			5
13.	Ismeretlen hely, Nádasdy park	19.sz.	M = 1:320	*				*		4
14.	kismartoni kert partere	1749	M = 1:321	*			*			4
15.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1810	M = 1:361	*			*			5
16.	Erzsébet tér helyszínrajza metszetekkel	1874	M = 1:365			*		*		2
17.	Erzsébet tér parkosítási terve	1852	M = 1:373	*				*		4
18.	Festetics kastély, Keszthely	1755	M = 1:382		*			*		3
19.	Festetics kastély, Keszthely	1759	M = 1:383		*			*		3
20.	Csákvári angolkert	1778	M = 1:400		*			*		3
21.	pesti Károlyi-kert 1.	1775	M = 1:400		*			*		3
22.	Nagysurányi kastély és kertje	1789	M = 1:406			*			*	1
23.	A Pesti Tudományegyetem újonnan tervezett Fűvészkertje	1847	M = 1:412	*			*			5
24.	Georgikon kertje, Keszthely	1875	M = 1:440			*		*		1
25.	Clarisseum gyermekmenhely, Budapest	1881-1882	M = 1:450			*		*		2
26.	Ismeretlen, Károlyi-kastély kertje	18.sz.	M = 1:459			*		*		2
KAT. 2 M = 1:500 - M = 1:999										
27.	Csákvári kastélypark tervrajza	18. sz.	M = 1:500			*		*		1
28.	Festetics kastély és park, Keszthely	1883	M = 1:500			*		*		2
29.	Georgikon fáskertje, Keszthely	1807	M = 1:500		*			*		3
30.	kismartoni kastélykert	1776	M = 1:500	*			*			4
31.	Margitszigeti parkterv a sziget közép részén, Fürdőtelep	1868-1872	M = 1:500			*		*		2
32.	kismartoni kastélykert	1760	M = 1:508		*		*			3
33.	Tótmegyeri Károlyi-kastély és park	1792	M = 1:526			*		*		2
34.	Festetics kastély, Keszthely	1768	M = 1:600		*			*		3
35.	Festetics kastély, Keszthely	1770	M = 1:600		*			*		3
36.	Festetics kastély előtti tér, Keszthely	19. sz.	M = 1:600			*		*		2
37.	Ismeretlen, neoreneszánsz kastély	1870-es évek	M = 1:600			*		*		2
38.	Nagykárolyi kastély és kert	1783	M = 1:713			*		*		1
39.	Orczy kert, Budapest	1873	M = 1:720			*		*		2
40.	Andrássy György gróf kastélya, Monok	1840	M = 1:800		*			*		3
41.	Országház és környéke parkosítás terve, Budapest	1882	M = 1:800			*		*		1
42.	Csáktornyai vár észak- és délkeleti oldalaihoz tervezett kert	1791 után	M = 1:803		*			*		3
43.	Csákvári Eszterházy-kert konyhakertje	18. század vége	M = 1:813			*		*		1
44.	pesti Népliget	1868	M = 1:880	*			*			5
45.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1814	M = 1:909	*			*			4
46.	Kiskenki (ma Nagycenk) kastélypark	1785-1788	M = 1:950			*		*		2
47.	Csákvári angolkert kialakítása	1779	M = 1:985			*		*		2
KAT. 3 M = 1:1000 - M = 1:1999										
48.	Andrássy György gróf kastélya, Monok	1831	M = 1:1000		*			*		3
49.	Ismeretlen hely, Festetics park	19.sz.	M = 1:1100	*				*		4
50.	Festetics kastély, Keszthely	1880	M = 1:1200		*			*		3
51.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1789	M = 1:1204	*			*			5
52.	Csákvári Eszterházy-kert belső kert részei	1790-es évek	M = 1:1340			*		*		2
53.	Csákvári Eszterházy-kert csillagsétánnyal	1788	M = 1:1414	*				*		4
54.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1810	M = 1:1431	*			*			5
55.	A városliget térképe	1851	M = 1:1440	*				*		5
56.	Csákvári angolkert	1801	M = 1:1600			*		*		1
57.	kismartoni kastélykert	1802	M = 1:1639	*			*			5
58.	Kreutzli kastély és park	18-19.sz.	M = 1:1666			*		*		2
59.	kismartoni kastélykert	1807/08	M = 1:1700	*			*			5
60.	Festetics Antal kastélyának és kertjének (mai Klinikák, Ludovika és Fűvészkert) részletes helyszínrajza	1808	M = 1:1800		*			*		3
61.	Regiments Garten, Eszék	1834	M = 1:1841			*		*		2
KAT. 4 M = 1:2000 -										
62.	A városligeti tervpályázat díjnyertes terve	1813	M = 1:2000			*		*		3
63.	pesti Volksgarten terve, Bécs	1816	M = 1:2000	*				*		4
64.	A pesti Városliget helyszínrajzi térképe	1813	M = 1:2035	*			*			5
65.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1820	M = 1:2050	*			*			4
66.	A Városliget rendezésére benyújtott pályamű terv	19.sz.	M = 1:2050		*		*			3
67.	Festetics kastély, Keszthely	1700-as évek vége	M = 1:2141			*		*		2
68.	Hőgyézi Apponyi pihenőkert terve	1800	M = 1:2231		*			*		3
69.	Orczy kert, Budapest	1867	M = 1:3600			*		*		2
70.	A Szent Margitsziget térképe	1872	M = 1:3600	*			*			4
71.	Fertőd (Eszterháza), Festetics-kastély parkja kertterkép	1760-as évek	M = 1:5000	*			*			4
72.	Fertőd (Eszterháza), Festetics-kastély parkja kertterkép	1784	M = 1:8700		*		*			3

Megegyezik a grafikai és tartalmi minőség
Eltérés a grafikai és a tartalmi értékelésben

Az M.3. melléklethez tartozó, grafikai és tartalmi értékeléshez felállított szempontrendszer:

Első benyomás értékelése:

- (1) Homogén felület, az elemek egyetlen összefüggő színfoltként jelennek meg, részletek nélkül.
- (2) Elkülönülő foltok: az elemek már különálló egységekként láthatók, de az ábrázolásuk még egyszerű, nem tartalmaz finomabb részleteket.
- (3) Általános részletezettség: a növények formái már megjelennek, például egyszerű kontúrok vagy alapvető sziluettek, de még nem finom részletek.
- (4) Részletesebb ábrázolás: a növények és egyéb elemek textúrái és kontúrjai finomabb kidolgozottsággal jelennek meg, a különböző növényfajták eltérő megjelenítést kapnak.
- (5) Levelek érzékeltetése: a lehető legnagyobb részletesség, ahol az egyes levelek és apró struktúrák is kivehetők, a növények valóságos megjelenítésével.

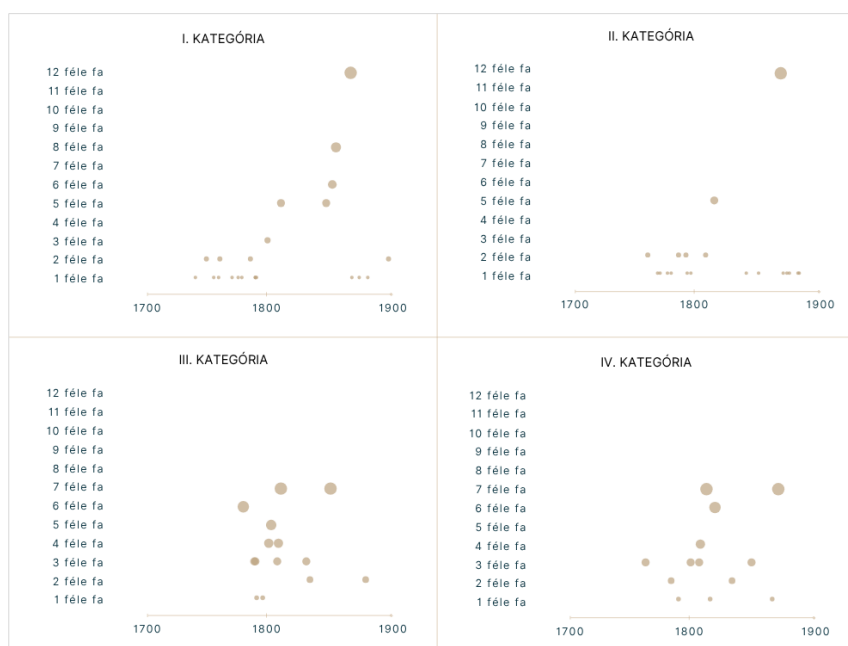
Grafikai minőség:

- I. Összetett megjelenítés – legcizelláltabb megjelenítés, magas részletességű ábrázolások, ahol a rajzi technika és a térhatás kiemelkedő
- II. Közepes szintű megjelenítés – közepes részletezettség
- III. Egyszerű megjelenítés – egyszerű, inkább sematikus ábrázolások, ahol a kompozíció elsődlegesen funkcionális.

Tartalmi minőség:

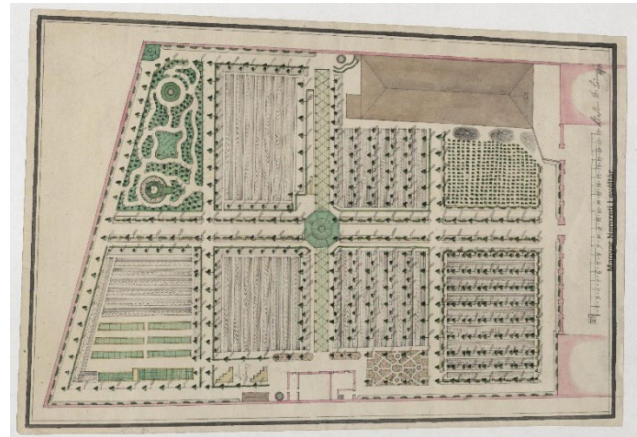
1. Erős tartalmi közlés – a rajz rajzi és szöveges elemeket egyaránt tartalmaz; megjelenik a méretarány, a növényzet részletes feltüntetése, valamint esetenként magyarázó felirat vagy jelmagyarázat
2. Közepes szintű tartalmi közlés – tartalmaz néhány kiegészítő információt (pl. részleges feliratozás, egyszerű növényjelölés), de nem teljes körű
3. Egyszerű tartalmi közlés – alapvető elemeket mutat (fő kompozíció, úthálózat, növényzet általános jelölése, hiányos növényi szint), műszaki vagy szöveges kiegészítések nélkül

M.4. melléklet: Fa ábrázolások számának időbeli eloszlása a lépték szerint felállított kategóriákban

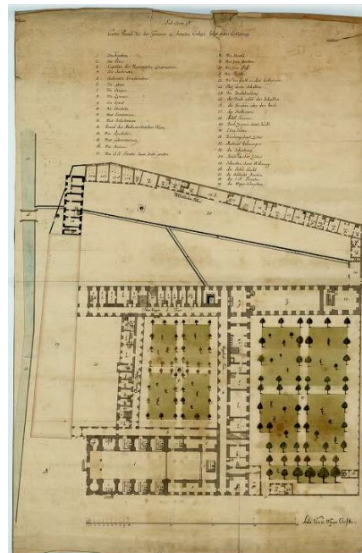

M.5. melléklet: Összegyűjtött kertábrázolások táblázatba rendezve lépték szerint, fontosabb adatokkal

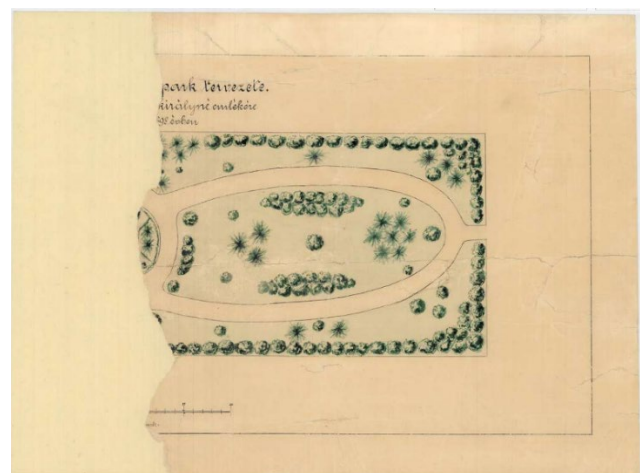
Megnevezés: A pesti Károlyi-kert tervrajz		
Forrás: MNL- OL T 20 No. 85.		
Helyszín: Pest	Dátum: 1789/91	M = 1:146
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyp, virágágy, veteményes, lugas ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület 		

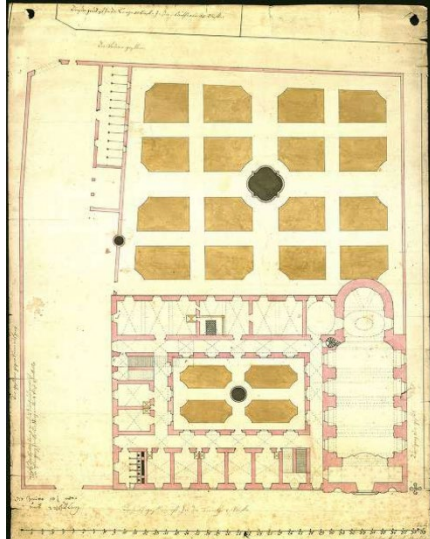

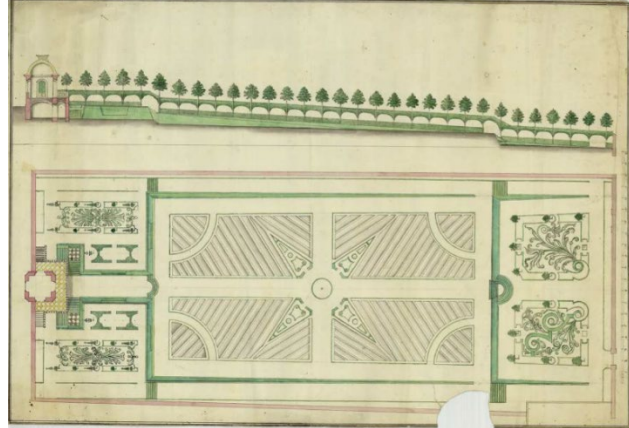
Megnevezés: Jezsuita kollégium épület és kert tervrajza		
Forrás: MNL- OL S 12-IX. No. 87.		
Helyszín: Ismeretlen	Dátum: 18. sz.	M ≈ 1:150
<p>Anyaghasználat: papír, részben színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 féle lombos fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona, gyp ▪ fáknek vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ kút 		

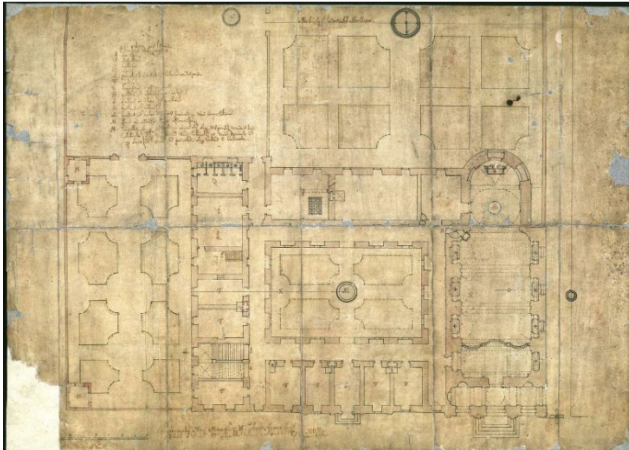

Megnevezés: Batthyány tervezett park alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 4 No. 229.		
Helyszín: ismeretlen	Dátum: 1898	M ≈ 1:150
<p>Anyaghasználat: pausz papíron, színezett tus, toll</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle lombos cserje, 1 féle örökzöld ábrázolás, felül nézeti ▪ cserje, gyp ▪ cserjéknek ön árnyék <p>Épített elemek: -</p>		

Megnevezés: Pécsi pálos kolostor alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 16 No. 13.		
Helyszín: Pécs	Dátum: 18. század közepe	M = 1:155
<p>Anyaghasználat: vászonra vont papír, részben színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> nincs faábrázolás zöldfelület megkülönböztetve <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, kút 		
		

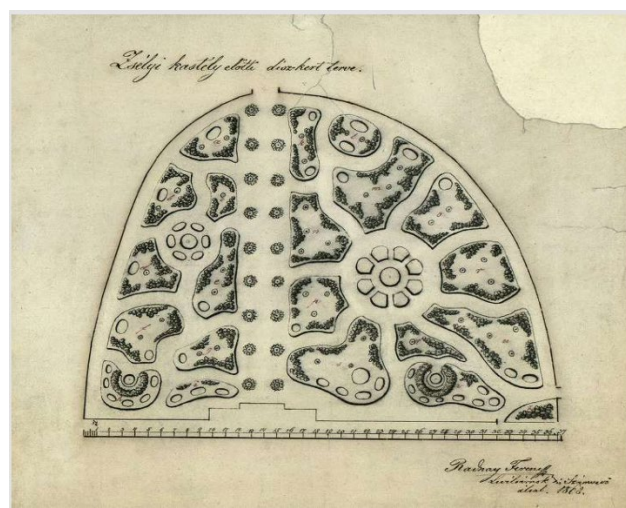
Megnevezés: Díszkert tervrajz		
Forrás: MNL- OL S 30 No. 16.		
Helyszín: ismeretlen	Dátum: 1770-1780	M = 1:172
<p>Anyaghasználat: papír, színezett</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona, cserje, gyeplő, veteményes, topiária fáknak vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület lépcső 		
		

Megnevezés: A pécsi pálos kolostor és templom tervrajz		
Forrás: MNL- OL T 16 No. 6.		
Helyszín: Pécs	Dátum: 1740	M = 1:179
<p>Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> nincs faábrázolás zöldfelület megkülönböztetve <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra 		
		

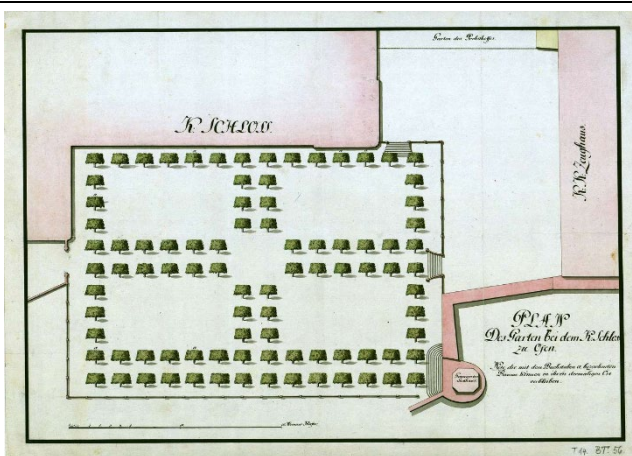
Megnevezés: Alsómislye, a volt jezsuitákhoz tartozó vigadó tervrajza		
Forrás: MNL- OL S 12-IX. No. 112.		
Helyszín: Mislye	Dátum: 1799	M = 1:194
Anyaghasználat: vászonra vont papír, részben színezett, tus		
Növényzet:		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 3 féle lombos fa ábrázolás, elől nézet ▪ lombkorona / erdő, veteményes 		
Épített elemek:		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ temető 		

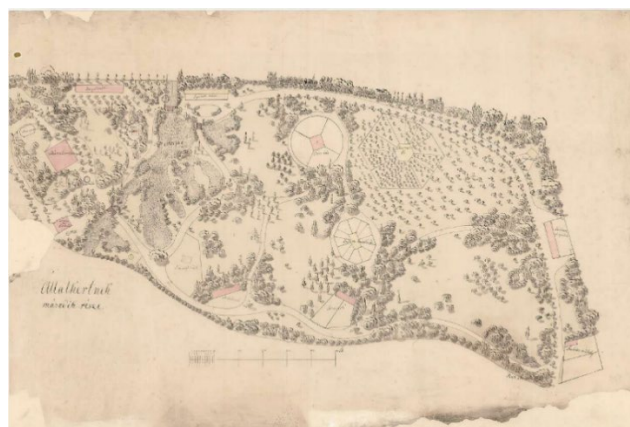
Megnevezés: A tervezett kastély-kert alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 17 No. 27.		
Helyszín: mislye	Dátum: 1868	M ≈ 1:200
Anyaghasználat: pausz vásznon, monokróm, tus		
Növényzet:		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ cserje, gyepp, virágágy ▪ cserjéknek ön árnyék 		
Épített elemek: -		

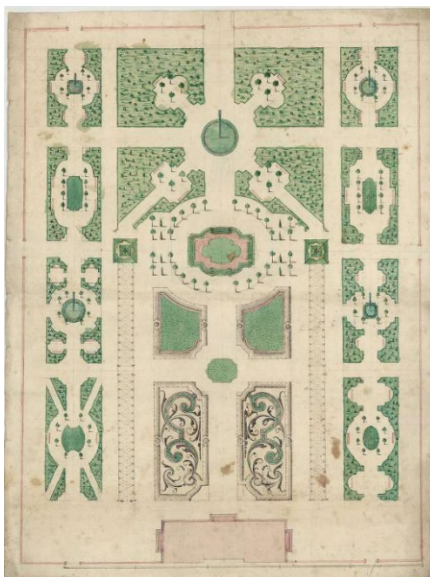
Megnevezés: Budavári palota-kert		
Forrás: MOL Kereskedelmi Minisztérium tervei, T14 (No. 1.) B. T. 129.		
Helyszín: Buda	Dátum: 1789	M ≈ 1:200
Anyaghasználat: papír, tus, színezett		
Növényzet:		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, gyepp ▪ fáknak vetett árnyék 		
Épített elemek:		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ épület 		

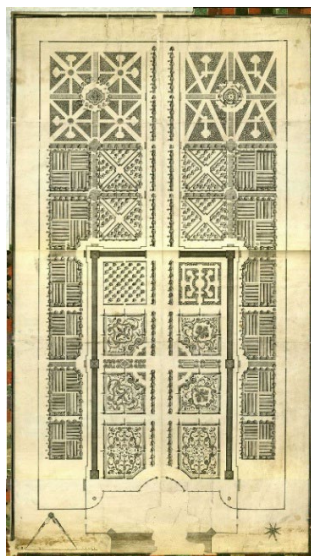
Megnevezés: Állatkert helyszínrajz		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b – 34/1.		
Helyszín: Pest	Dátum: 1867	M ≈ 1:250
<p>Anyaghasználat: papír, akvarell, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 9 féle lombos fa, 3 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepp, mocsár ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épületek állatoknak ▪ asztalos műhely, gazdasági épület, iroda és gépház ▪ kút, lépcsők 		

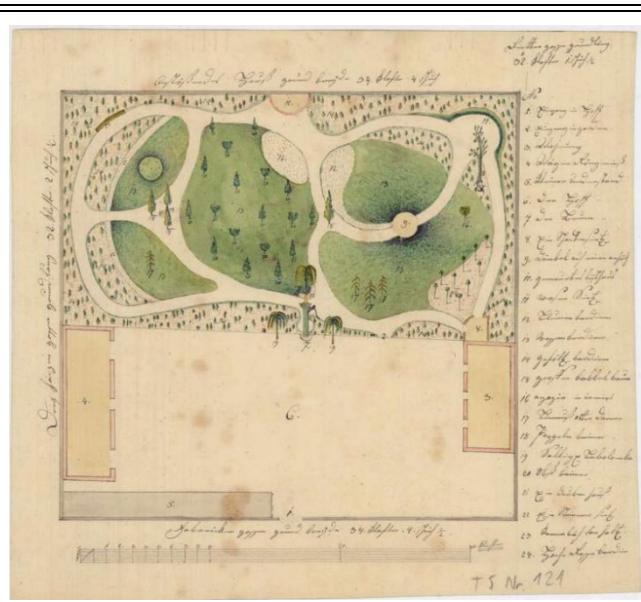
Megnevezés: Kiscenki Széchényi-kastély kert parkterkép		
Forrás: MNL- OL S 83 No. 3.		
Helyszín: Nagycenk	Dátum: 18. század	M = 1:271
<p>Anyaghasználat: papír, tus, ceruza, színezett</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepp, virágágy ▪ fáknek vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra ▪ pad /ülőfelület, lugas 		

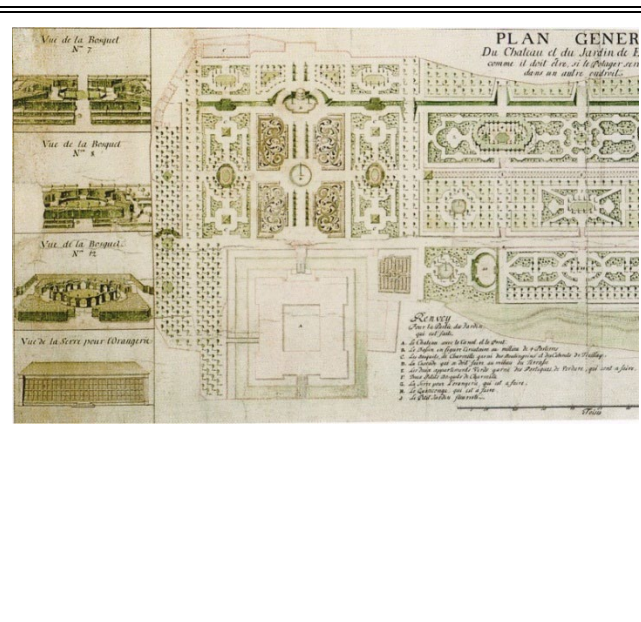
Megnevezés: Csáky-kastély kert tervvrajz		
Forrás: MNL- OL T 66 No. 5.		
Helyszín: Magyarbél	Dátum: 1740	M = 1:292
<p>Anyaghasználat: papír, monokróm, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepp, virágágy, veteményes, lugas, topiária ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ kút, lugas 		

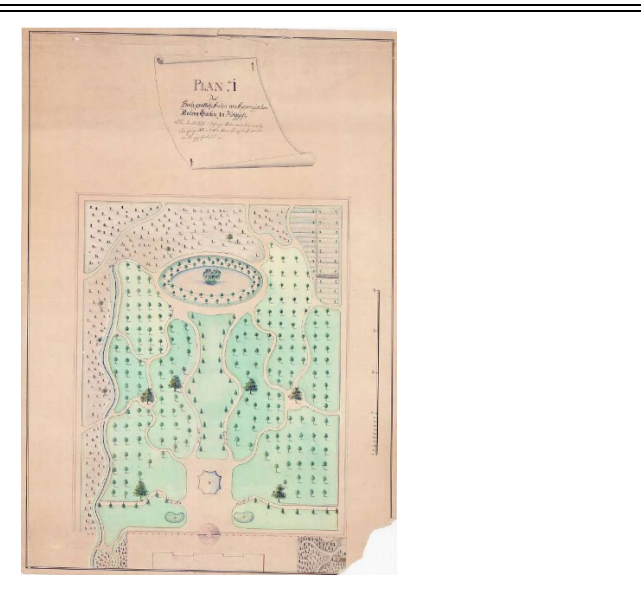
Megnevezés: Nádasdy park alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 5 No. 121.		
Helyszín: ismeretlen	Dátum: 19. sz.	M ≈ 1:320
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 7 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyepp, virágágy fáknak ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület szobor 		

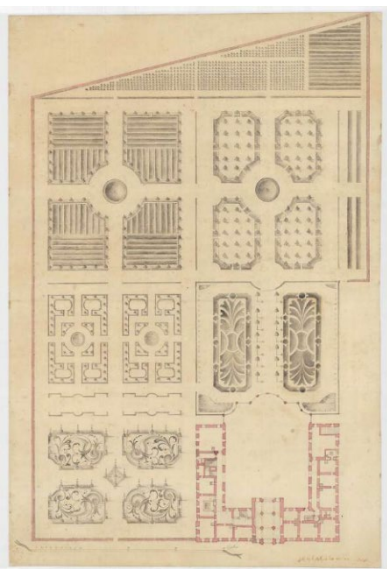

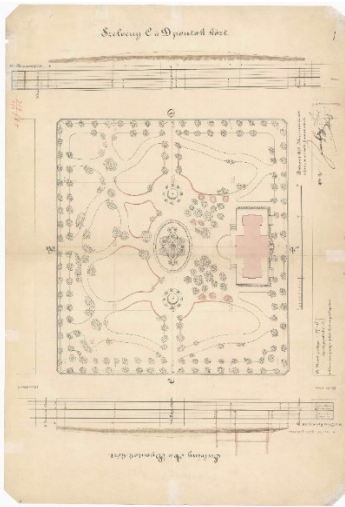
Megnevezés: Kismartoni kert partere		
Forrás: BF Bauplane No. 251.		
Helyszín: Kismarton	Dátum: 1749	M = 1:321
Anyaghasználat: színezett, tus, toll, vászonra vont papír Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 1 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás lombkorona / erdő, gyepp ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra 		

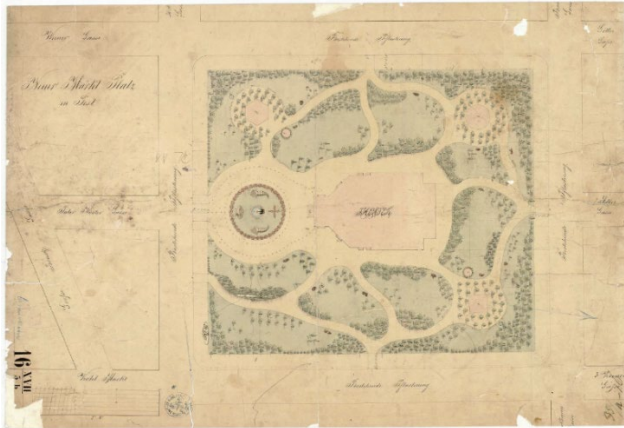

Megnevezés: Apponyi pihenőkert tervrajz		
Forrás: TMOL XV 3 T. 67		
Helyszín: Hőgyész	Dátum: 1810	M = 1:361
Anyaghasználat: papír, színezett, tus, ceruza Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 5 féle lombos fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyepp, virágágy, veteményes növényeknek ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, csónakázató 		

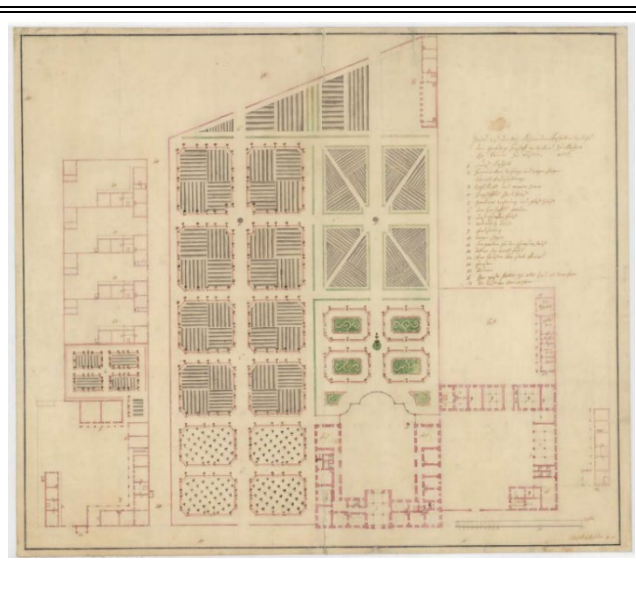

Megnevezés: A Festetics kastély és kert		
Forrás: MNL-OL T 3 No. 4.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1755	M = 1:382
<p>Anyaghasználat: papír, részben színezett tus és toll</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás 3 méretben, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő / gyepp ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra 		
		

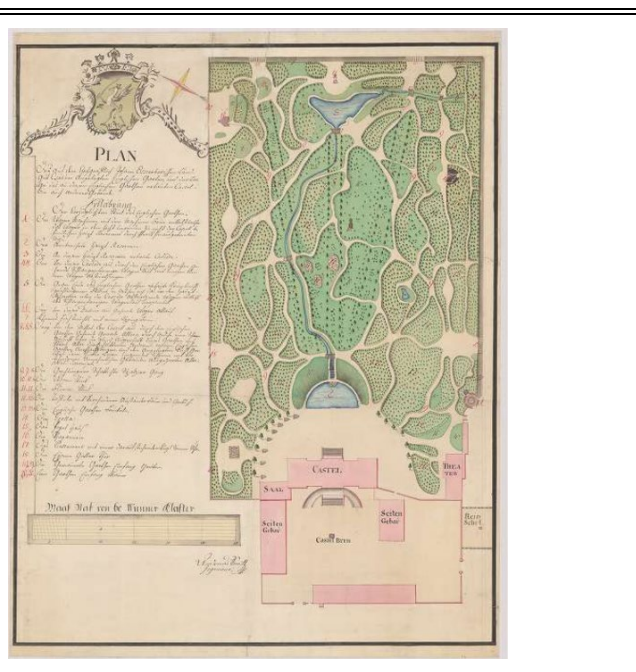
Megnevezés: Az Erzsébet tér helyszínrajza metszetekkel		
Forrás: BFL XV.16.e.256/31		
Helyszín: Pest	Dátum: 1874	M = 1:365
<p>Anyaghasználat: papír, részben színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepp <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület 		
		

Megnevezés: A tervezett Német Színház (mai Erzsébet tér) helyszínrajza a tér részletes parkosítási tervével		
Forrás: BFL XV.16.b.224/77		
Helyszín: Pest	Dátum: 1852	M = 1:373
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 féle lombos fa, 2 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepp ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület, építmények ▪ vízarchitektúra ▪ pad / ülőfelület 		
		

Megnevezés: Az újonnan építendő Festetics kastély és kertje		
Forrás: MNL- OL T 3 No. 5.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1759	M = 1:383
<p>Anyaghasználat: papír, színezett tus és toll</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 fféle fa ábrázolás 1 méretben, elől nézeti lombkorona / gye / veteményes / topiária fáknak ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra (kút) 		

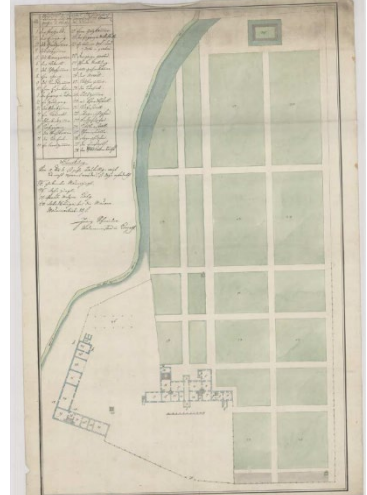

Megnevezés: Csákvári gróf Eszterházy kastély és angol kertjének alaprajza		
Forrás: MNL- OL S 82 No. 65.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 1768	M = 1:400
<p>Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 fféle fa ábrázolás 2 méretben, elől nézeti lombkorona / cserje / gye / virágágy fáknak ön- és vetett árnyék, vízmélység <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra híd, kisebb építmények 		

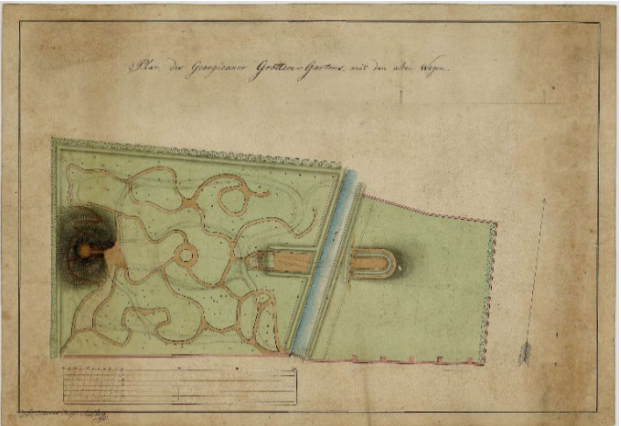

Megnevezés: A pesti Károlyi-kert tervrajz		
Forrás: MNL- OL T 20 No. 101/4.		
Helyszín: Pest	Dátum: 1775	M = 1:400
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 fféle fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, gye, virágágy, dézsás, lugas fáknak vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület pad /ülőfelület 		

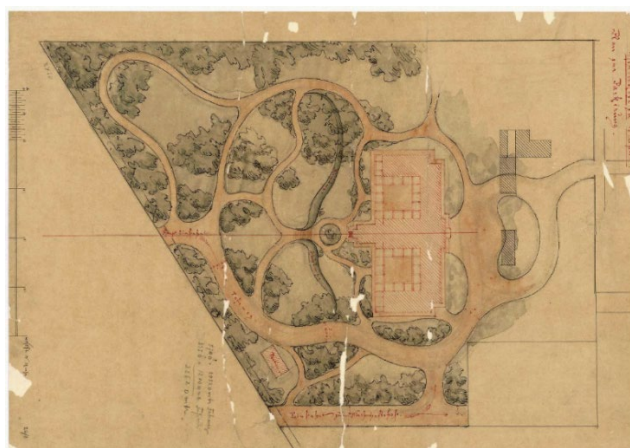

Megnevezés: Nagysurányi kastély épületei és kertje alaprajz		
Forrás: MNL- OL S 82 No. 49.		
Helyszín: Nagysurány	Dátum: 1789	M = 1:406
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ nincs faábrázolás ▪ zöldfelület megkülönböztetve Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület 		
		

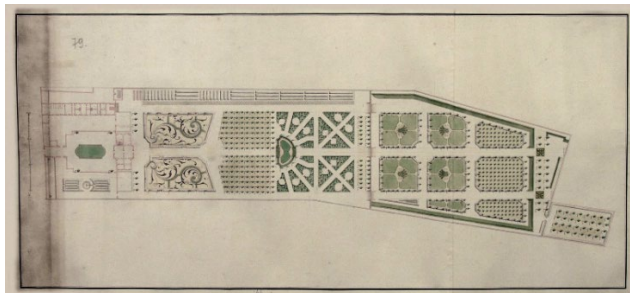
Megnevezés: A Pesti Tudományegyetem újonnan tervezett Fűvészkertje		
Forrás: MNL- OL S 12-XI. No. 5/15.		
Helyszín: Pest	Dátum: 1847	M = 1:412
Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeperdő, egynyári és évelő, vízi növények ▪ fáknek vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kisebb épületek, faiskola ▪ vízfelület, híd 		
		

Megnevezés: Georgikon kertje		
Forrás: MNL- OL S 68 No. 182.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1875	M ≈ 1:440
Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ nincs faábrázolás ▪ zöldfelület megkülönböztetve Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, híd 		
		

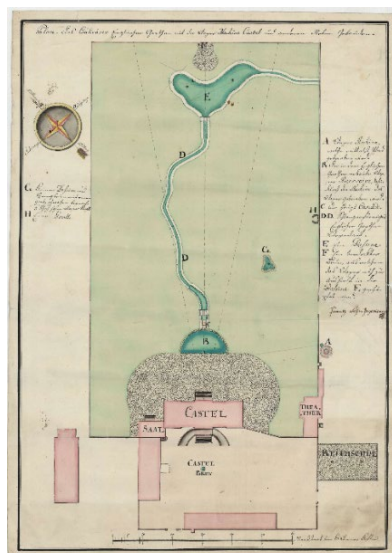
Megnevezés: Clarissecum gyermekmenhely helyszínrajz		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b – 75/2.		
Helyszín: Budapest	Dátum: 1881-82	M ≈ 1:450
Anyaghasználat: pausz vásznon, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona / erdő, gyeperdő ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület 		

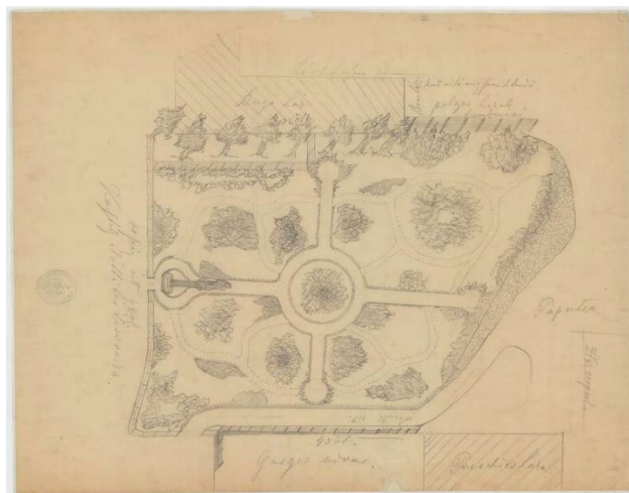
Megnevezés: Károlyi-katély tervezett park és kerti épületek alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 20 No. 79.		
Helyszín: ismeretlen	Dátum: 18. sz.	M = 1:459
Anyaghasználat: színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeperdő, topiária ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra 		

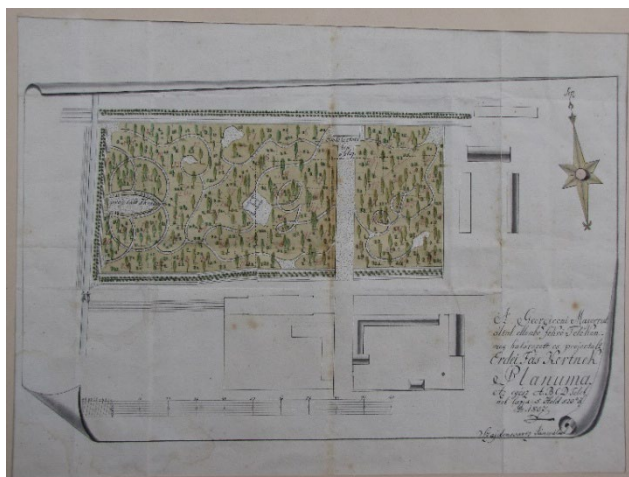
Megnevezés: Csákvári kastélypark tervrajza		
Forrás: MNL- OL S 69 No. 21.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 18. sz.	M = 1:500
Anyaghasználat: papír, színezett tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ nincs faábrázolás ▪ zöldfelület megkülönböztetve Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület, színház, lovarda ▪ csatorna, híd, kút, grotta, vízesés, medencék 		

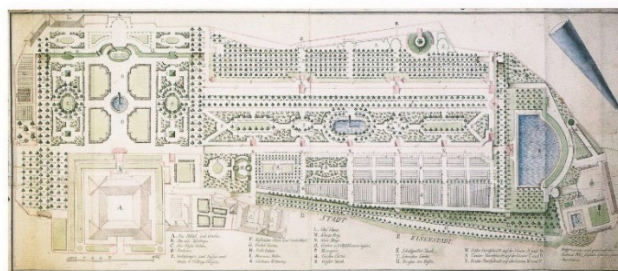
Megnevezés: Festetics kastély előtti tér		
Forrás: MNL- OL T 3 No. 530.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 19.sz.	M ≈ 1:500
Anyaghasználat: ceruza Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / cserje Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kerítés ▪ szobor 		

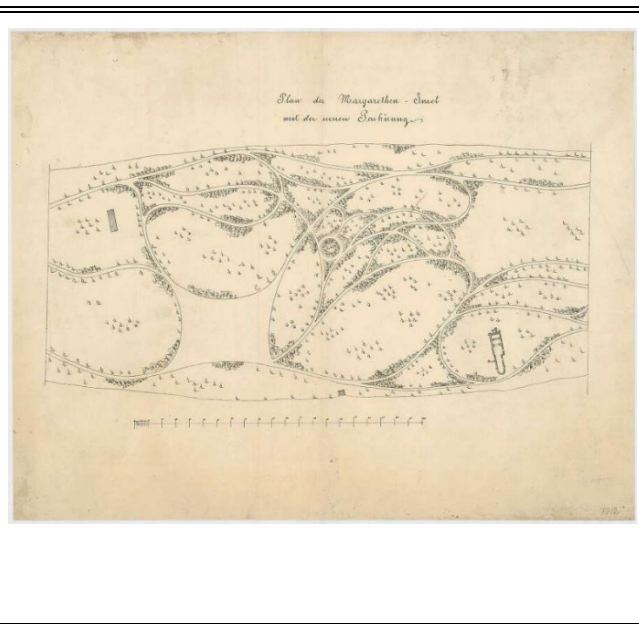
Megnevezés: Georgikon fás kertje		
Forrás: Georgikon Majormúzeum		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1807	M ≈ 1:500
Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona / cserje / gyepp Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ színház 		

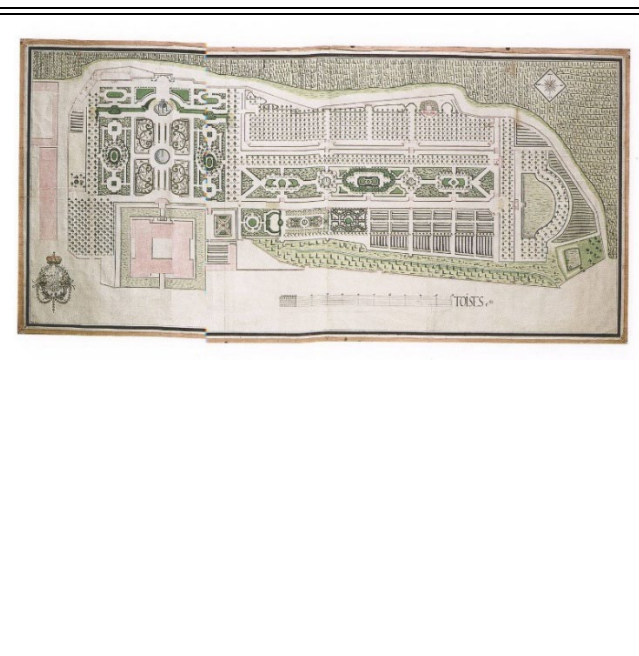
Megnevezés: Kismartoni kert partere		
Forrás: BF Bauplane No. 251.		
Helyszín: Kismarton	Dátum: 1766	M ≈ 1:500
Anyaghasználat: színezett, tus, papír Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, 2 méretben, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, gyepp, virágágy ▪ fáknek ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, lépcső ▪ menagerie, kisebb építmények 		

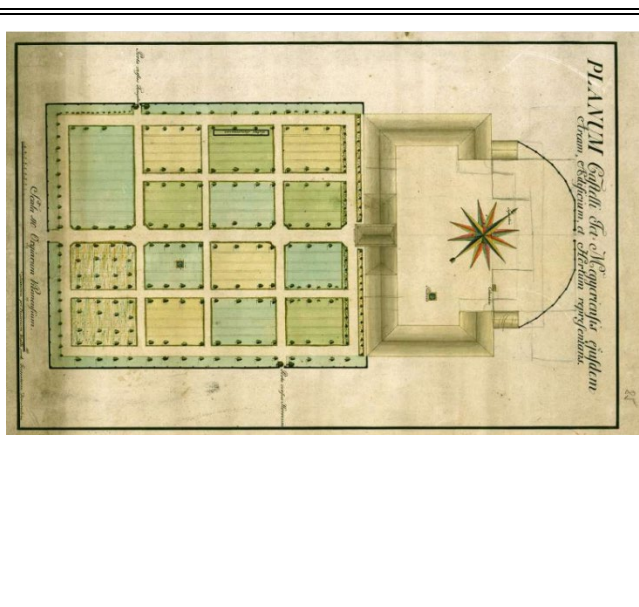
Megnevezés: Fürdőtelep parkterv a sziget közepén helyszínrajz		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b – 75/2.		
Helyszín: Margitsziget, Pest	Dátum: 1868	M ≈ 1:500
Anyaghasználat: pausz vásznon, monokróm, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepl ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ utak 		

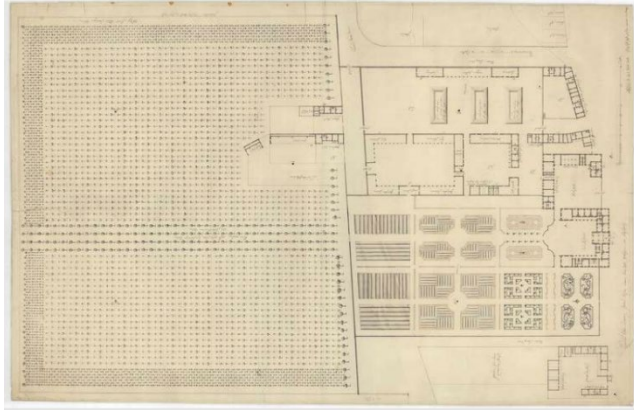

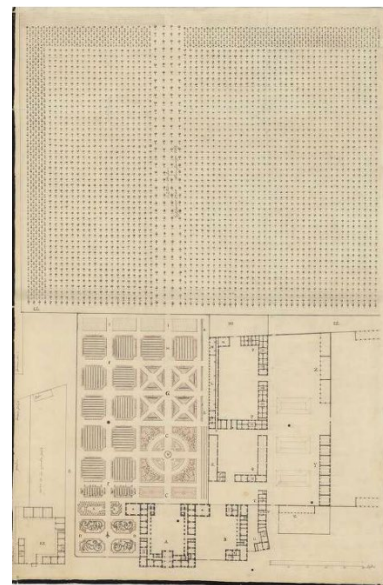
Megnevezés: Kismartoni kastély		
Forrás: MOL Esterházy család hercegi ága levéltára, T2 No. 1562.		
Helyszín: Kismarton	Dátum: 1760	M = 1:508
Anyaghasználat: színezett, tus, papír Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyepl, szőlő ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, lépcső 		

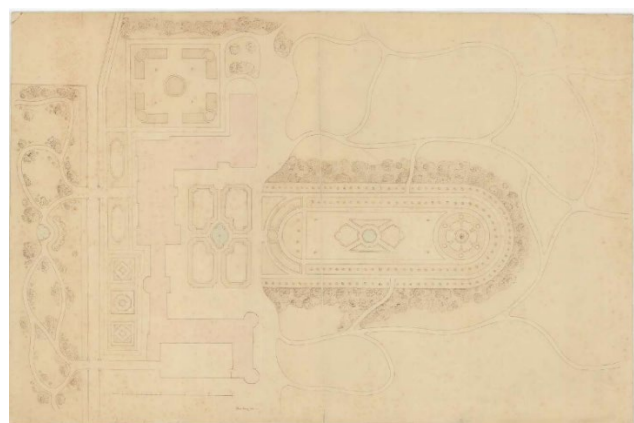

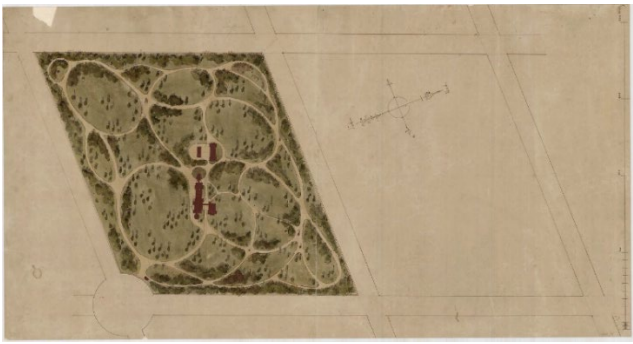
Megnevezés: A tótmegyeri Károlyi-kastély és park alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 20 No. 85.		
Helyszín: Tótmegyer	Dátum: 1792	M = 1:526
Anyaghasználat: papír, tus, színezett Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, 3 méretben, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, veteményes ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ kút 		

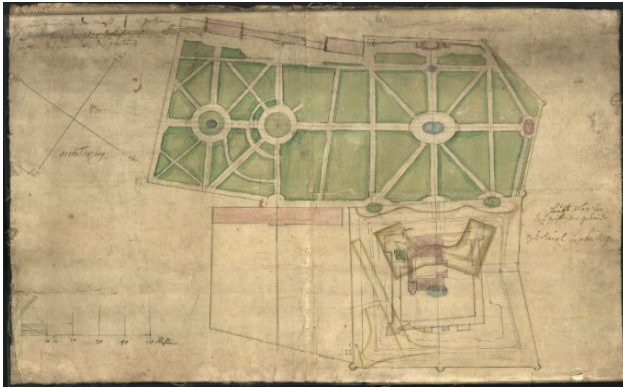

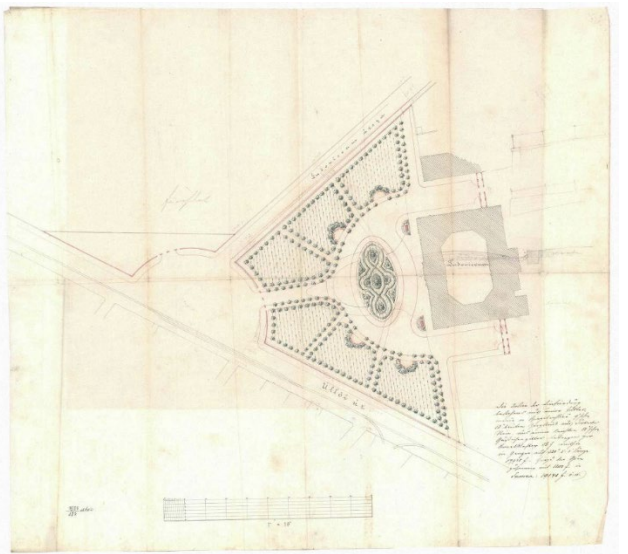
Megnevezés: A Festetics kastély épületei és kertje		
Forrás: MNL- OL T 3 No. 20.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1768	M = 1:600
<p>Anyaghasználat: papír, részben színezett tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 fféle fa ábrázolás 4 méretben, elől nézeti ▪ lombkorona / gye / veteményes / topiária ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra (kút) 		
		

Megnevezés: A Festetics kastély épületei és parkja		
Forrás: MNL- OL T 3 No. 40.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1770	M = 1:600
<p>Anyaghasználat: színezett tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 fféle fa ábrázolás 3 méretben, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő/ gye / veteményes / topiária ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra (kút) 		
		

Megnevezés: A Festetics kastély és park		
Forrás: MNL- OL T 3 No. 560.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1883	M ≈ 1:600
<p>Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 fféle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona / cserje / gye <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra 		
		

Megnevezés: Neoreneszánsz kastély parkban helyszínrajz		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b - 144/1		
Helyszín: Budapest	Dátum: 1870-es évek	M ≈ 1:600
<p>Anyaghasználat: papír, tempera, akvarell, ceruza, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 fféle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gye ▪ növényeknek vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ kápolna, üvegház, konyha, gazdasági épület 		
		

Megnevezés: A nagykarolyi régi kastély, lovarda és kert alaprajz		
Forrás: MNL- OL T 20 No. 60.		
Helyszín: Nagykároly	Dátum: 1783	M = 1:713
<p>Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nincs faábrázolás ▪ zöldfelület megkülönböztetve <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra 		
		

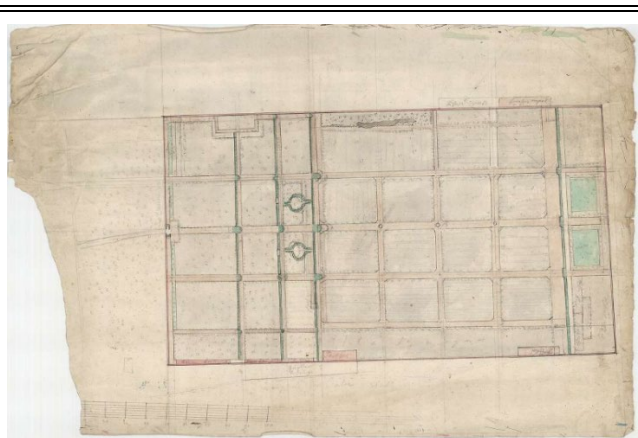
Megnevezés: Orczy-kert Ludovika előtti része kertészeti terv		
Forrás: BFL XV.16.e.259/2a		
Helyszín: Pest	Dátum: 1873	M = 1:720
<p>Anyaghasználat: pausz vásznon, színezett tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 fféle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona, cserje, gye, virágágy ▪ fáknek ön árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ pad / ülőfelület 		
		

Megnevezés: Andrássy György gróf-kastély kert helyszínrajza		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b - 17/17.		
Helyszín: Monok	Dátum: 1840	M ≈ 1:800
<p>Anyaghasználat: papír, akvarell, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyepp, konyha és zöldség kert fáknak vetett árnyék, vízmélység <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület kisebb épületek (madárház, kertész lakások, kuglizó, nővé ház, kamara, virágok háza, igások lakása) 		

Megnevezés: Országház és környéke parkosítás terve		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b – 105/8.		
Helyszín: Budapest	Dátum: 1882	M ≈ 1:800
<p>Anyaghasználat: pausz vásznon, monokróm, ceruza</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa ábrázolás, felül nézeti lombkorona, cserje, gyepp <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, szobor 		

Megnevezés: Festetics-kastély parkja kertterkép		
Forrás: MNL- OL S 68 No. 191.		
Helyszín: Csáktornya	Dátum: 1791	M = 1:804
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2 féle lombos fa ábrázolás szín szerint lombkorona / erdő fáknak ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület orangerie 		

Megnevezés: Csákvári kastélykert konyhakertje helyszínrajz		
Forrás: MNL- OL S 69 No. 4.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 18. sz. vége	M = 1:813
Anyaghasználat: papír, részben színezett tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje Épített elemek: -		

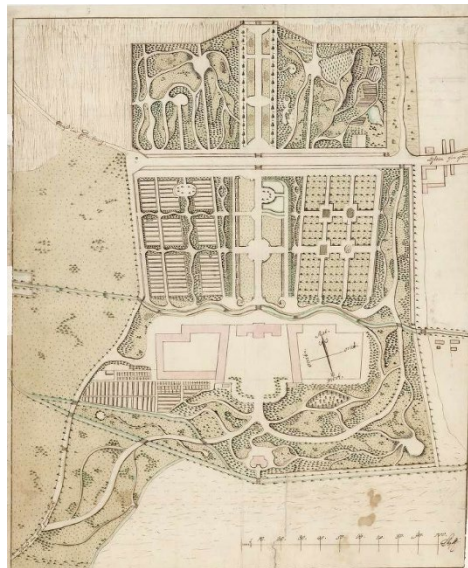
Megnevezés: A pesti népkert terve		
Forrás: BFL XV.16.b.226/99		
Helyszín: Pest	Dátum: 1868	M = 1:880
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 9 féle lombos fa, 3 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeplő ▪ fáknek ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ híd ▪ pad / ülőfelület 		

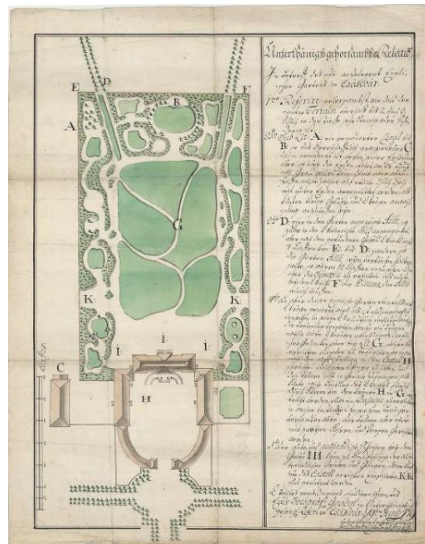
Megnevezés: Apponyi pihenőkert tervrajz		
Forrás: TMOL XV 3 T. 66		
Helyszín: Hőgyész	Dátum: 1814	M = 1:909
Anyaghasználat: papír, tus, színezett, díszített Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 féle lombos fa 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, gyeplő, virágágy, szőlő, orangerie ▪ növényeknek vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, híd ▪ kisebb épületek / építmények 		

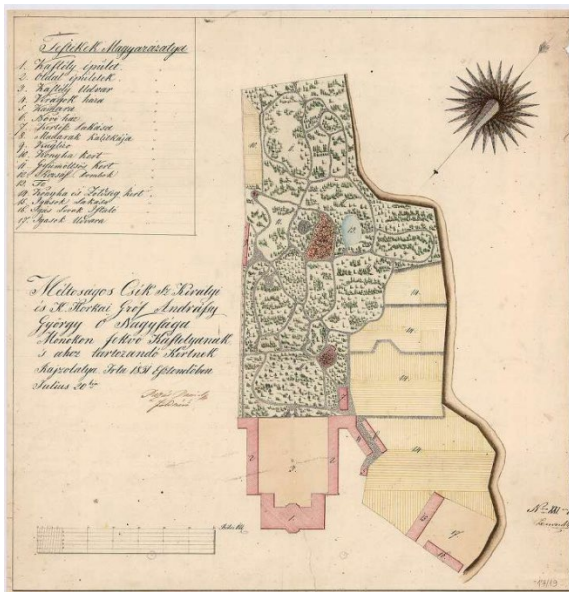
Megnevezés: Kiscenki kastélypark parktérkép		
Forrás: MNL- OL S 83 No. 5.		
Helyszín: Nagycenk	Dátum: 1785-88	M = 1:950
Anyaghasználat: papír, színezett tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa 1 féle erdő ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, gyeperdő, virágágy, veteményes, lugas Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, híd 		

Megnevezés: Csákvári kastélykert helyszínrajz		
Forrás: MNL- OL S 69 No. 3.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 1779	M = 1:985
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa és cserje ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő / gyeperdő fáknak vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület 		

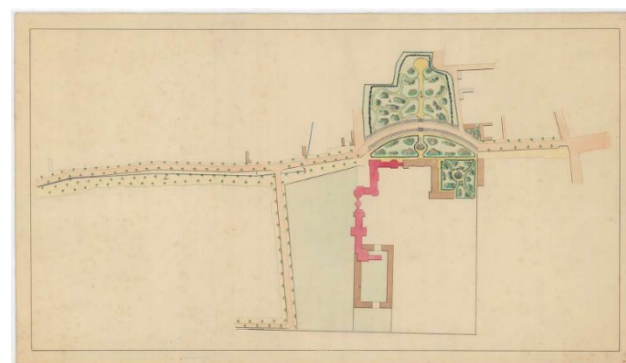
Megnevezés: Andrássy György gróf-kastély kert helyszínrajza		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b 17/19.		
Helyszín: Monok	Dátum: 1831	M ≈ 1:1000
Anyaghasználat: papír, akvarell, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 2 féle lombos fa 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeperdő, virágágy, veteményes fáknak vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület kisebb épületek (madárház, kertész lakások, kuglizó, növényház, kamara, virágok háza, igások lakása) 		

Megnevezés: Festetics park kertterkép		
Forrás: MNL- OL S 68 No. 186.		
Helyszín: ismeretlen	Dátum: 1850	M = 1:1100
Anyaghasználat: papír, tus, ceruza, akvarell Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 féle lombos fa, 2 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeperdő, szőlő ▪ fáknek ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület, híd 		

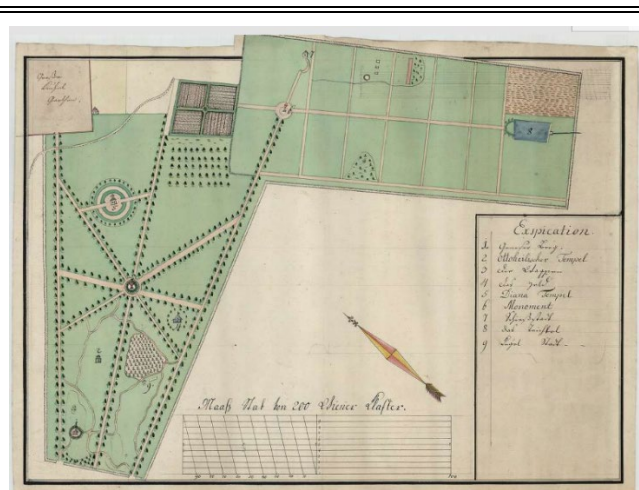
Megnevezés: A Festetics-kastély és parkjának alaprajza		
Forrás: OSZK TK 521		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1880	M = 1:1200
Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / cserje / gyeperdő / virágágy / grappa ▪ növényeknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra axonometrikus ▪ pavilon, kerítés és kapu axonometrikus 		

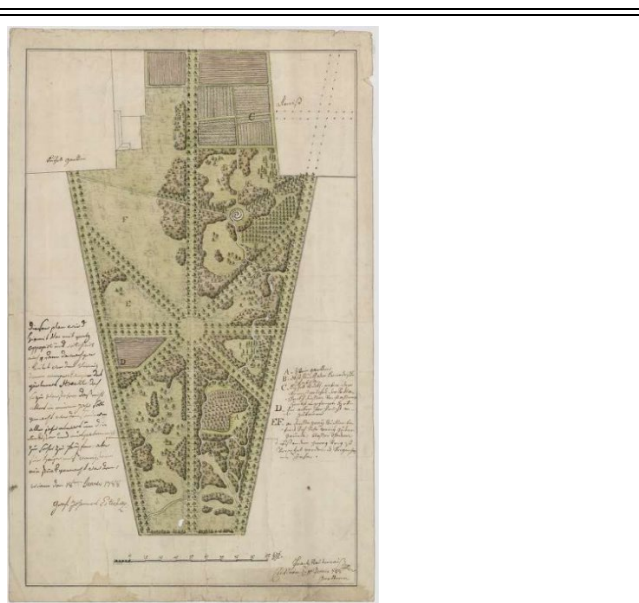
Megnevezés: Apponyi pihenőkert tervrajz		
Forrás: TMOL XV 3 T. 71		
Helyszín: Hőgyész	Dátum: 1789	M = 1:1204
Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett tus, díszített Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 féle lombos fa 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeperdő, virágágy, szőlő, orangerie, veteményes ▪ növényeknek vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, híd, csónakázótó ▪ kisebb épületek / építmények, kerti pavilonok, üvegház ▪ pad / ülőfelület 		

Megnevezés: Csákvári Eszterházy-kastély belső kertrészei		
Forrás: MNL- OL S 69 No. 129.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 1790-es évek	M = 1:1340
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, szőlő, veteményes fáknak ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> templomok, kisebb építmények 		

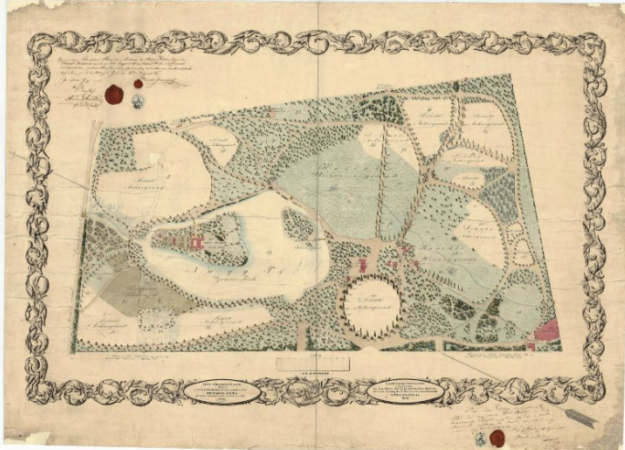

Megnevezés: Csákvári kastélykert-részlet park-helyszínrajz		
Forrás: MNL- OL S 69 No. 2.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 1788	M = 1:1414
Anyaghasználat: papír, színezett, tus és toll Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 3 féle lombos fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő / gyeplő növényeknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület padok / ülőfelületek 		

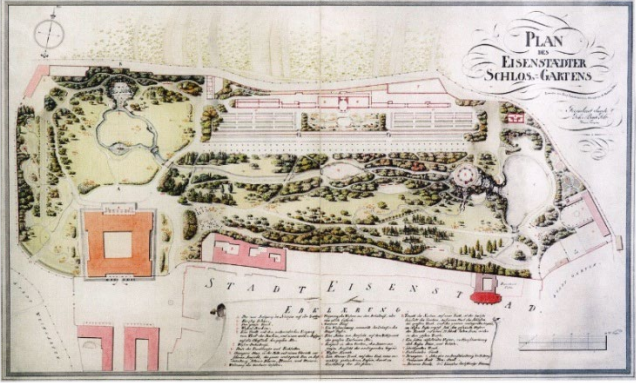

Megnevezés: Apponyi pihenőkert tervrajz		
Forrás: TMOL XV 3 T. 65		
Helyszín: Hőgyész	Dátum: 1810	M = 1:1431
Anyaghasználat: vászonra vont papír, színezett, tus, ceruza, kissé díszített Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 6 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeplő, virágágy, szőlő, orangerie, veteményes (típus szerint megkülönböztetve), arborétum, vízi növényeknek ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, híd, csónakázó szigettel kisebb épületek / építmények, templomok kerti pavilonok, üvegház 		

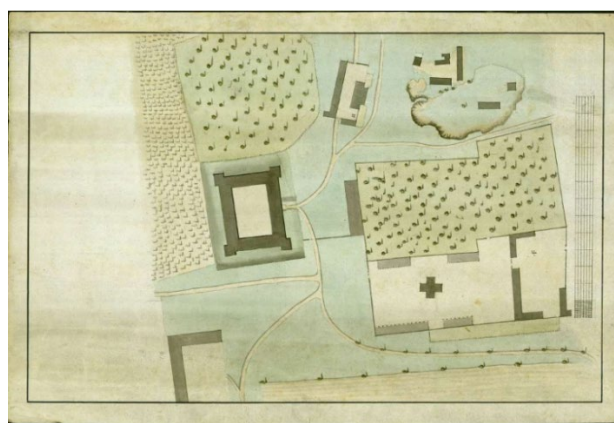

Megnevezés: Pesti Városliget térképe		
Forrás: BFL XV.16.b.225/117		
Helyszín: Pest	Dátum: 1851	M = 1:1440
Anyaghasználat: papír, monokróm, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 6 féle lombos fa 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeper, virágágy, konyhakert ▪ növényeknek ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kisebb-nagyobb épületek (aréna, kocsmák, mulatók) ▪ vízarchitektúra, híd, tó szigettel 		
		

Megnevezés: Csákvári angolkert helyszínrajz		
Forrás: MNL- OL S 69 No. 108.		
Helyszín: Csákvár	Dátum: 1801	M = 1:1600
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ csak facsoport ábrázolás ▪ lombkorona / erdő, cserje Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ kisebb építmények 		
		

Megnevezés: Kismartoni kert partere		
Forrás: Eisenstadt Palota - Festménygyűjtemény		
Helyszín: Kismarton	Dátum: 1802	M = 1:1639
Anyaghasználat: színezett, tus, színezett, ceruza, papír Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeper, virágágy ▪ ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, híd ▪ padok / ülőfelületek 		
		

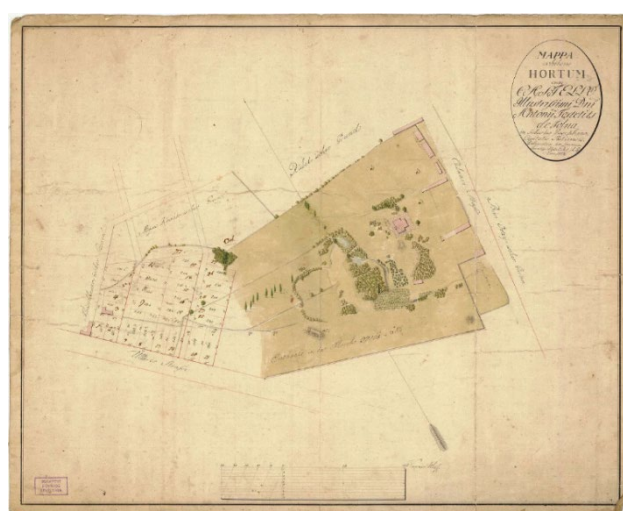
Megnevezés: A kreuzi kastély és parkj alaprajz		
Forrás: BFL XV.17.f.331.b - 17/17		
Helyszín: Németkeresztúr	Dátum: 18-19. sz.	M = 1:1670
Anyaghasználat: papír, tus, színezett Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, 3 féle zöld, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeplő, szőlő ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület, kisebb épületek 		

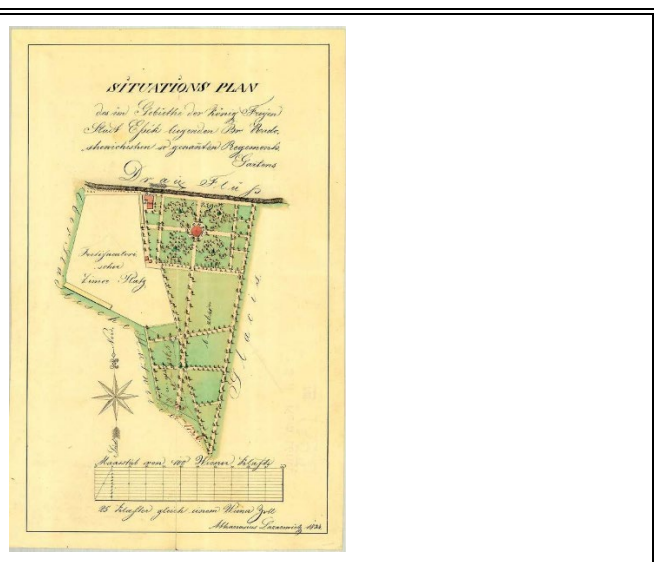
Megnevezés: Kismartoni kert partere		
Forrás: MOL Esterházy család hercegi ága levéltára, T2 No. 1574.		
Helyszín: Kismarton	Dátum: 1807/08	M ≈ 1:1700
Anyaghasználat: színezett, részben tus, papír Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 féle lombos fa, 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, cserje, gyeplő ▪ ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ vízarchitektúra, híd ▪ grotta, kisebb építmények 		

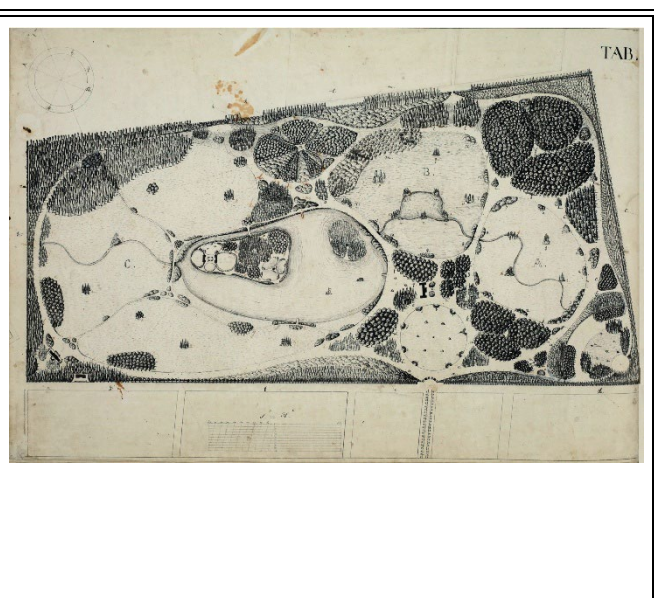
Megnevezés: Festetics Antal kastélyának és kertjének (mai Klinikák, Ludovika és Fűvészkert) részletes helyszínrajza		
Forrás: BFL XV.16.b.226/21		
Helyszín: Pest	Dátum: 1808	M = 1:1800
Anyaghasználat: pausz vásznon, tus, színezett Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 féle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona, erdő, cserje, gyeplő ▪ fáknek ön- és vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ gémeskút 		

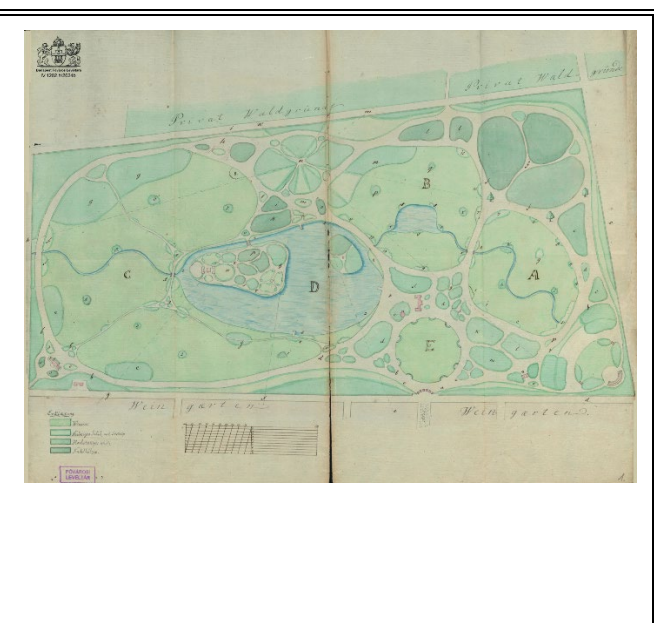
Megnevezés: Regiments Garten helyszínrajzi térképe		
Forrás: MNL- OL S 11 No. 1392.		
Helyszín: Eszék	Dátum: 1834	M = 1:1841
Anyaghasználat: papír, színezett, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 2 féle lombos fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeplő, szőlő fáknak ön- vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> kisebb épületek 		

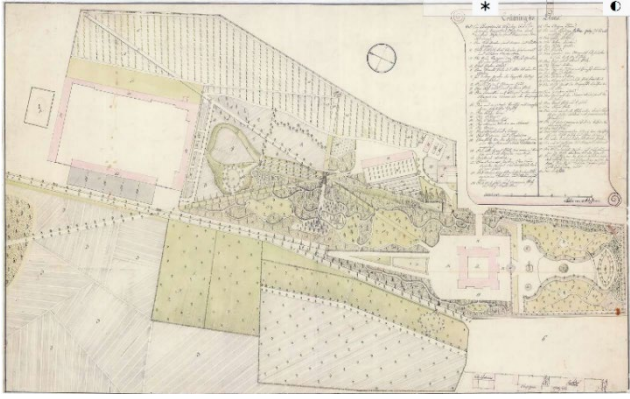

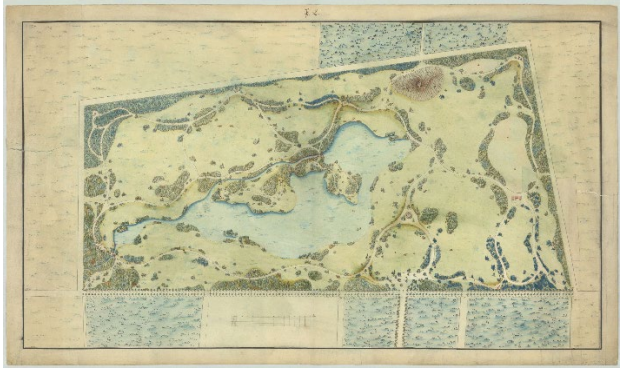
Megnevezés: A pesti, az „Ungarns Folks-Garten” terve, alaprajz		
Forrás: BTM Kiscelli Múzeum ÉGy 66.165		
Helyszín: Pest	Dátum: 1816	M ≈ 1:2000
Anyaghasználat: papír, monokróm, tus Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 2 féle lombos fa 1 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeplő, virágágy fáknak ön- és vetett árnyék, vízmélység Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, híd, tó szigettel 		

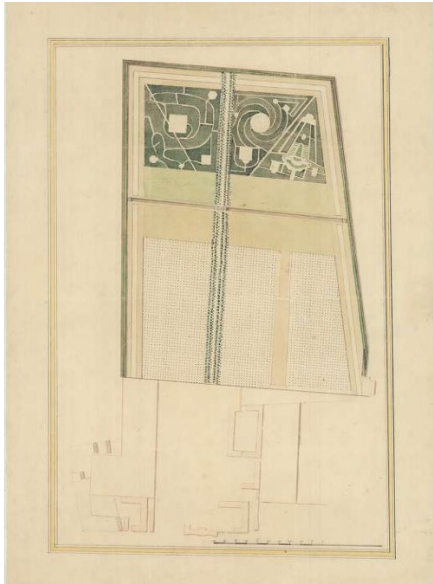
Megnevezés: A városligeti tervpályázat díjnyertes terve		
Forrás: BFL XV.17.b.314/80		
Helyszín: Pest	Dátum: 1813	M ≈ 1:2000
Anyaghasználat: papír, tus, színezett Növényzet: <ul style="list-style-type: none"> 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, magas és alacsony lombhullató gyeplő fáknak vetett árnyék Épített elemek: <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, híd, tó szigettel 		

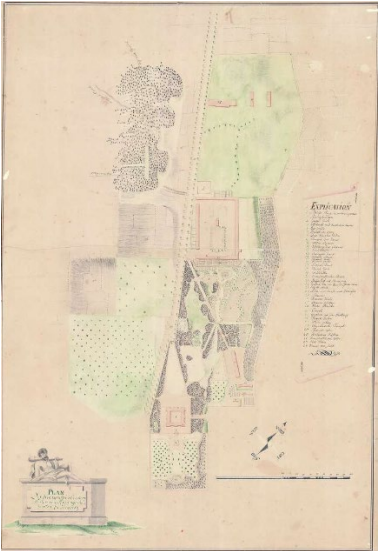

Megnevezés: Apponyi pihenőpark tervrajz		
Forrás: TMOL XV 3 T. 68		
Helyszín: Högyész	Dátum: 1820	M = 1:2050
<p>Anyaghasználat: vászonra vont papír, tus, színezett</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 4 féle lombos fa 2 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeper, virágágy, szőlő, orangerie, veteményes fáknak vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, híd, tó szigettel kisebb épületek / építmények, kerti pavilonok, üvegház 		
		

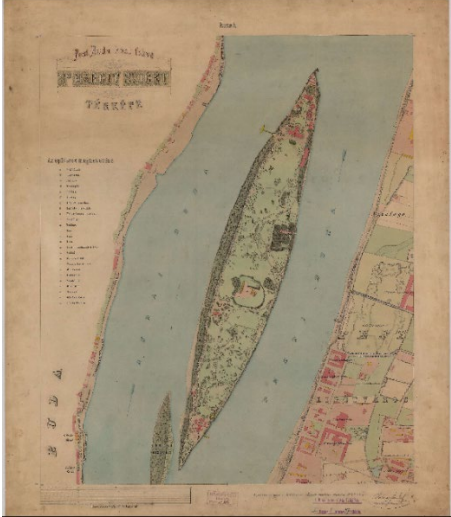
Megnevezés: A pesti Városliget helyszínrajzi térképe		
Forrás: MNL-OL S 70 No. 3.		
Helyszín: Pest	Dátum: 1813	M = 1:2035
<p>Anyaghasználat: papír, tus, színezett</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 4 féle lombos fa 3 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeper, virágágy fáknak ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület utak, vízarchitektúra, híd, tó szigettel 		
		

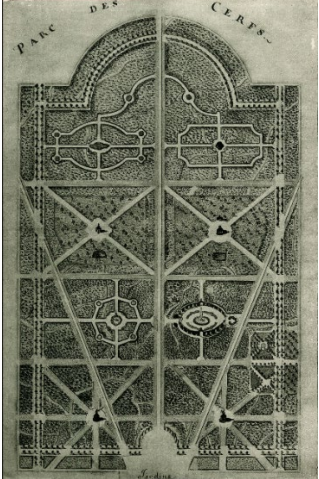
Megnevezés: A Városliget rendezésére benyújtott pályamű terv		
Forrás: MNL- OL S 70 No. 4.		
Helyszín: Pest	Dátum: 19. század	M = 1:2050
<p>Anyaghasználat: papír, tus, színezett</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 féle lombos fa ábrázolás, elől/felül? nézeti lombkorona / erdő, cserje, gyeper, virágágy, szőlő fáknak vetett árnyék néhol, de ált nincs, vízmélység <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület vízarchitektúra, fahíd, tó szigettel; nagyon részletes 		
		

Megnevezés: A Festetics kastélykert és épületek		
Forrás: MNL- OL T 3 No. 280.		
Helyszín: Keszthely	Dátum: 1700-as évek	M = 1:2141
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő / gyep ▪ fáknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület ▪ kerítés, kapu 		
		

Megnevezés: Apponyi pihenőkert tervrajz		
Forrás: TMOL XV 3 T. 64		
Helyszín: Hőgyész	Dátum: 1800	M = 1:2231
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus, ceruza, díszített</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 3 féle lombos fa ábrázolás, elől nézeti ▪ lombkorona / erdő, gyep, szőlő, veteményes ▪ fáknek vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület, melléképületek, templom ▪ vízarchitektúra, kút 		
		

Megnevezés: Orczy-kert Ludovika előtti része kertészeti terv		
Forrás: BFL XV.16.e.259/2a		
Helyszín: Pest	Dátum: 1867	M = 1:3600
<p>Anyaghasználat: pausz vásznon, színezett tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 féle fa ábrázolás, felül nézeti ▪ lombkorona, gyep <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ épület 		
		

Megnevezés: A Szent Margitsziget térképe		
Forrás: OSZK TK 1838		
Helyszín: Margitsziget	Dátum: 1872	M = 1:3600
<p>Anyaghasználat: papír, színezett, tus</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 5 féle lombos fa, 2 féle örökzöld ábrázolás, elől nézeti cserje, gyeper, virágágy cserjéknek ön árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épületek fürdők, malmok, gyárak 		
		

Megnevezés: Eszterháza, a vadaskert exedrája		
Forrás: Kuny Domokos Múzeum, Tata		
Helyszín: Fertőd	Dátum: 1763 k.	M ≈ 1:3600
<p>Anyaghasználat: rézmetszet, papír</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 féle lombos fa ábrázolás lombkorona / erdő, cserje, gyeper fáknak és építményeknek ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> vízarchitektúra, szökőkút, pavilon/kis ház 		
		

Megnevezés: Festetics-kastély parkja kerttérkép		
Forrás: Kuny Domokos Múzeum, Tata		
Helyszín: Fertőd	Dátum: 1784	M = 1:8700
<p>Anyaghasználat: rézmetszet, papír</p> <p>Növényzet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2 féle lombos fa ábrázolás szín szerint lombkorona / erdő, cserje, gyeper, mezőgazdasági földek fáknak ön- és vetett árnyék <p>Épített elemek:</p> <ul style="list-style-type: none"> épület, vízarchitektúra, szökőkút 		
		

Képek forrásai: Hungaricana maps.hungaricana.hu, Elektronikus Levéltári Portál, Esterhazy-festménygyűjtemény, Magyar Nemzeti Levéltár, Georgikon Múzeum, Magyar Nemzeti Digitális Archívum

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: Jankovics Eszter
A Hallgató Neptun kódja: BPR2NP
A dolgozat címe: Magyar történelmi kertek alaprajzi ábrázolásai a XVIII-XIX. századig
A megjelenés éve: 2025
A konzulens intézetének neve: Tajépítészeti, Településtudományi és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2025 év 11 hó 10 nap

Jankovics Eszter
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

JANKOVICS ESZTER (név) (hallgató Neptun azonosítója: BPR2NP)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2025 év 11 hó 10 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	JANKOVICS ESZTER
Neptun-kódja:	BPR2NP
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Szakdolgozat készítés "A"/TETTD109N
A munka címe:	Magyar történelmi kerek alaprajzi ábrázolásai a XVIII-XIX. századig

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a használt kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve, verziója, elérhetősége	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

--	--	--	--

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

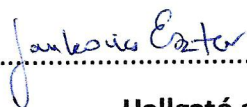
Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....
.....
.....
.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Budapest....., 2025.¹¹..... hó ..¹⁰..... nap

.....

Hallgató aláírása

.....

Konzulens/Témavezető aláírása